

Kemal KURDAŞ'ın yazısı

YÖN

HAFTALIK GAZETE

*Kalkınmanın
tek yolu*

(ORTA SAYFADA OKUYUNUZ)

Ekmeğin için kavga

Kooperatiflerin hali

Memleketimizdeki son zamanlarda revaç bulan hükümetçi ve sosyal düşüncüler hakkında bir arkadaşımın fikir teatisinde bulunduğum yorduk. Memleket kalkınmasında ben, devlet yardımı ile kooperatifçilik fikrinin yerleşmesi ve çok sayıda kooperatiflerin kurulması ile gelir dağılımındaki adaletsizliğin asgari inancı, herkesin kazancının normal seviyede olacağını söyledim. Arkadaşım bana cebinde taşıdığı «YON»'ün 54. üncü sayısını açtı. Ve H. İ. Özen adındaki yazarın yazısını okudu. Hakikaten bu işin ehli bir yazar. Mesleği de bu imiş. «Not: Benim gibi düşünenler varsa tavsiye ederim.» Arkadaşım bundan sonra bir kooperatif hikâyesi anlattı.

Efendim, bir zamanlar vitan yağının, şekerin, yağın kâğıdın ve sairinin bakkallara defterler dağıtıldığı yüksek kalkınma devrinde... İli bakkalları defter almak için esnaf kanununa göre bir dernek kurmuşlar. Derneğin kurucuları nizam alamamışlar bir de kooperatif kurmuşlar. Kooperatif derneğin ve belediye'nin yardımı ile palazlanmış. Bakallar da derneğin taziyeli, ortak olma mecburiyeti ile kooperatifle alışveriş eden ortak sayısını üç seçmişler. Kooperatifin sermayesi artırılmış, itibar çoğalmış, fakat idare heyeti hep aynı kalmış. (Hem Derneğin, hem kooperatifin). Gel zaman git zaman Vehbi Koç da kredi ver-

miş, Nuh makarnası da Şubeler 5 - 6'ya çıkmış vasıtalar ise 4 - 5'e yükselmiş. Fakat ortaklar arasında bazı işgüzarlar çıkıp masrafların fazlalığından, masgalların yükseklüğünden besapaz gidisten, adamı kayırmalardan sullistimalleri bahsetmiş, 13 yıllık idare heyeti başlanmış ihraçta. Evvelâ bazı fakir ortaklar ihraç edilmiş. Sonra çok konuşmaları ve aklı erenleri ihraç eden gelmişler az çok menfaatlananlara, fazla görenlere de. Ve bir gün ortakları toplaşıp «biz şampanya fabrikası kuracağız, ortak olun» demişler. Fakir bakkallar ne anlasın!.. Filanca 50 bin, falanca 100 bin koyuyor diye işler yürütülmüş. Şirketin şekli de limited oluvermiş. Küçük ortaklar şimdi sermayeleri kadar mal almaya yetkilliler. Sermayeleri ise hapis. Kooperatifin bütün birikmiş amir tismanları, demirbaşları, tesisleri, hak ve ihtira beratları bilâ bedel yeni şirkete devredilmiştir.

Tabii, kooperatifte öyle olan yüzlerce küçük esnafın çalışması, emeği, ideal hep üç kişiye gitmiş. Haklarını da şikâyet olduğu hâlde Bölge Ticaret Müdürlüğü, seyirci kalmış. Sosyal Adalet diye başlayan bir Anayasa'nın uygulandığı Türkiye'de, Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Dairesi uyummuş. Yani üç akıllı, binlerce kişiyi kullanıp yıllar yılı sermayeleri, emekleri ve alışverişleriyle besledikleri bu müesseseyi onların elinden alıp götürmüş. Kimse gık bile dememiş.

Hele esnaf kefalet koope-

ratifleri hakkında en az yüzlerce hikâye doluyor. Onları duymayan kalmamıştır diye yazmıyorum.

Bülent AKDENİZ - İZMİR Ulunaya açık mektup

Sayın Ulunay,

Milliyette okuyucularınızdan Sayın Ahmet F. Onurlu'nun sorusunu ve cevabınızı okuduk. Onurlu olaylara ve sonuçlarına bakıyor çareyi kendi içtihadınca dinde reformda buluyor. Siz olaylara ve sonuçlarına gözlerinizi yumuyor ve anlatılanları «seytana tapmak»la cevaplandıracağınızı sanıyorsunuz. Peki bu çok önem verdiğiniz şeytan kimin içinde? Türkiye'de, Suriyede, Endonezyada... yaşıyan sizin ya da benim içinde. İleri ulusların gelişmelerini açıklamak için «bu gün terakki ve refah yolunda saadete, selâmete erişenlerin idare sistemlerine bakın. Hepsi İslâm kanunları İslâm hukuku uyguluyorlar» buyuruyorsunuz. Bu açık lamaya göre ileri hristiyan memleketleri, şimdi, Peygamberimizin sözlerini kabul etmişler ve dolayısıyla «seytana» tapmayı çoktan bırakmış oluyorkar.

Düşündük, taşındık. Yirmibirinci Yüzyıl eşliğinde sizin gibi nice tecrübeleri olan kırk yıllık bir gazetecinin nasıl böyle sakat bir mantık ve zayıf bir bilgi ile okuyucuları karşısına çıkabiliğini anlıyamadık. Çok iyi anladığımız tek şey; sizin gibi aydın (!) lar yönetmenliğinde bu toplumun neder şimdiye kadar kalkınmadığıdır.

Dahası var. Sizin mantık-

ınıza göre «İslâm Devletlerinden hiç birisinin selâmete, terakkiye, refaha ulaşmaması yalnız isimlerin İslâm olmasındandır». Haydi mantığınızı devam ettirelim:

(a) Bunlar gerçek müslüman olsalar idi «İslâm'ın emrettikleri ile amel» edecekler ve sözünü ettiğiniz hedefe kolayla ve çoktan ulaşacaklardı.

(b) Almanya, İngiltere, Sovyet Rusya, Amerika, Japonya v.b. «İslâmın emrettikleri ile amel» ederek söz konusu hedeflere ulaşmışlar veya yaklaşmışlardır!

Bir ömümsüz nokta daha. Siz Türkiye'de Devlet'in laik olduğunu ve din işi ile dünya işlerinin artık ayrıldığını yoksula mubarek ramazanda unuttunuz mu? Yahudisi, Rumu, Ermenisi, Türkü bir arada askerlik bile yapan bir laik toplumda, «İslâm dini yoluyla kalkınma»yı nasıl savunabilirsiniz?

«Dünyevi» bir alternatif savunuldu diye hapis, erdiler, çürütülen meslektaşınız Cumhuriyet sorumluları ortada dururken, «uhrevî» bir alternatif dünya sorunlarını çözmeye uğraşan siz sayın yazarı kinse kinamayacak mı?

İşte Sayın Ulunay biz üç oturduk doğru konuştuk ve sizin gibi göngörmüş bir vaza böyle bilime uymayan şeyleri vakıstıramadık. Lütfen, zaman zaman bu ulusa, okuyucularınıza karşı vazar olarak sorumluluğunuzu hatırlayınız. Yazılarınızda, havadan, sudan; merkebinizle gittiğiniz istasyondan ban sedin. Gebzenin tarihini takvimin vanağını övün ama

artık toplumsal ve ekonomik problemlerin çözümünde avcılık hikâyeleri anlatmayın. Zaten görüyorsunuz olmuyor da. Nejat BİNDEBİR

Boşa dönen çark

Günlerdir üstünde durduğumuz bir konu var devlet örgütü. Bunun yanı sıra halkın örgüt hakkındaki düşüncüsü sıralamak gerekir. Bu da gösterir ki acı gerçeğin üzerinde adımlarımızı hızla ilerletmeye değin atıyoruz. Sonunun ne olacağını bilemediğimiz bir gidişi büyüyen yalnızlık duygularıyla seyrediyoruz.

Devlet çarkı bozulmuş, artık boşa döner duruma gelmiş, ama döndürülmeğe çalışılıyor. Bundan yararlanmasını bilenler başkalarını ezmekten çekinmiyor. Ekonomik düzen bozulmuş toplumsal denkserlik eşitliğini yitirmiş, halk halkçılık düşünceleriyle aldatılmış, sosyal dayanışma başka yönde gelişmiş ve töre varlığını yitirmiş bir toplumun kavalı çalınıyor. Gerek kutsallık, gerek özdeşçilik yönünden eleştirmek fırsatını bulduğumuz devlet otoritesinin örgütsüzlüğü acı düşüncelerimiz arasında usumuzu yerleşiyor. Ve yeni kurtarıcı bekleniyor.

Devletin örgütsüz olması topluluğu töresizliğe düşürmekte... Töresizliğin ucunda gelişen akımlar daha yığılmış olmaktadır. Onlar yirmincü asrın içerisinde ta gerilerde kalan düşünceleri yaymakta çekinmemekte, hattâ bu davranışlarıyla halkımızı inandırmaktadır. Böylece daha iyice bertektilmiş bu düşünceler kültür bakımından gelişen toplumu sersemakta ve inanan toplumun gücü azalmaktadır. Peki, bunun sonu ne olacak? Ne örgüt, ne töre, ne hoş görürlük, ne kutsallık, ne derdem var bu ilkelerin içinde. Yalnız ve yalnız büyüyen bir güçlük ve insanlıktan yoksun düşünceler var. Sonumuzu emniyet altına alamayan devletin edebiyatı dinleniyor, imdi.

Kaos öncesi beliren utkusuzluk, kaos sonrası gelişen ulusallık dışı düşünceler bu umudu biraz daha gerilere itiyor. Ozanlarımız «Yoksul yoksulu kemirecek, o zaman demekle bu umudu az daha gün ışığına çıkarıyor. Devlet gücü olmayan halk yığını basladığı işi ilerletmeye çalışıyor. «Türk gibi başla. İngiliz gibi bitir» sözü unutuluyor. Ekonomik düzensizlik büyüyor, azınlığın başarısı artıyor. Ve Devlet gücü olmayan toplum akıntıya kürek çekiyor.

İçinde bulunduğumuz kaosu sonu pek iyi biteceğimize benzemiyor. Genç ozanlarımızdan A. Tekin Büyüktoku bir şiirinde bu bunalma yönünü veriyor. «Bir başlangıç yeni den bir çıkış... Uzlaşma hızla artık o ortaçağ güvesinden, Kanlarımızı korumalıyız kim bilir hangi naftalinlerle.»

Turgut ÇAKIR

Doğru Bir Vali

Ben bir ilk okul öğretmeniyim. Şunu merak ediyorum: Doğunun geri kalmış bölgelerine gönderilen yüksek idarecilerin, aydın ilericilerin olup olmadıkları hiç araştırmaz mı? Fors yapmak için yüksek diplomalar alan tipik insanlar burada çalışabilir mi? Kendisi devrim öncesinde ordumuzda vazife gören bu idareci, «İktisattan» mezun olduğunu söyleyerek çok önemli imiş gibi ispata kalkmış, ilin idare amirlerinin bir çoğuna «Benim hakkımda iktisattan mezun değil deniyormuş. Kim söyledi ise bunu, ortaya çıkınsun diyerek sigaya çekmişim» görürsünüz ki yüksek idarecileriniz nelerle uğraşıyor.

Bu zat ilin valisidir. Değil halkını, öğretmenlerini pislik, görgüsüzlükle suçlayan ve her gün ayrı ayakkabı ve elbise değiştiren bu papyon kravatlı zat ne iş görür. size anlatayım: Köy yollarının parasından keserek naylon perdelli lüks memur lokali (çeşitli dairelerden ve müteahhitlerden iç donatım ile ilgili araçlar sağladığı söylenmektedir) Öbür tarafta vatandaşlar hamur gibi ekmeğe yerken, bir tarafta ancak bir kısım vatan dışın öğretmenlerinde görülebi-

len beyaz ekmeğe çıkarmak çabasında tek bir firmayı bu işe ayırmıştır. Ben iktisatçıyım diyerek «Bu kendi deyimim» has ekmeğe peşinde koşmak başlıca amacı olmuştur. Hal kaşırın görünmenin tek yolu onun anlayışına göre, yalnız camiye gitmek kuvvetli olmanın yolu da, aña se şeyhlerle işbirliği etmektir. Devrimci ve Atatürkçü kişileri en etkin araçlarla harcattırmak. (Bu hususta çok şeyler yazacağım). Hanımı ve arkadaşlarını resmi arabasıyla pazar gezilerine götürüren, kendisini Millî Birlik Komitesine yakınlığı ile tanıtan bu kişinin bu kadar gerici ve gerici tutan hâli, aydın düşmanlığı insanı çileden çıkarmaktadır. Önce öğretmenleri hor görmekte, onları küçümsemektedir.

Bir gün oturduğumuz toplulukta yaşlıca bir hanım ağlamakla anlatıyordu: «İki öğlum lisede, gideceğimiz yerde okul yok. Ne yapacağımızı şaşırık.» Meğer sayın valimiz 25 yıllık memur olan eşimi hiç bir gerekçe olmadan kazaya nakletmiş. Yerine gelecek kişi de ilde doktor olan bir zatın kayınpederi imiş. Çünkü yaptığı işlerini çok beğenen zat «Yetkimi kullandım» demeyi de unutmaz. Amir durumunda olan bu zat ancak çalışma gücü yemekle, bir şeyler yaptığını zanneden böyle bir idareci den kim hesap sorar bilmiyorum. Hürriyet içerisinde kalkınma nedir? Bunlara ne denir? Siz bize bir şeyler söyleyiniz?

Sevinç SEVİM

BUDAVOX

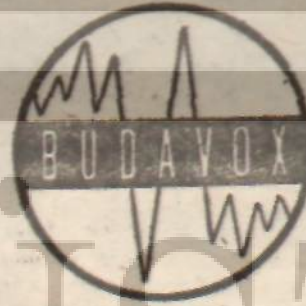
MANYETOLU ve OTOMATİK Telefonlarını

BUDAVOX

TELEFON SANTRALLARINI

mutloka görünüz, tercih edeceksiniz, zira

- ★ EN ÜSTÜN KALİTE,
- ★ EN EHVEN FİYAT,
- ★ TEDİYEDE KOLAYLIK
- ★ EN İYİ SERVİS,
- ★ BOL YEDEK PARÇA

Yalnız **BUDAVOX'** dadır

YON - 35

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

(Basın Ahlak Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.)

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümtaz Soysal, Doğan Avcioğlu

İmtiyaz sahibi ve mesul müdür: DOĞAN AVCIOĞLU

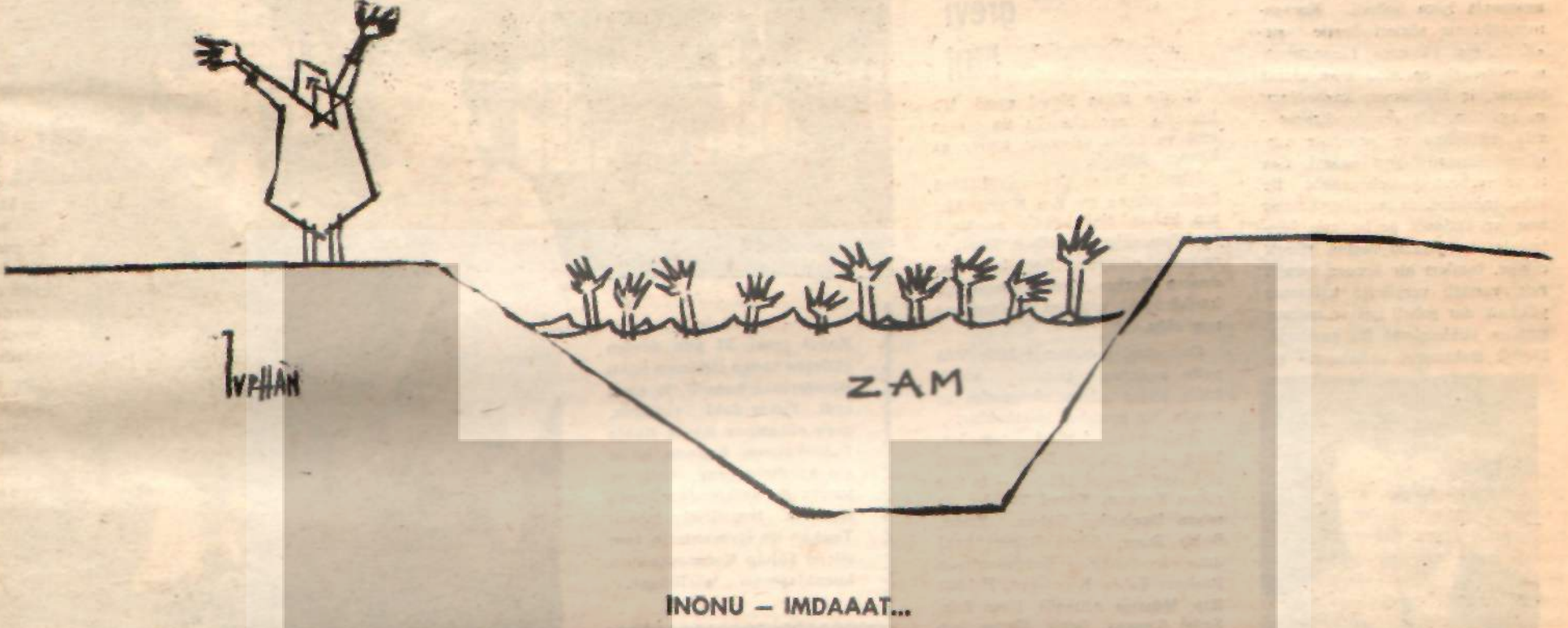
IDAREHANE: ZIYA GÜKALP CADESİ
28/1 Yenışehir - ANKARA
Telefon: 17 68 89 * İstanbul Bürosu: Mollafeneri
Sokağı: 22 Çarşıoğlu. Posta kutusu 517 - İstanbul.
Tel: 22 95 70 * Diziip basıldığı yer:
YAYAN Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş. - İSTANBUL

ABONE Yıllık: (57 sayı) 50 T.L. altı aylık: (26 sayı) 25 T.L. üç aylık: (13 sayı)

1963 12.50 T.L.'dir. yılı için özel indirimli abone tarifesi: Yıllık 40 T.L., altı aylık 20 T.L., üç aylık 10 T.L. dir. Yurt dışı abonelerinde posta ücreti tutarında ilâve vardır.

Beher sütünde santimetresi 25 T.L. dir. **İLÂN:** 1, 3, 4, 5 ve orta sayfaları ilân kabul edilmez. Renkli ilânlar özel tarifeye ve pazarlığı tabidir. Devamlı çıkacak ilânlar için özel anlaşmalar yapılır. İlanlardan dolayı hiç bir mes'uliyet kabul olunmaz.

İNÖNÜ HALKTAN YARDIM İSTEDİ (GAZETELERDEN)

BAKIŞ

Müesseseseleşme yolunda

Atatürk 1923'te başı fesli, boynu kıravath hiç bir Osmanlı'nın havsalasına sığmayacak kadar solcu idi.

Çünkü Atatürk milliyetçi idi: Bu, Osmanlı'nın ümmetçiliğine karşı soldur. Çünkü Atatürk laik idi: Bu dini, Devlet düşüncesine karşı soldur. Çünkü Atatürk devletçi idi: Bu, yabancı özel şirketlere olmadık imtiyazlar veren liberal görüşe karşı soldur. Çünkü Atatürk halkçı idi: Bu, Osmanlı aristokrasisine öncelik tanıyan sınıray düşüncesine karşı soldur. Çünkü Atatürk Cumhuriyetçi idi: Bu, Padişahlık fikrine karşı soldur. Çünkü Atatürk devrimci idi: Bu her türlü muhafazakâr düşünceyi karşıtımda topyekûn soldur. Çünkü Atatürk Medeni Kanuncu idi: Bu, Şeriat çığına karşı soldur. Çünkü Atatürk müsbet bilimci idi: Bu rasyonalizme karşı kurafetlerin egemenliğini savunan yobaz düşüncesine karşı soldur. Çünkü Atatürk Lâtin harflerinden yana idi: Bu, Arap harflerinin devamını isteyenlere karşı soldur. Çünkü Atatürk Türkçeci idi: Bu, dilde Osmanlıcadan yana olanlara karşı soldur.

Neresinden tutarsanız tutunuz, Atatürk, bütün iktisadi, sosyal ve siyasi fikirlerinde belki de o zamanki kafası faslıların akıllarının alamıyacağı kadar soldur. Nitekim bu solculuk bir devlek karakteri niteliğinde yıllarca sürmüştür. Bundan da daha tabii bir şey olamazdı. Me dem ki Türkiye Cumhuriyeti devrimci idi: şu halde Türkiye Cumhuriyeti solcu olamazdı.

Bir devletin yapısı ve bütün teşkilâtı ile sol olması ne demektir? Elbette halk yönetiminde bu yolda çalışmasını gerektirecek tedbirleri alması demektir. Bir devlet, idare mekanizmasında belli bir yönü doğru giden adımlar atarak yürürse zaten eski devrimlerin «Jandarma - Polis» devlet tarafsızlığını toplum hayatında bozmuş

ohur. Türkiye'de devlet Atatürk devrinde sol istikamette adımlar attı. Halkçılık ve devletçilik ilkelerinin tatbikatına girişti. Bunun eğitimdeki ve iktisadi hayattaki sonuçlarını hepimiz biliyoruz.

1946'dan sonra

Geliyoruz, bilhassa 1936 dan sonra düşse kalka 1946 ya...

Manzara sudur: Devlet eliyle atılmış bir takım adımlar, halk yığınları tarafından henüz benimsenmemiştir. Devrimci devlet fikrini memlekette gerçekleştirmek için çalışan idare teşkilâtı Osmanlı Bâbualisinin felsefesinden kurtulamamış bütün Türkiye'de bir memur aristokrasisi yürürlüğe girmiştir.

Atatürkçü fikirlerin halk içinde müesseseseleşmesine imkân yaratılmamıştır. Halk içinde müesseseseleşmiş devrimci fikirler, halkın üstünde bulunan bir devlet teşkilâtının elindeki kanunlarda, yeni kâğıt üzerinde kalmıştır. Anadolu esrafı ile ağası ile ve İstanbul, Galatası ve Beyoğlusu ile Osmanlı devrinin tabii sosyal müessesese seçimi devam ettirmektedir.

Böyle bir durumda iken San Fransisko Konferansının tekliflerine ve galilerin felsefesine itibar eden zamanın hükümeti 1946 da devlet teşkilâtını tarafsız hakem rolüne sokarak seçim müessesesini kabul ediyor. Ancak 1950 de memleketin manzara baktığımız zaman tek bir devrimci müessesesinin varlığına rastlamıyoruz. Bunun içindir ki ilk serbest seçimi büyük bir çoğunlukla kazananlar sağcılardır. Dil devriminden, halkçılık devrimine... Laiklik prensibinden devletçilik prensibine kadar Atatürk'ün getirdiği bütün yeni fikirlerle copbe alınmıştır. Sağ ve sol fikir hürriyetine karşı tarafsız olması gereken idare, ilk iş olarak çok cılız solcu fikirleri susturmakla işe başlıyor. Çünkü memlekette sol teşkilâtı değildir. Ama sağ, bin yıllık geleneklerini oturtuğu müesseseseleri

elinde tutmaktadır. Türkiye'de demokratik hareketinin Atatürk ihtilâline karşı bir davranış şeklinde gelişmesinin sebebi budur.

1960'dan sonra

Geliyoruz 27 Mayıs 1960 a... Tek kanatlı demokrasimiz iflâs etmiştir. Yalnız iflâs etmekle kalmamış on yıllık karanlık, dill tutulan toplumu bütün büyüklük büyük dâvalarıyla başbaşa ve şaşkınlığa ana forlarında bir avuç aydının çok zavıf fikirleri halkın volunu aydınlatmaktan uzaktır. Bu kargaşalık içinde 15 Ekim 1961 seçimlerine ve bugüne kadar ulaşılmış buluyoruz.

15 Ekim 1961 seçimlerini de gene büyük bir çoğunlukla kazanan sağcılardır. Bu da tabiidir. Tıpkı 14 Mayıs 1950 seçimleri kadar tabiidir. Çünkü aradan geçen 11 yıl içinde memleketin ilerici kuvvetlerinden hiç birine teşkilâtlanmak ve müesseseseleşmek için en ufak bir fırsat verilmemiştir. Demokratik düzende bir tek ferdi, teva bir müessesese fikrinde birleşmemiş ayrı ayrı yüz bin ferdi hiç bir değeri ve tesiri yoktur.

Öğretmen okuması ve ilerici bir insan dır. Ama öğretmenler devletin dışında kendi kendilerine özgür bir müessesese kuramamışsa demokratik düzen içinde hiç bir etki olamaz. İşçi toplum hayatındaki mevki bakımından ister istemez ilerici bir tavır takınmak durumundadır. Ama işçiler özgür bir meslek müessesese kuramamışlar sa demokratik düzende hiç bir tesiri olamaz.

Sosyal şuur demek, müessesese şuuru demektir. Tek başına sosyal şuur olmaz. İlerici kuvvetlerin şuurlu olmadığı toplum

larda ise demokrasi ve seçimler, ileriye değil, geriye götüren mekanizmalar olarak işler.

Şimdi Türkiye'de bu konudaki ilk davranışlar sonuçlarını vermeye başlamıştır. Öğretmenler sendikasına doğru adımlar atılmış, işçi sendikaları seslerini duyuracak kadar güçlenmişlerdir. Daha sonra memurların birleşmesi beklenmektedir. Sosyalist kültür derneğinin hedefleri çevresinde aydın kitleleri elele vermektedirler.

Türkiye'de ileri fikirler müesseseseleşmek üzeredir. Bu bir iyi işaret. Artık gerici kuvvetler bir temizlik hareketini güze alamıyacak kadar yılmışlardır. Böyle bir davranışa bugün çeşitli sebeplerle güçleri yetmeyeceği gibi, güçleri yetse bile hareketin yaratacağı büyük sarsıntıların toplum hayatında hiç beklemedikleri gelişmelere sebep olacağını hesaplamaktadırlar. Son Kavel grevinde hükümet ve idare mekanizması içindeki çatışmalar bu belirtinin delilleridir.

Bu sonuca nasıl ulaşılmıştır? 27 Mayıs'tan sonra Türkiye'deki ileri fikir hareketlerini zinde kuvvetlerin idaresi desteklemiştir. Yavaş, yavaş, ama inatçı bir mücadele ile basında yankıların bulan bu fikirler aydınlar ve işçiler çevresinde gittikçe daha çok taraftar bulmaktadır.

Bu müesseseseleşme hareketinin ise faydaları tartışmaya bile tahammüllü olmayan bir açık gerçektir. İster seçimde, ister ihtilâle, ister normal durumlarda, ister oliganüstü durumlarda bir memleketin ileri kuvvetlerinin sağlam müesseseseler çevresinde takınacağı tavır o memleketin geleceğinin sıhhati bakımından tek teminatıdır. Hatta temel kanunlardan bile büyük teminatıdır.

İlhan Selçuk

Sosyalist Kültür Derneği ve zamlar

Sosyalist Kültür Derneğinin her Cumartesi, günün aktüel konuları üzerinde tertiplelediği sohbet toplantısında, bu hafta tabii ki zamlar ele alındı. İlk konuşmayı yapan Atilla Karaosmanoğlu, zamların sınıfı karakterini güzel bir şekilde ortaya koydu. Zengin vergilendireceği yerde, ona vergi indirimleri tanıyan, fakat fakiri vergilendirmekte mahzur görmeyen iktidarın çehresi, bu konuşmayla iyice belirdi. Karaosmanoğlu'nun sözleri özetle şu: «Kalkınma Planının Finansmanı nı sağlamak zorunda olan siyasi iktidar, iç finansman kaynaklarını ararken, hiç vergilendirilmemiş sektörlerle ve yeterince vergilendirilmemiş olan sanayi, ticari ve serbest meslek erbabı ile lüks meskenlerin vergilendirilmesine ve iktisadi devlet teşebbüslerinin reorganizasyonuna yönelceğine, bunları bir kenara bırakarak, vasıtalı vergilerle kalkınma yükünü, dar gelirli işçi ve memur sınıfına yüklemiştir. Bu zamların Maliye Bakanının iddiasının hi-

Atilla Karaosmanoğlu

«Sınıf kavgası mı isteniyor?»

afına hayati pahalılandıracağına hiç şüphe edilmemelidir. Bugün başvurulan bu usul, halkınmayı sağhyamayacağı için önümüzdeki yıllarda da bu vergi konuları yine bir numaralı tartışma konusu olma şansını muhafaza edeceklerdir.

İktidarda bulunan siyasi güçler, yuurlu olarak kendi menfaatlerini veya temsil ettikleri sınıfların menfaatlerini iyice koruyan bir tutumla, bu sınıfları vergilendirmekten kaçınmış ve kalkınmanın bütün yükünü, karşısında bulunan büyük kütleye yüklemiştir.

Bütün bunlar, Türkiye'de ilk defa bu kadar açıklıkla farkına varılan bir olayı ortaya koymaktadır. O da, plan ve plânın kalkınmanın getirdiği aydınlık ve açıklık önünde, menfaat oyunlarının gün ışığına çıkması ve böylece çalışan kütlelerin şuur kazanmasıdır.»

Sosyalist Kültür Derneği Genel Sekreteri Necat Erder de «Ziraat erbabının yüzde 85'i vergiden muaf tutulmak şartıyla, geri kalan yüzde 15, memurlar ve işçiler seviyesinde vergilendirilse, 2 milyar gelir sağlanacağını» açık bir şekilde zamların meskesini düşürdü. Gerçekten Hükümet çiftçilerin yüzde 15'ini, yani orta halli ve zengin çiftçiyi memurlar ve işçiler kadar vergilendirseydi, hem fakire yüklenen zamlara ihtiyaç kalmıyaktığı, hem de iki misli bir gelir sağlanabilecekti!

Hesap Uzmanı Zeki Kuruca da, «Parlamentoda, vergiler ve sosyal adalet konusunda ancak kendisin-

den beklenilene yapmıştır. Yani Parlâmentoda temsil edilen menfaat gruplarının menfaatini korumuştur.» diyerek aynı görüşü savundu.

Toplantı, Sosyalist Kültür Derneğinin mütevazı salonuna sığdırılması mümkün olmayan geniş sayıda seçkin bir topluluk tarafından ilgiyle izlendi. Sami Küçük, Şükrü Koç, Muammer Aksoy, günün misafirleri arasındaydılar.

Kavel grevi bitti

35 gün süren Kavel grevi, Hükümetin arabuluculuğu ile sona erdi ve kabli fabrikası tekrar çalışmaya başladı.

İstanbul Bölge Çalışma Müdürü Sabih Türsan ile Vali Niyazi Akı'nın hakemliğini kabule yanışına yan işverenler Sendikası Konfederasyonu, nihayet Başbakan Yardımcısı Turhan Feyzioğlu'nun başkanlığında uzlaşma toplantısına razı oldu.

Cumartesi gecesi saat 21'de Vilâ yette toplanan taraflar, sabah 6.30'a kadar süren görüşmeler sonunda bir protokol imzaladılar.

Toplantıya işçileri temsilen, Türk - İş Birinci Bölge Temsilcisi İsmail Topkar, Maden - İş Sendikası Başkanı Kemal Türkler, İb rahim Denizeller, Şaban Yıldız, Bahir Ersoy, Rüşü Güneri katıldılar. İşverenleri, Konfederasyon Başkanı Şahap Kocatoğlu, Haldün Kip, Mümtaz Altınelli, İhan Lök, Sedat Tuncay, Şekip Mango temsil ediyorlardı. Başbakan Yardımcısı Turhan Feyzioğlu ve Çalışma Bakanı Bülent Ecevit ile Vali Niyazi Akı'nın aracılığında başlayan görüşmede, Feyzioğlu ilk olarak taraflardan olayı dinledi. Grevin başlangıç sebeplerini, işverenler olarak Şahap Kocatoğlu ve İhan Lök belirttiler. İşçileri temsilen söz alan İsmail Topkar ve Kemal Türkler olay hakkındaki görüşlerini açıkladılar.

Feyzioğlu, Hükümeti temsil ettiğini belirtti ve taraflardan, iyi niyet ile hukuk nizamları içinde davranmalarını istedi.

Feyzioğlu, «uzun süredir devam eden ve tartışılan bir mesele karşındayız. Bu akşam yapacağımız çalışmaların olumlu bir sonuca varacağı hususunda kesin bir söz veremem. Ancak tarafların iyi niyetleri ve yapacakları fedakârlıklarla, hâl çareli bulunabilir.

Karşı karşıya bulunduğumuz olay, artık bir Kavel meselesi olmaktan çıkmıştır. Yeni kanunların esliğinde bulunduğumuz şartlarda, bütün gözler bu işveren ve işçi anlaşmazlığına çevrilmiştir. Bu bakımdan, bu anlaşmazlıkta alacağımız sonuçlar ilerdeki hareketlere örnek teşkil edecek ve iş hayatına güven verecektir. Sizlerden ricam bu meseleyi olgun bir hava içerisinde halletmemizdir» dedi.

Feyzioğlu'ndan sonra söz alan İsmail Topkar, bugüne kadar yapılan çeşitli görüşmelerde kâfi derecede taviz verdiklerini, bu bakımdan artık arzüladıkları sonuçları almakta kararlı olduklarını belirtti. Bunun üzerine İhan Lök; «Taviz» kelimesi üzerinde durdu ve böyle bir kelimenin kullanılmasının fayda yerine zarar vereceğini, bu yüzden değiştirilmesini istedi. İsmail Topkar; uzama belirttileri gösteren bu tartışmayı, «taviz vermekten kastım, yakınlaşma'dır» diyerek kısa kesti.

Uzun zaman bu tip kelimeler ve detaylar üzerinde ceryan eden görüşmelere, Feyzioğlu ara vere rek grupların önce kendi aralarında karar varmalarını gerektiğini söyledi. Bu kısa fasladan sonra, anlaşmanın ana prensiplerine te-

Kavel grevi, 35 gün devam ettikten sonra işçilerin haklı isteklerinin kabulü ile sona erdi. Yukarıdaki resimde, grev süresince Kavel Kablo Fabrikasının önünde işçilerin kurduğu grev hattı ve yanda da anlaşılan sonra işçilerin temsilcisi İsmail Topkar ile işverenlerin temsilcisi Şahap Kocatoğlu'nun kucaklaşması görülüyor.

masedildi ve taraflar protokolde yer almasını istedikleri maddeleri açıkladılar.

Topkar ve diğer işçi liderleri isteklerini şu şekilde sıraladılar:

«13 işçinin tekrar işe alınmasını da karardıydık. Fakat ortama bizim fedakârlık yapmamızı gerektiriyor.

Bu bakımdan 9 işçinin Kavel'e alınmasını ve yitip giden ikramiyelerinin verilmesini talep ediyoruz.»

Bunun üzerine Haldün Kip, «Siz birşey kaybetmiyorsunuz, zaten bizim karşı çıktığımız hareket noktası işçilerin geri alınmasıdır» dedi. Topkar, haklı davalarında direneceklerini bir defa da ha tekrarladı.

Mümtaz Altınelli'nin «Bizim işveren hükûmetine ne olacaktı? sorusunu: «Ne işveren hükûmetine, ne de işçi hükûmetine varır» diyerek cevaplandıran işçi temsilcileri aracılarının sempatisini kazanmayı bildiler.

Uzun tartışmalardan sonra Feyzioğlu ve Ecevit'in kararları üzerine işveren Temsilcileri, İsmail Topkar ve diğer sendikacıların teklif ettikleri bütün şartları kabul etmekte zorunda kaldılar. Temsilciler tarafından Pazartesi sabahı saat 6.30'da bir protokol imzalandı.

Protokol 4 Mart 1963 günü yürürlüğe girecek ve fabrika çalışmaya başlayacaktır. Buna mukabil, işverenler 1962 ikramiyelerinin 1961 esaslarına göre ve en geç bir hafta içinde ödemesini kabul ediyorlardı. İşçi Temsilcileri, anlaşmazlığın başlangıcından önce işten çıkarılan 4 işçinin işe iadesini de şartlardan vazgeçiyor, fakat bu işçilere tazminat verilmesini protokol hükümleri arasına sokuyorlardı.

En önemli anlaşmazlık konusu olan 9 işçinin işe iadesi protokolde kesin bir hükme bağlanamamakla beraber, 20 gün içinde fabrikaya alınmalarının «memleket menfaati bakımından zaruri» olduğu kaydı protokolde yer alıyor ve İşverenler Konfederasyonu bunu sağlamak için «bütün güçü ile çalışmaya» taahhüd ediyordu.

«Memleket menfaati bakımından zaruri» olduğu tescil edilmekle, 9 işçinin iadesi konusunda da işçiler istediklerini kabul ettirmiş oldular. Bu durum karşısında belirttilen süre içinde ya bu 9 işçiyeniden işe başlayacak, ya da işveren «memleket menfaatinin» hiçe saymış olacaktır.

Kavel fabrikası bu anlaşma üzerine Pazartesi sabahı çalışmaya başladı. Bu işçilerin esasta hiç bir fedakârlık yapmamakla beraber iyi niyeti ve barışçı çözüm yollarına candan bağlı tutumlarının eseri oldu.

Eğer 9 işçi 20 gün içinde işe iade edilmezlerse Hükûmete güven kalmıyacaktır. Zira varılan anlaşma, iş verenden çok Hükûmete ve Ecevit'e işçilerin açtığı kredinin neticesidir.

İnönü'nün konuşması

Bayram gezisinden hemen sonra Başbakan İnönü bir radyo konuşması yaparak, zamları ve plânın kalkınmayı halka anlatmaya çalıştı. İnönü, her zamanki meskuri iyimserliğiyle, «vatandaşların plânı benimsemiş olduğunu» söyledi. Fakat «Plânın başlangıcında ve tatbiki devresinde vatandaşın çok anlayışlı olması, demekten de kendini alamadı.

Aslında plânın halk tarafından benimsendiğini iddia etmek çok güçtür. Zira plân, yılların verdiği tecrübeyle, haklı olarak gerçekçilikten ayrılmayan halk kütlelerine lâfı anlatılamaz, ancak müşahhas tedbirlerle anlatılır. Halk ise plândan şimdiye kadar endişe ile karşıladığı zamları görmüştür. Bu sebeple, halkın plânı benimsemişine inanmak zordur. Ancak hızlı kalkınmanın vazgeçilmez unsuru olan ciddi bir sosyal adalet politikası, plânı halka benimsetebildi. Bu yapılmadı.

Feyzioğlunun Bayram Tablosu

Bayram ertesi İstanbul'da bir basın toplantısı yapan Başbakan Yardımcısı Feyzioğlu, istatistikleri ustalıkla kullanarak ve «yarınki Türkiye'yi kurmak yolundayız. Mil letimiz tarihi bir dönüm noktasında. 1963 hamle yılı olacak» gibi heyecanlı ifadelerle başvurarak, parlak bir kalkınma tablosu çizmesini bildi. Feyzioğlu'na göre,

Turhan Feyzioğlu
Kalkınma edebiyatı

1962 büyük bir başarı yılıydı. Zira istihsal yüzde 8,2, sanai istihsal yüzde 10,9 arasında artmıştı. Hal buki bu oranlar dahi, 1962 yılının başarısızlığını göstermek için kâfidir. Bilindiği gibi 1962 yılında yüzde 7 civarında bir kalkınma hızı öngörülmüş, fakat ancak yüzde 5,5'a erişilmişti.

Tarım istihsalı, Hükümetin hiç bir kerâmetli olmadan, iyi hava şartları yüzünden yüzde 8,2 gibi olağanüstü bir artış gösterdiği halde, yüzde 7 kalkınma hızına erişilmemesi büyük bir başarısız-

İktisat. Zira millî gelirin yüzde 40 kadari tarımdan geldiğine ve bu sektörde yüzde 8,2 istihlal artışı sağlandığına göre, kalkınma hızının yüzde 5,5 a düşmesi için, tarım dışı sektörlerde gelir artışının kabaca yüzde 3 civarında kalması söylenebilir. Hava şartlarına tâbi olmayan tarımdışı faaliyetler de ise yüzde 3 bir artış demektir. Çünkü tarımda, üstüste yüzde 8,2 gibi büyük artışlar sağlamak imkânsızdır. Tarımda ortalama yüzde 3 ilâ 4 bir artış bile çok büyük başarıdır. Bu durumda, yüzde 7 kalkınma hızının gerçekleştirelmesi, tarım dışı sektörlerin asgari yüzde 9 ilâ 10 oranında devamlı artış göstermesini gerektirecektir. Hele sanayide yıllık devamlı yüzde 20 artış bile bugün kü gelişme seviyemizin ışığı altında büyük bir rakam değildir. Halbuki sanayide yüzde 10 ziraat dışı bütün sektörlerde ise kabaca yüzde 3 gibi çok düşük bir artış sağlanmıştır. Bu sebeple 1962 başarısız bir yıldır. Gelecek yıllar, tarımda 1962 de olduğu gibi olağanüstü şartlar gerçekleşmeyeceğine göre, daha kötü sonuçlardan korkulur.

Devlet parasıyla kurulan Ereğli Çelik de özel sektörün aktifine kaydetmekte mahzur görmeyen Fevziye'nün bayram tablosunda tek tenkit devlet yatırımlarını yöneltmiştir. Fevziye, «devlet yatırımlarında, gelir darlığı başta olmak üzere, çeşitli sebeplerle hedefe yüzde yüz ulaşamadık» diyor ve kabahati de, modaya uyarak Millî Birlik İdaresine yüküyor: «Biz 1961'de yarım milyarlık bir açık devraldık. Bu açık 1962 yılının kalkınma hızını kesmiştir. Hakikatte 1962 programını da yazılı yatırımları yapacak paraya sahip değildik. Bunun da sebebi yarım milyarlık açıktır.»

Halbuki Hükümet Başkanı geçen yılki sayısız beyanlarında, yatırımlar için gerekli bütün parayı karşılandığını çeşitli vesilelerle açıklamıştı. Demek ki bulunamamış. Fakat bulunamamışsa kabahat herhalde 1961 bütçe açığını değil, gerekli parayı bulamayan bugünkü hükümetindir.

Nitekim Fevziye'nün konuşmasında ileriki yıllarda da gereken parayı karşılanmayacağını ve vergi adaletinin sağlanmayacağını belirten ifadeler var. Fevziye: «Bundan sonraki yıllarda iktisadi hayatın normal gelişmesi ile vâridatın artacağı ve vergi ihtiyacının karşılanacağı planda belirtilmiştir» diyor. Bu gerçekle ilgili olmayan son derece yitimser bir ifadedir. Hükümet bu yıl ciddi bir vergi reformundan kaçınarak, aspirin tedavisiyle yetinmiştir. Eğer Hükümet, aspirin tedavisiyle, yüzde 7 kalkınma hızının gerektirdiği finansmanın sağlanabileceğini, sembolik bir vergiyle tarımın yeterli kadar verimlendirildiğini ve vergi adaletinin gerçekleştirildiğini sanıyorsa, hayal içinde yaşıyor demektir.

Kabinede değişiklik!

Bayramda haber sıkıntısı çeken bir gazetecinin, kabinede değişiklik konusundaki yakıştırma haberi, hedefini buldu. Habere hemen herkes inandı ve kabinede bir değişiklik yapma zarureti üzerinde birleşildi. Gerçekten geçen Hükümette olduğu gibi bu Hükümette de, plânlı gidiye ayak uydurmak şöyle dursun; günlük işlere bile hâkim olamayan çok sayıda yetersiz bakan vardır. Akşayan kabinede, bir Celâl Tevlik Karasapan, bir Abdülhak Kemal Yörük, bir Fahrettin Kerim Gökav. bir Şevket Rasit Hatiboğlu

Rifat Öçten
Bu defa hakkı

herkesten çok aksamaktadır. Bu aksaklıkları gidermek, genel gidişi zerrece değiştirmekle beraber, elbette ki faydalıdır. Yalnız bu işi, koalisyonun nazik dengesini bozmamak için Hükümet Başkanı yapamaz. Koalisyonun öteki liderlerinin de değişikliği benimsemesi ve gruplarına kabul ettirmesi lâzım. Bu da kolay olmayabilir. Nitekim İnönü, kabine de değişiklik düşünmediğini söylemiştir.

Bununla beraber, Kayseri affı konusundaki CHP — YTP. çekişmesi henüz ortadan kalkmış değildir. YTP. ipleri koparmadan, Kayseri affı müzayedesinden azami randaman almaya niyetli görülmemektedir. CHP. ise Kayseri affına şimdilik kesin bir hayır cevabı vermiştir. Bu arada Fevziye'nün, PTT ve Şehir Hatları zamlarını, haksız olarak Ulaştırma Bakanı Rifat Öçten'in sırtına yükler şekilde konuşması, koalisyonunda yeni bir fırtına yarattı. YTP'nin, CHP. İl Başkanın yardımcısının kabine dışı bırakılmasını isteyeceği söyleniyor. Fakat ne İsyaya, ne de Musaya kendini sevdiremediği halde, İnönü'nün büyük kusurlarının yanında zekâ, bilgi, çalışkanlık ve sür'atî inikâle gibi büyük meziyetleri olan yardımcısından vazgeçebilmesi çok zayıf bir ihtimal.

C.H.P. de program değişikliği

C.H.P. Genel Sekreteri Kemal Satır, C.H.P. Gençlik Kolları ile başkanlarının Ankara'da yaptığı toplantı dolayısıyla, olağanüstü bir Kurultay toplanacağını ve bu Kurultayda sosyal adalet açısından, Parti tüzük ve programının tüzük edilmesini açıkladı.

Program değişikliği ihtiyacı, aittan ve özellikle C.H.P. Gençlik kollarından gelen baskının sonucudur. 27 Mayıs öncesi günlerde, C.H.P. Saflarının en önünde çarpışan ilerici gençlik, bugünkü sosyal adaletle yer veremeyen statüko cu gidişten hayal kırıklığına uğramış ve partiden soğumuştur. Nitekim Gençlik Kolları İl başkanları toplantısına, İl başkanlarının önerdiği bir kısmı gelmemiştir. Toplantıda karamsar bir hava esmiş ve Ferit Melen, «Arkadaşlarımız buraya karamsar bir hava ile gelmişlerdir» diyerek durumu açıklamıştır.

İşte partiden uzaklaşan gençliği ve bütün ilerici unsurları tekrar kazanmak amacıyla, olağanüstü Kurultay ve program değişikliği fikirleri ortaya atılmıştır. Yal-

nız böyle bir çabasının başarılı olabilmesi için C.H.P. nin sosyal adalet ilkelerini altalta sıralamak la yetinmeyip, —ki bu parti programında, son seçim beyanamesinde ve Kurultayda kabul edilen sosyal ve İktisadi Hedefler Bevaama mesinde ziyadesiyle mevcuttur— sosyal adalet ilkelerinin ussu get çekleştirileceği de açıkça belirtmelidir.

Bu yapılmadıkça, program değişikliği, gönül oyalamaktan öteye gitmeyen lüzumsuz bir faaliyet olarak gözükecektir. Bu yapıldığı takdirde ise, C.H.P. hangi sosyal zümrelerin savunucusu olduğunu açıkça belirtmek zorunda kalacaktır.

Partinin sosyal yapısı, halk yararına yapılacak olan böyle kesin bir tercihe sanırsanız ki elverişli değildir. Nitekim sosyal adaletin tartışıldığı toplantıda, bazı başkanlar, İl başkanlarını ümitsizliğe düşüren konuşmalar yaptılar. Eğitim Bakanı Hatiboğlu, Halk Eğitim Teşkilâtının Halk Evlerinin yaratılacağını belirtmekle yetinmeyip, orta öğretimin paralı olacağını müjdeledi! Hatiboğlunun sözleri şu: «Orta Okul ve liserde okuyanlardan masraflara katılacak bir para alınması düşünülmektedir. Heride ortaöğretim paralı olacaktır.»

Evet, sosyal adaletin parti programına geçirilmesinin tartışıldığı bir gençlik toplantısında bir Millî Eğitim Bakanı, paralı orta öğretimin başka söyleyecek söz bulamıyor! Böyle bir şey, Bakanlığın bugünkü düzen içinde çeşitli çaresizlikler içinde bocaladığı düşünülerek, geniş bir burs ve parasız yatılı okul sistemine gidildiği takdirde bir ehvenî şer olarak belki düşünülebilir.

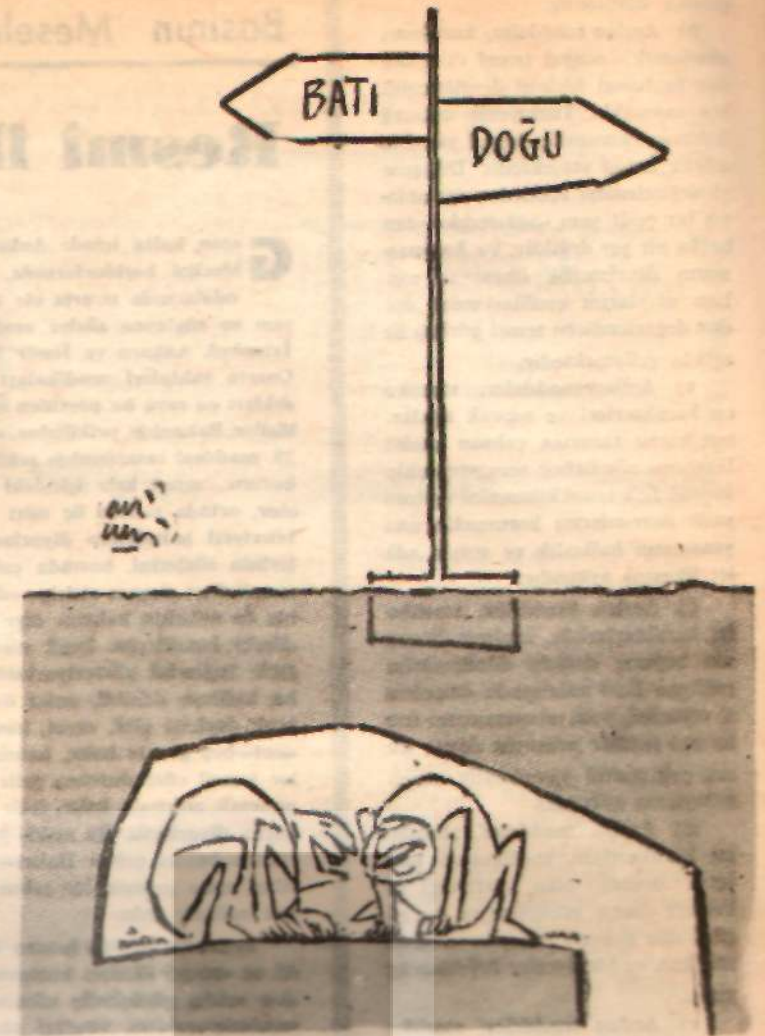
Fakat orta öğretimde böyle bir burs sistemi yoktur ve parasız yatılı öğrenci sayısı çok azdır. Kemal Kurdaş'ın Sosyalist Kültür Derneği adına yaptığı konuşmada yer alan şu sözler, rahatlıkla paralı eğitimden sözden Hatiboğlu tarafından ibretle okunmalıdır:

«Bugün için ortaokul ve liserde parasız — yatılı okuyabilmeyen imkân, son derece dar bir çerçevede içine sığmış bulunmaktadır. 1960 — 61 ders yılında orta okul ve lise seviyesindeki 452 bin 59

Ferit Melen
«Sosyalizmle mücadele!»

çeneyle mekâbil sadece 1245 adet parasız yatılı imkân olduğu anlaşılmaktadır. Şu halde, orta okul ve lise seviyesinde parasız yatılı okuyabilecek öğrenciler bu okullara devam eden küllenin binde 4 ünden az bulunmaktadır. Şaşa m hayret olan cihet, ortaokul ve lise sistemimizin varlıksız öğrenmeye parasız — yatılı imkân veremeyen doğan durumun, geçen 30 yılda pek büyük ölçüde fakir öğrencinin aleyhine değiştiğidir. 1934—35 yıllarında orta okul ve

— NEREYE GİDİYORUZ? —

lise seviyesindeki 35 bin civarında öğrencinin yüzde 10 una yakın bir kısmının parasız yatılı okuduğu anlaşılmaktadır. Parasız — yatılı çocukların lise ve orta okulda ki öğrenci küllesine nisbeti yüzde 10 civarından binde 4 seviyesine düşmüştür!»

Eğitim Bakanı, Paralı orta öğretime giderek, sadece parasız olanların okumasını istediğini söylemiş oluyor! C.H.P. iste böyle Eğitim Bakanlarıyla, sosyal adalet yapacak!

Maliye Bakanı Ferit Melen ise, dış yardım alabilmek maksadıyla bir defaya mahsus olmak üzere vergilerde bir «sıcrama» yapıldığını söyleyerek, vergi adaletini, ligin azaltacak ciddi bir vergi reformuna aslâ niyetli olmadığını açıkladı ve «Biz devletçiyiz, fakat sosyalist değiliz. Sosyalizmle mücadele edeceğiz» hikmetini savurdu. Halbuki sosyalizm en basit tarihiyle, halktan yana devletçilik demektir. Devleti özel teşebbüse vermiş olanların adına devletçilik demeyecek dürüstlüğü sahip her insan, eğer devletçiysen, sosyalist olmasa bile halktan yana devletçilik olan sosyalizmle mücadele edecektir. Diverler, devletçi değildir.

C.H.P. nin sosyal adalet toplantısında bile, bu görüşler fütursuzca ortaya atılabilmıştır! Bu durumda sosyal adalet yönünden bir program değişikliğine, her halde ihtiyaç yoktur. Sadece, parti programını daha büyük bir samimiyete kavuşturmak için, devlet parasıyla özel teşebbüs olarak kurulan Ereğli—Çelik'in muflak devlet elinde bulundurulmasını kesinlikle söyleyen hükümetlerin ve emeği en üstün değer sayan maddelerin kaldırılması uygun olur.

Anayasa avkırı kanunlar ve T.I.P.

Ankara Senatörü Niyazi Ağır nash'ın iltihakıyla, Anayasaya avkırı kanunlar konusunda, Anayasa Mahkemesine başvurma hakkını kazanan TIP, müracaat müddetinin biteceği son gün, bu işi yaptı.

13 Kanunu, Senâikalar Kanunu, Memurlar Kanunu, Cemiyet

ler Kanunu, Ceza Kanunu ve Usul Kanunlarını dikkatle tarayan TIP in, Anayasaya avkırı kanunların temizlenmesi yolunda en samimi çalışmaya yaptığını kabul etmek lâzım özellikle T.C.K. nu 141/1 ve 142/1 maddeleriyle ilgili gerekçe entellektüel bakımdan son derece dayurucu. Gerekçede şöyle deniyor: «Türk Ceza Kanununun 141/1 ve 142/1 maddeleri, Anayasamızın her şeyden önce yukarıda açıklanan temel ilkelerine aykırıdır. Söyle ki;

a) 1930 İtalyan Faşist Ceza Kanununun 270 ve 272 nci maddelerinden aynen dilimise çevrilerek mevzuatımıza alınmış ve sonra birkaç kere değiştirilmek suretiyle, bugün kü biçime sokulmuş olan T.C.K. nun 141/1 ve 142/1 nci maddeleri,

Faşist dünya görüşünün ve bu felsefe ve görüşe dayanan Faşist devlet ve toplum anlayışının birer ifadesidir. Faşist İtalyada Adâlet Bakanı Rocco ile cezacı Manzini'nin kaleminden çıkan bu iki madde denin gerekçesinde, bu maddelerin faşist devlet ve toplum düzeni anlayışını dile getirdiği ve Faşist devleti koruma amacıyla yürürlüğe konulduğu açıkça belirtilmektedir. Dört defa değiştiril-

miş olmasına rağmen, temel unsurları olduğu gibi muhafaza edilmiş bulunan bu iki maddenin, bugün yine faşist karakterde oldukları muhakkaktır. Sınıf tahakkümünü önleyormuş gibi görünen maddeler, aslında mevcut bir tahakkümü korumak ve devam ettirmek amacıyla yürürlüğe konmuştur. bir dikta rejiminin dayanaklarıdır. Mussolini İtalyanda bunun böyle olduğu her halde tartışma konusu yapılamaz. Türkiyemizde de bu maddeler tek parti rejiminin kurmasına yaradılar, kurulu ekonomik ve sosyal temel düzenleri, özellikle ortaçağ kalıntısı top rak rejimini ayakta tutmuşlardır. Bu da tartışma konusu yapılamaz sanırsanız. Tutucu ve gerici gelenekler karşısında, uyarıcı, ilerici ve ilerletici her türlü eğilim ve akımı ezen ve susturan bu iki maddenin totaliter bir düşünüş ve davranış temsil ettiği, bu yüzden de demokratik görüş ve yaşayışın, hürriyetçi ve insanlık felsefesinin tam karşılığı olan bir felsefeyi yansıttığı açık bir gerçektir. Bu bakımdan, anılan maddeler anayasamızın yuka

b) Anılan maddeler, kurulmuş ekonomik, sosyal temel düzenler den herhangi birinin devrilmesini suç saymakla, Türkiye'nin ortaçağ kalıntısı ekonomik, sosyal yapısını olarak kabul etmektedir. Değişme yi değiştirmeyi reddeden ou anlayış bir çeşit yeni «bidatçılık» tan başka bir şey değildir. Ve Anayasamızın devrimcilik ilkesi ve toplum olaylarını evlusionist açıdan değerlendirilen temel görüşü ile açıkça çelişmektedir.

c) Anılan maddeler, statüko cu karakterleri ve toprak ağaların kamu zararına çalışan spekülasyoncu sömürücü sermaye sahiplerinin fiili tahakkümünü ve hırsızlıklarını korumakla ana yasamızın halkçılık ve sosyal adalet ilkesine aykırıdır.

ç) Anılan maddeler, statüko cu karakterleriyle, toplum düzeninin boyuna değişip dönüşmesini sağlayan Batı anlamında demokrasi rejimine, yeni anayasamızın toplumsal sınıflar arasında denge kurarak çok partili demokratik düzen anlayışına aykırıdır.

d) Anılan maddeler, statüko cu karakteriyle, statükonun tam tersi demek olan hürriyetçi ve insançı dünya görüşüne ve bu görüşü dile getiren anayasamızın temel hak ve hürriyetler rejimine aykırıdır.

e) Anılan maddeler, statüko cu, dolayısıyla tutucu ve gerici karakteriyle, Şovence duyguların gelişmesine, ırklar, dinler ve uluslar arasında düşmanlık tohumlarının filizlenmesine elverişli bir ortam yarattıkları için, anayasamızın halkçı, insançı, ırk, din v.s. bakımlardan insanlar arasında eşitsizlik yaratan ayrımlar gözetmeyen felsefesine ve özellikle «yurtta sulh, cihanda sulh» ilkesi ne aykırıdır.

TİP, 141 ve 142. nci maddeler dışında, Sendikalar ve İş Kanunlarındaki sendika kurmak hakkını ve işçi tarifini çok dar şekilde sınırlandıran hükümlerin iptalini istedi ve İş Kanununun çalıştırdığı işçi sayısına bakılmaksızın bütün iş yerlerinde uygulanması gerektiğini belirtti.

TİP'in dava lâyhasında, memurlarla ilgili anayasaya aykırı hükümlere geniş yer verildi. Memuriyete giriş şartları arasında yer alan «askerli hizmetini yapmış olmak, ecneblerle evli bulunmamak» gibi hükümlerin, ödevin gerektirdiği niteliklerden olmadığı da belirtilerek anayasaya aykırı olduğu ileri sürüldü.

Memurlarla ilgili daha birçok kanunlarda TİP, anayasa mahkemesine baş vurmuş bulunuyor. Bu arada TİP'in ölüm cezasının da anayasaya aykırı olduğu tezini benimsediğini belirtmek isteriz. Sosyalizmin insançı vasfını bu vesileyle de ortaya koyan iddianın gerekçesi şudur:

«Anayasamız ölüm cezasını modern hukuk telâkkilerinden ilham alarak kaldırmış bulunmaktadır. Gerçekten anayasamız yepyeni bir ilke vazetmiştir. Bu ilke insan oğlunun yaşama hakkıdır. Kişi, 14 üncü maddede vazedildiği üzere, yaşama hakkına sahiptir. Diğer taraftan kanun, kamu yararı, genel ahlak, kamu düzeni, sosyal adalet ve milli güvenlik gibi sebeplerle de olsa bir hakkın ve hürriyetin özüne dokunmaz. Demek oluyor ki kişinin yaşama hakkı vardır ve mutlakdır. Kanunsa, ne sebeple olursa olsun, bu yaşama hakkının özüne dokunamaz...»

TİP'in başarılı çalışmasında benimsemiş olduğumuz tek önemli nokta, Köy Kanununda yer alan hırsız ve salma gibi hayatı empoze ettiği zararlı müesseselerin, biraz

Basının Meseleleri: III

Resmî ilânlar kalkmalı mı?

Geçen hafta içinde Ankarada Büyük Millet Meclisi koridorlarında, Maliye Bakanlığı odalarında ısrarla bir tem işlendi. İstenen tem ve söylenen sözler aşağı yukarı şöyleydi: İstanbul, Ankara ve İzmir basını temelli eden Gazete sahipleri sendikaları temsilcileri yakala dıkları su veya bu partiden nüfletvekillere veya Maliye Bakanlığı yetkilisine, «2490 sayılı kanunun 19. maddesi tasarılandığı şekilde kanunlaşursa biz batırız, zaten kriz içindeki Türk Basını yok olur, ortada sadece üç dört gazete kalır, fikir hürriyeti baltalanır» diyorlardı. Patron temsilcilerinin sözlerini, basında çalışan kol işçilerinin temsilcileri devam ettirip, «doğru, bunlar batar, biz de sokakta kalırız» diye yakınıyor ve sonra dönüp kendilerine tank olarak basında çalışan fikir işçilerini gösteriyorlardı. Fikir işçileri de bu kafiyeyle dahlildi, onlar da kahve dövücünün hıncı deycisi gibi, «evet, basın âleminde sadece dört-beş gazete kalır, kamu oyunu sadece bunlar temsil eder duruma gelir, onlarca gazete ka panmak zorunda kalır, fikir işçileri de açığa kalır» diyorlardı. Bu acıklı yakınımları, aynı kafilenin başını çeken Basın-İlân Kurumu yetkilileri sonu gelmez bir takım rakamlar sıralayarak naklediyordu.

Temaslar hemen hemen bir hafta kadar sürdü ve «resmî ilânları kurtarma ekibi», yetkililerden «sizin görüşünüz alınmadan bir değişiklik yapılmayacaktır» vaadini alarak yerlerine döndü. 2490 sayılı kanun da bir ölçüde, bir süre için de olsa kurtulmuş oldu.

Büyük şehirler basını, yani şu adlarını hepimizin bildiği bir takım gazeteler sahiplerini, bu gazetelerde çalışan fikir işçilerini, kol işçilerini böylesine telâşa düşürüp, kafiye halinde Millet Meclisi, Cumhuriyet Senatosu, Maliye Bakanlığı koridorlarına atan, «aman batıyoruz» diye bağtıran 2490 sayılı kanun nedir? Gazeteciler, gazetecilerle ilgili nedendir? Önce bu soruyu cevaplandırmak gerekir.

2490 sayılı kanun, ihale kanunudur, yani devletle yapacağı işlerle ilgili artırım, eksiltme lerin nasıl ilân edileceğini, akçak devlet işlerinin nasıl yürütüleceğini gösteren bir kanun. Devlet meselâ bir bina yaptıracaksa, bunun için hangi yollardan geçecektir, müteahhid firmalar arasında nasıl bir seçme yapacaktır, kuru fasulye alacaksa, en uygun şekilde nasıl almalıdır? 2490 lıte bu sorulara cevap getiren, bu işlerin yolu nu gösteren bir kanundur. Bu kanunun bir maddesi ise, devlete ve yarı resmî kuruluşlara ait alım satım, ihale ilânlarının nasıl, nerelerde, kaç kere kaç gün ara ile yayımlanacağını göstermektedir.

Öteden beri, alım satım işlerini fazla forma lıteye bağladığı öne sürülerek şikâyetlere yol açan bu kanun değiştirilmek istenmektedir. Maliye Bakanlığı bu konuda bazı ön çalışmalar yapmış, bir kanun tasarıyı taslağı hazırlayarak bu nu görüşlerini öğrenmek üzere çeşitli kuruluştara göndermiştir. 2490 sayılı kanunu değiştirmek amacıyla hazırlanan taslak tasarı ise, bilhassa 19. maddesi ile bir takım gazetecilerin ve gazete sahiplerinin dikkatini çekmiştir. Bu madde, ilânların gazetelerde yayımlanması şeklini büyük ölçüde değiştirmektedir. Söyle ki, resmî ilân ve reklâmların büyük şehir gazetelerinde ve bu arada mutlaka da bir Başşehir gazetesinde yayımlanması zorunluğu kalmakta, büyük şehir gazetelerinde dört defa yayımlanması zorunluğu da aynı şekilde kaldırılmakta, 10-15 bin liralık yukarıdaki ihale ilânlarının gazetelerde yayımlanması zorunluğu hususunda 150 bin liraya çı karmakta, dolayısı ile yılda 20 milyon lirayı bu lan resmî ilân gelirini büyük ölçüde azaltmaktadır. Resmî ilân ve reklâmların böyle yüzde 50-80 azalmasına ve üstelik büyük, şehirler gazetelerinden dağılmasına yol açacak olan değ

şiklik gerçekten ustaca yapılmış bir değişiklik tir.

Bu, Türk Basınında yıllardanberi alttan alta devam eden mücadelenin, hattâ mücadeleden de öteye muharebenin yeni bir tezahürüdür. Şayet Türk Basınına beş veya üç büyüğü bu manevra larında başarı sağlar ise, uzun vadede ve belki de beş altı yılda tamamlanacak olan küçük gazetelerin ortadan silinmesi olayı birkaç ayın için de gerçekleşecektir. Zira bugün Türk Basını, bizi m beş büyüklük dediğimiz, Hürriyet, Milliyet, Cumhuriyet, Tercüman ve Akşam hariç resmî ilân koltuk değneği olmadan ayakta kalabile cek nitelikte değildir. Hattâ o kadar ki, bu beş gazetenin dahi sondan ikisi, resmî ilândan al dıkları para ile varlıklarını devam ettirebilmek tedirler ve gazeteleri gerçekten gazete yapıp, büyük kâr sağlayan özel ilân ve reklâmlar as lında başta gelen üç gazete arasında bölüşülmek tedir.

Büyüklerle küçükler arasındaki savaşın yüzünü ve nedenlerini anlatmayı bir başka sefe re bırakarak bu here sadece büyük gazetelerin, özel ilân firmalarından veya doğrudan doğruya kuruluşlardan aldıkları ilânlar dışında, Basın İlân Kurumu aracılığı ile 1962 yılında aldıkları ilân miktarını açıklayalım:

Hürriyet 1962 yılında Basın İlân Kurumu aracılığı ile 1.445.858 liralık ilân almıştır. Bunun 402.225 lirası resmî ilân ve reklâm, 665.945,50 lirası kurum aracılığı ile yayımlanan ilân, 240.462,50 lirası hususî ilân, 137.225 lirası ecnebi ilândır. Cumhuriyetin Basın İlân Kurumu aracılığından geçmiş ilânlarının toplamı 1962 yılı içinde 1.134.392,50 liradır. Bunun 459.860 liralık kısmı resmî ilân, 425.007,50 liralığı kurum aracılığı ile yayımlanan ilân, 137.735 liralığı hususî ilân, 113.735 liralığı ecnebi ilândır. Milliyet ise 1962 de Basın İlân Kurumundan yayımladığı ilânlar karşılığı 1.134.216,40 lira almıştır. Bunun 499.915 lirası resmî ilân, 435.406,40 liralığı kurum aracılığı ile yayımlanan ilân, 147.495 liralığı hususî ilân, 51.200 liralığı da ecnebi ilândır. Akşam Gazetesi, Basın İlân Kurumu aracılığı ile 1962 yılında 828.969,37 liralık ilân yayımlamıştır. Bunun 482.562,50 lirası resmî ilândır. Yeni Sabah 732.837,50 liralık ilân yayımlamış olup bu miktarın 491.215 liralığı resmî ilândır. Son Havâlele 1962 deki Basın İlân Kurumu aracılığı ile yayımladığı ilân ve reklâmlar yekûnu 631.556 lira olup, bunun da 499.855 liralığı resmî ilândır. Yeni İstanbul 602.211 liralık ilânının 477.485; Dünyanın 592.472,50 liralık ilânının 487.630, Tercümanın 539.387,50 liralık ilânının 452.550, Hür Vatan ve devamı olan Hareketin 493.300 liralık ilânının 439.945, Vatandaşın 499.187 liralık ilânının 445.515, Tasvirin 413 bin 220 liralık ilânının 417.540, Ulus un 1.231.961,65 liralık ilânının 790.581,65, Öncü nün 701.898 liralık ilânının 608.950, Yeni Günün 697.920 liralık ilânının 637.615, Kudretin 680.979 liralık ilânının 600.545, Zafer'ın 629.177,50 liralık ilânının 538.965, Yeni Asır'ın 422.931 liralık ilânının 320.368, Ege Ekspres'in 394. 134 liralık ilânının 310.462 Demokrat İzmirin 391.306 liralık ilânının 313.274, Sabah Postasının 358.001,50 liralık ilânının 307.841,50 liralık kısmı resmî ilândır.

Bu rakamlarda göstermektedir ki, resmî ilân larda yapılacak bir kaydırma veya kaldırmanın sonucu, Türkiye'de 3-5 gazetenin varlıklarını devam ettirmesi ve diğerlerinin sür'atle batması olacaktır.

Soruyu, bu gerçeği ilye inceledikten sonra sormak gerekmektedir. Resmî ilânlar kaldırılmalı mıdır? Yahut resmî ilânlar başka bir formüle bağlanmalı mıdır, bağlanmamalı mıdır?

İlhami Soysal

Ucuz Radyoculuk

demagogik bir eşitlik anlayışıyla anayasaya aykırı sayılması oldu. Gerçi şehirli vatandaşla, köylü vatandaş arasında bârız bir eşitsizliğin olduğu ortadadır. Yalnız bu eşitsizliğin geniş ölçüde köy ve şehir özelliğinden ileri gel diğini ve inece ve salmanın kaldırılmasıyla köylerin daha perişan hâle düşebileceğini ve müşterek çalışma duygusunun azalabileceği ni unutmamak gerek.

Bir süre önce, Türkiye radyolarında yarım saatlik yeni bir haber programına başlanıldığı zaman herkes sevinmişti: Yıllardanberi bıkınlıkla dinlenen programlar değişecek, ajans bültenlerinin okunmasıyla bitiriliveren «haber verme» görevi daha ilgi çekici hâle getirilecekti. «Haberler, Yo

rumlar, Günlük Olaylar» adını taşıyan bu programda, yorumlu siyasi haberler ve arkasından, çoğu eğlenceli ve değişik mahiyette olmak üzere, hafif aktüalite olayları verilecekti. Bütün aksaklıkları na ve eksikliklerine rağmen, programın ilk günleri herkeste ümit uyandırmıştı.

Ama şimdi öyle anlaşılıyor ki, her işte olduğu gibi, bunda da tembellik tarafına kaçmak, so

rumuların pek kolayına gelmiş tir. Yalnız, mesele sadece tembellikle olup bitsydi, yine de bu kadar tehlikeli olmayabilirdi. Türk radyoları, kendi elleriyle, mikrofonlarını yabancı propagandacıların emrine vermişlerdir. «Amerikanın Sesi» tarafından hazırlanan ve Amerikan Haberler Bürosu tarafından bedava temin edilen siyasi propaganda bandları bu programda bol bol çalınmakta, dakikalar böylece doldurulmaktadır. Meselâ, geride bıraktığımız Cuma akşamı, programın tam onbeş dakikası, hafif aktüalite olaylarına ayrılacak yerde, Amerika'da banda alınmış propaganda konuşmalarıyla ve Dean Rusk'ın nutuklarıyla geçmiştir. Tabii, böylesine «kültürel işbirliği» Amerika'da görevli yabancı propagandacıların pek hoşuna gitmektedir; kimbilir işlerin den, «biraz daha isteseler de versek» diyorlardır. Ama, bu arada, Türk dinleyicilerinin kafası şışırlmiş, Türk devletinin radyolarında onbinlerce lira değerindeki dakikalar çalınmış kime ne? Ya bugün bu radyofonik kapitülasyon

Altınur Kılıç
Söz yok!...

dan pay istemek öbür devletlerin de aklına gelirse ne olacak? Kendi görevlerini yapmayıp hazırcılığa heveslenenler nelere âlet olabileceklerinin farkında mıdır? Devirdiği çamlar hayli çoğalan Altınur Kılıç'ın bu çeşit tabibkate artık bir son vermesi şart. Yok, bütün bunlar onun emriyle yapılyorsa, o başka

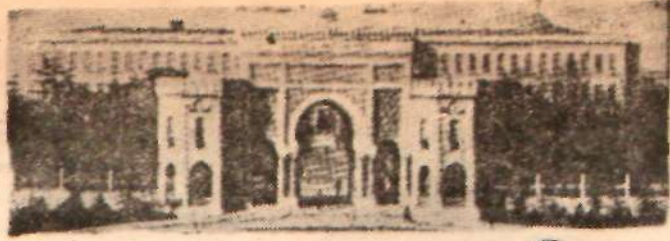
Ürkek idareciler

Robert Kolej öğrencilerinin düzenlediği «Atatürk Konferansı»na baltalamayı iş edinen zorba gruplar teşvikçileri geçici bir başarı sağladılar. Robert Kolej idaresi görüşüne göre ürkeklik, söylentilere göre ise çok ince bazı hesaplar sebebiyle, Kolej'in salonunu Atatürk Konferanslarına kapadı.

Bu şüpheli başarı, Atatürk Konferanslarının devamına engel olmadı. Konferansları düzenleyen Robert Kolej Mühendis Mehtembi Talebe Cemiyetine, Türkiye Millî Talebe Federasyonu derhal Çagalıoğlundaki binasının kapılarını açtı. Konferanslar bu haftadan itibaren T.M.T.F. binasının küçük salonunda devam edecek.

Bu yer değişikliği, Robert Kolej Mühendis Mehtembi Talebe Cemiyeti İdare Heyeti bildirisinde şöyle izah ediliyor:

«Robert Kolej idaresi tarafından alınan idari bir karar neticesi Atatürk Konferansları bundan böyle Robert Kolej Konferans Salonunda yapılamayacaktır. Konferansların ilk bölümünde bir takım zorbalardan kaynaklı çıkartma gayretleri ve bazı basın mensuplarının konferansları kendi emellerine hizmet edecek şekilde tefsi re çalışmalarını bu kararın alınması na sebep olmuştu. Yabancı oldukları halde Türk politikasına karşıtıkları kendilerine telkin edilmeğe çalışan idarecilerimiz böyle ilkel metodlarla ürktümeğe çalışanlara cevabımız başta olduğu gibi Konferansların ilmi olmaktan başka başka bir zeye şöhretlikleridir.»

Üniversitenin meseleleri

Üniversiteden medreseye...

Burası Hukuk Fakültesi değil...

D arül Funun dağıtılarak yerine Üniversitenin kuruluşuna sebep, Ord. Prof. Sıddık Sami Onar'a göre İdari kadroların selâhiyetlerini yerinde kullanamayı, genç öğretim üyesi yetistirememesi ilmi yayımlar yapamayı öğrenicileri üniversite zihniyeti ile hazırlayamayı, Rektör, Dekan gibi kendi seçtiği organların seçişini birer siyasi ihtiras ve şahsiyet meselesi yapıtı ve öğretim üyeleri arasındaki ahengin bozulmasıdır. Bunun üzerine artık Onar, Müessesenin işleyemeyeceği ve ıslah edilemeyeceği kanısına varmakta ve sonuç olarak kökünden değiştiğini düşünülmesi tavsiye etmektedir.

Şimdi aynı konuları güncel üniversitesinde birer birer inceleve...

İdari kadrolar ve selâhiyetlerin kullanılışı

İdari kadrolarda hakim olan zihniyeti geçen yazımızda belirleme çalışmıştık. (Bak: Yön. Sayı 58), 115 sayılı Kanunun yalnızca hocalar seviyesinde tatbiki ev öğrencilerle ilgili maddelerin üstüne yazılmış zaten bunun açık belirtisidir. Yönetim Kurullarında daima red dedilen, eğer bir sebep bulunmaz larsa günler günü bekletilen dilekçeler de durumu ispatlar.

Bunun yeni bir örneği Fen Fakültesi Kimya Mühendislik bölümünde verildi. Yönetmelikte hiç yer olmamasına rağmen Doç. Muammer Arcabay kendi icadı bir kaide ile laboratuvarına giren öğrenciler için yeni bir imtihan sistemi koydu. Oysa diğer tarafta ay larca önce eski laboratuvarın bitirilen, yersizlikten sıra beklerken, bu takdirde karar yüzünden telâfisi imkânsız zararlara uğradılar. Talebe Cemiyeti durumu bildiren bir dilekçe ile Dekanlığa başvurdu. Dilekçeden aylarca cevap çıkmadı. Hususi temastalarda dilekçenin bulunmadığını söylediler. 15 günde cevap verilmesi gerektiği hatırlatılınca «Burası Hukuk Fakültesi değil haktan, hukuktan bahsedip durmayın» dendi. Oysa Hukuk Fakültesinde hak arayanlar okuldan kovuluyordu...

Öğrenciler idareden cevap beklerken Sayın Arcabay gene selâhiyetini kullanarak imtihani tekrarlıyor. Yalnız üç kişi katılıyor. Diğerleri protesto ediyorlar. Fakat günler günü bekleniyor idare den cevap yok. Hoca imtihani ikinci defa tekrarlıyor, bu defa da cemiyet yöneticileri başka yerde imtihan yapma bahanesiyle dışarı çıkarılıyor. Aralarında tartışma başlıyor, Hoca selâhiyetini kullanarak hakaret ediyor. Öğrenciler de zabıt tutuyorlar ve mahkemeye vermeyi düşünüyorlar. İmtihanlarda ise takdirli yetkilerin nasıl kullanıldığı bilinmekte...

Üniversitede adam harcama makinası

Bilhassa İstanbul Üniversitesi adam harcama makinasıdır. Aslında...

Ord. Prof. Onar Rektör...

tanların, ağızdan çıkacak bir «ilmen kifayetsiz» sözüyle bütün emekleri bir anda yok olabilir. Bir kürsüde, hocanın kanaatinin aksini söylemek için oldukça büyük cesaret ister. Onun izin vermediği bir harekete katılmamaz. Öğrencilerin bir kongresinde bulunduğu için bir doçent ve iki asistan hakkında tahkikat açılabilir. Üstelik Demoklasın kalıcı gibi tehdit vasıtası yapmak amacıyla sonuçlandırılmaz...

Yabancı ülkelerin verdiği ihtisas burslarından pek azı genç elemanlara düşer. Onlar da en elverişsiz olanlardır. Eğer kusaca söylemek gerekirse eski kuşak yeni eleman yetistirmemek için bütün vasıtaları kullanır. Yeni elemanın yetişmesi ancak kendi gayretlerine bağlıdır. Eğer kendi kendilerini yetistirmezlerse kaybolmağa veya sıradan bir adam olmağa mahkûmdurlar.

Üniversitede kitap rezâleti

Yayımlanan kitaplara, ne ilmi eser ne de ders kitabı denebilir. Bir çoğu dış yayımlardan yapılan kötü tercümeledir. Misal olarak gösterdikleri olaylar dış kaynaklardan alınmıştır. Tıp Fakültesinde dahi bu misaller yabancı kaynaklardan olduğuna göre, önemli bir araştırmanın yapıldığını inanmak zordur. Zaten orta yerde geniş yankılar yapan ilmi eser de yoktur.

Gelelim ders kitaplarına: İlmî yayımlar yapamadıkları için bütün kabiliyetlerini ders kitaplarında göstermeğe çalışan profesörler, onları da fonksiyonsuz bir hale getirmişlerdir. Ticarî zihniyetin verileri olarak bu kitaplar her yıl sadece birkaç formatı değiştirilerek yeniden basılır. Tabii fiyatları da iki katına çıkar. Sık sık derslerde de yeni kitaptan çalışılması tavsiye edilir. İmtihanlarda sorular daima değiştirilen kısımlardan seçilir. Öğrenci, sınıfta kalmışsa, ikinci yıl eski kitabı atıp yenisini alma...

za mecburdur. Fiyatlar ise çok pahalı. bir öğrencinin akm gücünün çok üstündedir. İşte güzel bir örnek: Gazetelerde son günlerde sık sık çıkan bir ilan: Ord. Prof. Halil Arslanlının Kara Ticaret Hukuku 35 Lira, Kolektif ve Komandit Şirketler 50 Lira, Anonim Şirketler 100 Lira, Limited Şirketler 20 Lira. Bir sınıfta okutulan bir dersin kitapları bunlar. Toplamı 205 lira. Sadece bir sınıfın ders kitaplarını almağa bir memurun bütçesinin yetmesi imkânsızdır. Yardımcı kitaplar edinmek zaten düşünülemez. Aslında kendi kitabından başka bilgiyle sınıf da geçilemez...

Kitapların çoğunluğunu yabancı kaynaklardan alınanların teki ettiğini söylerken, Ord. Prof. Dönmezer usulü hocasından aktaranları da unutmamak gerek. Sayın Dönmezer, «pireye kızp yorgunu yakanlar» gibi hocası Tahir Taner'e kızarak öğrencilerini yaktı. Sen misin beni mahkemeye veren diyerek oturdu, dört cilt kitap yazdı. Daha doğrusu...

MERMERLİ HİKÂYE!

İhtilâlin getirdiği yenilikler Üniversite'de kendini göstermeğe başlamıştı. Üniversite Senatosu büyük bir ciddiyetle toplanarak önce mermer sütunların parlatılmasına karar verdi. Formaliteler yerli ne getirildi. Oldukça büyük bir meblâğ karşılığı merkez binadaki sütunlar ihale edildi.

Yeniliğin, üniversiteye mermer parlatmaya girişil öğrenciler arasında üzüntü yarattı. Yurt yoktu. Yemekhane yoktu, kitap yoktu, olanlarda ateş pahası idi. Kütüphanelerden pastahanelerde çalışılıyordu.

Mermerler parladı. Orta yere bir havuz dikildi. Önce yöneticiler sonra öğrenciler büyük bir gururla parlatma mermerlerin altından geçerek havuzdan fışkıran suyu zevkle seyrettiler. Fakat zevkle uzun sürmedi. Havuz, yazın susuzluktan, kışın soğuktan akımadı. Öbür taraftan işsizlik üzerine alan müteahhit mermerleri sert araçla parlatmış, yumuşak yerler fazyenmiş, sert yerleri de yüz sekte kalmıştı.

Şimdi parlak sütunların arasından geçiliyor, düz sütunların arasından seçilemiyor. Bunu önlemek için ustaların bugünlerde çalışmalara başladılar. Fakat çalışmalar yenden durdu. Galiba başka bir müteahhide ihale edilmek üzere. Umarız ki kısa zamanda hem düz, hem de parlak mermerlerin arasından geçerek, çağlayan suya bakarak tatlı hayaller kurabiliriz. Öğrenci sokaktaymış, ondan bize ne?..

Ord. Prof. Dr. HALİL ARSLANLI'nın

- 1 - Kara Ticaret Hukuku (35 Lira)
- 2 - Kolektif ve Komandit Şirketler (50 Lira)
- 3 - Anonim Şirketlerin Kuruluş, İdare ve Hesaplarına dair (3 Cilt 100 Lira)
- 4 - Limited Şirketler (1 Cilt 20 Lira)

Ders kitapları ilanlarından biri Kâr yılı...

dört ciltlik tercüme yaptı. Sonra da «ne yapalım çocuklar bunlar ders kitabı değil ama, idare edin. anlamına getirerek okutmaya devam etti.

Bir çok kitapların yazılışı ayrı bir hikâye. Hazırlanmış asistanlardan, imzası profesörlerden. Fakat bir nüsha imzalı kitabı asil emek sahibine büyük ithaflarla hediye etmeyi unutmazlar.

Buraya kadar anlattıklarımız kitap yazarlar veya yazdığını sananlar. Bir de hiç kitap yazmayanlar var. Kendi düşüncelerine göre bir sebebe dayanmışlar, yalnızca ders notlarıyla yetinmiyorlar. Bunlar tektir edilmiş öğreniciye dağıtılan notlar değil, öğrenicinin derste tuttuğudur. Kırık dökük, içinden çıkılmaz bir durumda, olan notlar. Dışardan yardımcı kaynak temin etmeğe kalkarsan o da karaborsa... Örneğin Prof. Arnd'in 1953 de yayınladığı 600 sayfalık ve üzerinde 16 lira fiyat yazılı İnorganik Kimya 300, Kimya kitabı 250 lira... Temin yeri de sınıf hademesi...

Tıp Fakültesinin kliniklerinde hemen hemen hiç kitap yok. Buna karşılık yabancı dillerde çok güzel eserler olduğu halde tercüme de edilmiyor. Eldeki kitaplar çok eski tarihlerde yazılmış, son gelişmeleri kapsıyamıyor. Bu durum bilhassa Tıp sahasında büyük eksiklikler doğuruyor.

Medrese zihniyeti

Üniversitelerimizde hocalar gelir, dersini verir gider. Araştırmalar ve tartışmalar toplantılar çok kısırdır. Hiç bir meselenin ruhuna inilmez. Dersler ezberlenir, en fazlası bilgi olarak kalır. Olaylar üzerinde düşünülmesi ve onun kullanılması öğretilmez.

Bir üniversiteli yaşantısı yoktur. Burada suç elbette öğrencinin değildir. Eğitim sistemimizle beraber, Üniversite Öğretim Kadrosunundur.

İç çatışmalar

Son İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü ile Tıp Fakültesi arasındaki çekişmeler durumu çok güzel açıklamaktadır. İhtirasların, şahsiyet meselelerinin kamçıldığı duygular, bir fakülteyi ikiye bölene kadar ileri gitmiştir. Sonunda hakkı meydana çıkmasına rağmen, öğretim üyeleri kliniklerde birbirlerine düşman gibi bakmak tadırlar. Hocalar arasında samimi yet kalmamıştır. Geçen yazımızda da belirttiğimiz gibi klikler, fakülteleri bir çok parçalara bölmüştür. Tarafların birbirlerine selâm verirken oynadıkları komediyi ancak görenler bilir.

Darülfünundan fark ne

Üniversite bütçesi çok israf edilmektedir. Bir tarafta laboratuvarsız, kütüphanesiz, salonsuz, araçsız, dershanesiz üniversite, öğrenciler yarı sokakta... Diğer tarafta mermerler parlatılır, olma di düzeltilir. Herhalde yakımda ki Hürriyet meydanından örnek alınmış olacak ki israflar birbirini kovalar durur.

Şubat hakkı, İsan meselesi ve diğer sistemsizlikler yüzünder: binler girer onlar çıkar, bir tarafta kürsüler, idari kadrolar şahsiyet kavgası yapar. Artık bu kimselerin kaybolan yılların harcanan kişilerin değerlerini anlayabileceklerini düşünmek fazla iyimserlik olur.

İşte günün üniversitesi. Acaba Darülfünundan farkı ne? İçten ıslah edilebileceği ümidi yıllarca boşuna beslendi durdu. Ama hiç bir iyiyeye gidilmediği için Üniversite ve Yüksek okul öğrencileri arasında hareketler başladı. Bunlar kaybolan ümitlerin doğduğu huzursuzluklardır. Şubat tatilinde durmasın rağmen daha da devam edecektir. Ta ki 1946 da adı değişen üniversitenin içine hakiki üniversite havası gelinceye kadar.

DOĞAN KİTABEVİ

- 1 - KERİM SADI
«Osmanlı İmparatorluğunun dağılma devri ve Tarihi Maddecilik»
Fiatı: 2,5 T.L.
 - 2 - A. CERRAHOĞLU
«İslâmiyet ve Sosyalizm Bağdaşabilir mi?»
YENİ ASRİN DİNİ
Fiatı: 2,5 T.L.
 - 3 - SOSYALİZM TARİHİNDE
«Ünlü düşünceler ansiklopedisi»
I ve II. fasiküller çıktı.
Hazırlayan: A. Cerrahoğlu
Fasikülü: 2 T.L.
 - 4 - FURUZAN HÜSREV TÖKİN
«Basın Ansiklopedisi»
Fiatı: 10 T.L.
 - 5 - İ. SAFA GÖNER
Köy Enstitüleri Hâtuveleri
Fiatı: 6 T.L.
 - 6 - H. SUNGUN
BOŞ VERDİM
(Şiirler - Fiatı: 2 T.L.)
- Umumi dağıtım: DOĞAN KİTABEVİ, Sahhaflar Çarşısı No: 6, Beyazıt - İstanbul
Ödemeli gönderilir, kitapçılara indirim yapılır. YÖN - 36

**ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRÜ
VE ESKİ MALİYE BAKANI KEMAL KURDAŞ,IN
SOSYALİST KÜLTÜR DERNEĞİ İÇİN VERDİĞİ
KONFERANSIN BÖLÜMLERİNİ YAYINLIYORUZ**

Nasıl kalkınabiliriz? ..

KURDAŞ SORUYOR :

Azami yüzde 4 veya 4,5 arasında yatırım sağlamak ümidi ile millî gelirin yüzde 35'ini, çalışan nüfusun yüzde 1,5 ine bırakmak caiz midir? Sosyalist düşünce çerçevesi içinde vergi yoluyla ve temel iktisadî teşebbüsleri toplum, yani devlet eliyle yürüterek ve diğer gelirleri şuurlu tedbirler olarak, bu zümreye millî gelirin meselâ sadece yüzde 10'unu bırakmak ve geri kalan yüzde 25'i yatırıma yönelterek gerçek ve tam yeterli bir yatırım seviyesi sağlamak daha uygun olmaz mı?

Kemal Kurdaş

Millî gelir kötü paylaşılıyor

Türkiye sosyalist düşünce açısından canlı ve kaynayan bir devreye girmiş bulunmaktadır. Anayasaya sosyal adalet ilkesi yerleşmiştir. Kısaca ifade edilirse sosyal adalet, fırsat eşitliği ile millî gelir ve servetin dengeli bir dağılışıdır. Yurdumuzda ilk defa hadiselere toplumun menfaati açısından bakmak gayesini güden bir kültür (1) kurulmuştur. Memleketin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal şartlar, böyle bir münakaşa hareketini yalnız yaratmakla kalmamakta fakat onu zaruri kılmaktadır.

Türkiye, 200 doların altında fert başına düşen millî geliri ile dünyaya iktisadî kalkınması en geri kalmış bölgelerinden biridir. Daha da üzücü olarak bu düşük millî gelirin fertler ve zümreler arasında dağılışı da çok ileri bir adaletsizlik mevcuttur. Devlet Planlama Teşkilatının yaptığı ve son defa M.I.T. Üniversitesi Profesörlerinden J. L. Enos'un bir kere daha dik kat nazırına getirdiği istatistiklere göre 1963 yılında iç millî gelirin % 32'si, çalışan nüfusun sadece % 1,3'ünü teşkil eden bir zümrenin elinde toplanmaktadır (2). Bu mutlu azınlığa tarımda büyük arazi sahipleri ile ticaret sanayii ve genel olarak mübadele alanlarında çalışan ve müteşebbis diye adlandırılan kimseler dahildir.

Gelir dağılışı istatistiklerinin toplanmasında, tarımdaki yüksek kazançlarla müteşebbislerin kazançları, vergiye esas olmak üzere bildirilen gayri safi kazançlar olarak alınmıştır. Türkiye'de 1961 yılı umumi bütçe gerekçesinde verilen ve 1962 bütçe gerekçesi ile teyit ve tevsil olunan bilginin de gösterdiği gibi ticarî ve sınıal kazançlarda beyannamelelere konan gelirler, gerçek kazançlara nisbetle çok büyük bir düşüklük taşır. Yani bu sektörlerde çok yaygın bir vergi kaçakçılığı vardır. Diğer taraftan, vergiye tabi kazançlar hesap edilirken, gayri safi gelirden masraf olarak düşülen kısımlar arasında pek çok şahsî maksatlar için kullanılan kalemin olması fîmî edilebilir. Bu vaziyette çalışan nüfusun % 1,3'ünün hissesine düştüğü gösterilen millî gelirin % 32 nisbetinin, en az bir nisbet olarak kabulü uygun olacaktır. Emniyetli bir tahminle, çalışan nüfusun % 1,5'inin

millî gelirin % 35'i civarında bir hisseyi aldığı söylenebilir. Buna karşılık aynı istatistikler çalışan nüfusun % 72'sini teşkil eden çok geniş bir kütle için, millî gelirin sadece % 21'ine sahip olabileceğini göstermektedir. Bu, gelir dağılışı büyük bir farklılaşmanın mevcudiyetini isbat eden üzücü bir tablodur.

Adaletsizlikler artıyor!

Gelir vergisi sisteminin, bu gayri adil gelir dağılışı üzerine hissedilir bir düzeltici etkisi bulunmadığı bugün pek çok kimse bilinen bir hakikattir. Beyannameye tabi gelir vergisi mükelleflerinde geniş bir vergi kaçakçılığının varlığı 1961 bütçesinde cerh edilemez bir şekilde ispatlanmıştır. Bugünkü şekliyle gelir vergisinin en ağır yükü maaş ve ücretler üzerine in'kâs etmektedir. Kısaca Türkiye'de gelir vergisi sisteminin düzeltici rolünün hemen hemen yokluğu sebebiyle ferdî kabili sarf gelirlerin, adam başına gelirler gibi ve o ölçüde gayri adil bir şekilde dağıldığı söylenebilir.

Gelir Vergisi dışındaki büyük kısm vahi tah vergilerden mürekkep diğer vergi, resim ve harçların ise hissedilir düzeltici bir rolü olmadığı ve muhtemelen aksi istikâmette bir etkisi olabileceği bir ihtimal olarak düşünülmektedir. Diğer taraftan, devlet masraflarının gelir zümreleri arasında dağılışı da incelenmeye değer. 1962 ve 1963 mali yılı bütçelerine basit bir göz atış bu bütçelerin regresiv, yani, gelir dağılışındaki adaletsizliği azaltmak yerine artırıcı hüviyeti üzerinde ciddi şüpheler yaratmaktadır. Ayrıntıdaki yüksek kazançlarla müteşebbis dışı ticarî borçların 1958 devletiyasyonu sebebiyle doğan kur farklarını karşılamak üzere 150.000.000 civarında bir ödenek konmuş bulunmaktadır. Bu ithalattan ithalâtçılar ve yüksek gelirli kimselerin büyük kârlar sağladığı göz önüne alınarak kur farklarının icabında gümrük vergileri veya kambiyo sistemi üzerine tedbirler alınarak yüksek gelirli zümrelere ödenmesi düşünülmek lazım gelirken, bu farkları vergi yoluyla toplanan gelirlerden karşılamak, Bütçe giderlerinin gelirlerdeki adaletsizliği düzeltici vasfını gideren bir tutum telâkki edilebilir. 1962 bütçesine kur farkları için konan 150 milyon lira bir mânada yüksek gelirli sınıflara ödenen bir prim telâkki edilebilir. Aynı bütçede sosyal mesken yapımı için cüz'î bir ödenek

(3) ayrıldığı düşünülürse bütçenin düzeltici rolü üzerindeki şüpheler tabiiyle kuvvetlenecektir.

Türkiye'de gelirlerin dağılışı mevcut olduğu belirtilen büyük farklar ve adaletsizlikte, servetlerin dağılışındaki ilk dengesizlik kadar, geçen 20 yıllık devrede devam eden enflasyonlar içinde fiat mekanizmasının sömürücü bir yönde işlemesinin; vergi sisteminin, bilhassa gelir ve veraset vergilerinin, gülmüş bir acz içinde bırakılmasının; kambiyo kur politikası dahil bu devrede takip edilen iktisadî, mali ve içtimai politikanın her yönde bir özel sektör yaratılmak istenmesinin ayrı ayrı tesirleri olmuştur.

Bütün bu tutumun son neticesi olarak bugünün Türkiye'sinde servetler ve yaşayış seviyeleri arasındaki farklar ihtimal ki başka hiç bir memlekette olmayan bir keskinliğe ve açıklığa erişmiştir. Verilen bilgilere göre, Ankara, İstanbul, Bursa, Eskişehir ve İzmit gibi sanayi teşebbüslerinin toplandığı şehirlerimizde daha şimdiden nüfusun % 50'ye yakın bir kısmı gelecek yıllarda veya tek odalı meskenlerde yaşamaktadır. Ekspertlerin uyarılarına göre, bugünkü şartlar önlenmediği takdirde, 8-10 yıl sonunda büyük şehirlerimizdeki gecekondu ve tek odalı mesken % 75'e çıkacaktır. Nüfusun hayat seviyelerinde ve yaşayışlarında mevcut bu korkunç farklar ve göze hergün kendini haykırmasına batıran sefalet sahneleri karşısında bir vatanperverin endişelenip heyecanlanmaması ve vatanının sesine uyarak bu farkların hiç olmazsa durdurulması ve düzeltilmesine doğru bir adım atılmasını istemesinden tabii bir şey olmaz. Böylece 1960'ların Türkiye'sinde sosyalist düşüncenin devamlı bir haykırışı ve çarpışma içerisinde olması beklenilebilir.

Gönül, bu farkların hiç olmamasını isterdi. Gönül, büyük Atatürk'ün «imtiyazsız ve sınıfsız bir kütle» yaratma ilkesinin onun ölümünden sonra da fanatizm ile yürütülmesini isterdi. Fakat bunlar olmamış, geçen 20-22 yılda, şuursuz bir politika silsilesi ile bugüne gelinmiştir. Bu gidışı burada durdurmak ve adalete doğru hiç olmazsa bir düzeltiş getirmek, bu cemiyetin bir beka şartıdır. Sosyalist düşünce çerçevesinde yapılacak tartışmalar hiç olmazsa devayı ve faciayı belirtmeğe yardım edecektir.

Bu münakaşalarla yön çevrilebilirse, bir u mit doğar. Yön çevrildikten sonra adalete doğru atılacak her adım ise Türkiye'nin istikbalinin kendi ölçüsünde birer teminat olacaktır.

Az gelişmiş dünya da Kapitalizmin iflâsı

er iktisadî doktrinin ve anlayışın nihai varış noktası ve hedefi sür'atli bir ekonomik ve bunlarla müterafik olarak, kültürel bir kalkınmadır. Sosyalist düşünce, emeğin, cemiyetin gerçek değeri olduğunu kabul ve fırsatlarında eşitlik, gelir ve servetlerin dağılışındaki denge isteyerek; iktisadî hayatta işbirliği ve toplumun teşebbüsünü de ön plânda nazarı itibara alarak hem dengeli hem de adil ve çok sür'atli bir kalkınmayı sağlayacağı iddiasındadır. Evvelce de belirtildiği gibi sosyalist düşüncede sosyal adalet ve kalkınma ayrı iki hedef olmayıp birbirinin tamamlayıcısı ve ön şartıdır. Sosyal adaletin sağlanması ile kalkınmanın hem hız kazanacağına hem de daimî, müstakar ve muvazeneli olacağına inanılır. Nitekim Batı memleketleri ekonomilerinin tedricen sosyalize edilmesi ve Keynes'in liderliğinde iktisat ilminin getirdiği yeni anlayış vasıtalarının akıllıca kullanılmasıyla son 20 yılda batı âlemi ekonomileri hızlı ve önemli sarsıntılardan maşun bir gelişmeye mazhar olmuştur.

Burada denebilir ki sosyalizm, Batı âleminin kapitalist ekonomilerine, kapitalizmin kemal safhasında girmiş ve o safhada sistemin aşırılıklarını giderecek kalkınmaya hız ve denge vermiştir. Az gelişmiş bir ekonomide sosyalist tutum aynı neticeyi verebilir mi? Bu tutuşla hızlı bir kalkınma sağlanabilir mi?

Kanaatimce, az gelişmiş ülkeler için sosyalizmin esas kuvvetli noktalarından biri de bu suale verilecek müsbet cevapta toplanmaktadır. Sosyalist düşünce içinde takip edilecek şuurlu politikalar az gelişmiş memleketleri sür'atle kalkındırmakla kalmayıp bu memleketleri Avrupa'nın kapitalist nizam içinde bir asır çektikleri ekonomik israf ve sosyal ıstıraplardan da koruyacaktır. Bu noktalar üzerinde biraz daha tafsilen duralım.

Üretimin, verimin ve kalkınma hızının dayandığı temel faktör, insan emeği ve zekâsıdır. Cemiyetin bütün iş gücü tam bir çalışma halinde ne kadar geniş istihale ko

abilir ve bu iş gücü bir taraftan teknik işlemlerle ve diğer taraftan da sermaye malları, alet ve makinelerle ne kadar takviye edilirse, ve iş gücü üretiminin ne kadar faide ile ne kadar yakından ilgilendirilip, çövk ve heyecanı artırılarak yönlendirilirse, istihsalde o kadar büyük verim elde edilir. Kalkınma hızında artış sağlamak mümkün olur. Tabii seyri ve işleyiş içinde kapitalist sistem, bu istekleri yerine getirememek vasfından uzaktır. Evvelâ katıksız kapitalist sistemin bariz vasıflarından biri olan sık tekrür eden iktisadi buhranlar ve bunların yarattığı işsizliklerdir. Ayrıca, en zaruretli ve canlı anlarında dahi iptidal, —hiç sulandırılmamış— şekliyle kapitalizm, devamlı bir işsiz külesinin doğması ve süzülmesine sebebiyet vermiştir. Binaenaleyh her iki halde de cemiyetin bütün iş gücünü istihsale yönelmek imkânları sağlanamamıştır. Emegün, dizginlenmemiş kapitalist sistem içinde kendi üretimin neticesi ile iribatı ve bundan istifadesi kesildiğinden veya yakın ilgi ile tesis edilemediğinden dört elle işe sarılma vasfı azalmıştır. Bu da işin ve emegün verimine tesir eden ayrı bir faktördür. Kapitalist sistemdeki fırsat eşitsizliği, cemiyetteki gerçek kabiliyet ve değerlerin öne çıkıp tam ölçüde yetişmesine imkân vermez.

Binaenaleyh, cemiyet bu yaratıcıların veriminden mahrum kalır. Sosyal adaletsizlikten doğan grevler, sınıflar arası çekişmeler, emek ve zaman kaybı, kaynakların harabının ayrı bir sebebidir. Kapitalist sistem normal işleyişinde iktisadi hayata hakim olan yarı veya tam monopolist teşebbüsler ise istihsalin azami kapasite içerisinde yürütülmesine imkân veremeyerek emek ve sermaye mallarının tam verimle işlenmesine mani olur, dolayısıyla cemiyetin kayyum arttırır. Cemiyette fırsat eşitliğini, gelir ve servet dağılımında dengeyi hedef tutulmuş bir sistem olarak sosyalist ekonomî, —veya sosyalist düşünce ile ıslah edilmiş katıksız bir ekonomî—, ise bütün yukarıda sayılan hususlarda, yani iş gücünün tam verim ve tam randımanlı çalıştırılması bahsinde, katıksız kapitalist sistem karşısında bariz üstünlükleri haizdir.

İş gücünün sermaye vasıtalarıyla takviyesine veya daha popüler bir ifadeyle yatırım hacmine gelince: Liberal — Kapitalist sistem içinde milli gelirin dağılımında şüphesiz bir zümre lehine büyük bir hisse ayrılması yoluyla bu zümrenin gelirinden

geniş ölçüde tasarruf sağlanabileceği ve bu tasarruflar kanalıyla geniş bir yatırım hacminin finanse edilmesinin mümkün olacağı iddia edilir. Gelir dağılımındaki karşılıklar bu esbabı mucibe ile, yani yüksek bir yatırım hacmine geniş bir imkân vermek iddiası altında müdafaa olunmaktadır. Evvelâ şurası belirtilmeye değer ki, gelirlerdeki aşırı fark nüfusun büyük bir kısmının maddi ve manevi çok büyük fedakârlıklara katlanması pahasına yürütüldüğü halde katıksız kapitalist sistemde geniş bir yatırım hacmi sağlanması bakımından beklenen teminat mevcut değildir. Milli gelirin büyük kısmını eline geçiren küçük zümrenin, bu imkânları şahsî istihlak ve lüks ihtiyaçlarının tatminine sarfetmesine, esas itibariyle hiç bir mani yoktur. Bu zümrenin fazla gelirini yatırımlara ayırmayı tercih etmesi halinde dahi yatırımların ekonomik ve sosyal verimi yüksek sahala ra akacağından her zaman emin olunamaz. Tarih, büyük cemiyet imkânlarını kendisine abdevî mezarlar, büyük saraylar ve eğlence yerleri inşası uğrunda sarfetmiş varlıklı insanların misalleri ile doludur. Ayrıca katıksız kapitalist sistemde özel yatırımların, her hangi bir sebep veya korku tesiri altında çekingen hâle gelmesi veya tamamen durması tehlikesi her an mevcuttur. Bu noktada bizzat memleketimizden bir misal vermek yerinde olacaktır.

Türkiyede kapitalizmin iflâsı

Yukarıda kaydedildiği gibi Türkiye'de hâlen milli gelirin ortalama % 35'i civarında bir kısım, çalışan nüfusun % 1.5'ini teşkil eden bir zümrenin eline geçmektedir. Devlet Planlama Teşkilâtının yaptığı çalışmalara göre geçen 10 yılda Türkiye'de bütün özel sektörün yılda yaptığı yatırımların hacmi milli gelirin % 5.7'si civarında olmuştur. (4) Bütün özel sektöre düşen bu yıllık yatırım hacminin % 1-2'sinin, nüfusun en yüksek gelirine sahip % 1.5 nisbetindeki grubun dışında kalan kimselerce yapıldığı farzedilebilir. Gerçekten milli sarfiyat istatistiklerinde, memurların, işçilerin, küçük ve orta-gelirli çiftçilerin yaptıkları yatırımlarda genel yatırım hacmine de hil edilmiş haldedir. Buna göre milli gelirden her yıl ortalama % 35 civarında bir hisse alan ve çalışan nüfusun sadece % 1.5 ini kapsayan bir grubun geçen 10 yılda yıllık ortalama yatırımları milli gelirin azami % 4 — % 4.5'ini seviyesinde kalmıştır. Demek oluyor ki, milli gelirden bu zümreye

düşen % 35 hissesinin % 30'u bu zümrenin şahsî ve ailevi ihtiyaçlarında yedirilmekte dir. Burada gayet tabii olarak şu soru sorulabilir:

Azami % 4 veya 4.5 yatırım sağlamak ümidiyle milli gelirin % 35'ini % 1.5 çalışan nüfusa bırakmak caziz midir? Sosyalist düşünce çerçevesinde vergi yoluyla ve temel iktisadi teşebbüsleri toplum, yani devlet eliyle yürüterek ve iktisadi ve devlet hayatının diğer bütün sahalarında gerekli şuurlu tedbirler alarak bu zümreye milli gelirin meselâ sadece % 10'unu bırakmak (5) ve geri kalan % 25'i yatırıma yöneltmek gerçek ve tam yeterli bir yatırım seviyesi sağlamak daha uygun olmaz mı?

Garp âlemi bu suale aşağı yukarı müsbet cevap vermiştir. Milli gelirden en yüksek kazançta sahip küçük zümrenin hissesi hemen hemen hiç bir memlekette milli gelirin yılda % 6 — 7'si üzerinde bir seviye ye çıkmaktadır. Böyle bir politikanın, cemiyetin refahı, saadeti, istikrarı ve gelişmesi yönündeki hayırlı neticeleri ise ortadadır. Şurası ayrıca işaret edilmeğe değer ki, özel sektörde Türkiye'de milli gelirin yüzde 4.5 i seviyesinde yapılan yatırımların sahaları ve verimi de arzu edilen kıvamda olmamıştır. Verilen bilgilere göre, geçen on yılda özel sektörün yaptığı yatırımların yüzde 60 ı bina yapımına gitmiştir. Bu vaziyet, yukarıdaki mülahazaları ilâveten kuvvetlendirecek bir noktadır.

Burada denebilir ki, eğer bütün bu düşünceler doğru ise garp âlemi ferdiyetçiliğe müstenit, katıksız bir kapitalizm ile nasıl kalkınabilmiştir? Sosyalist düşünceden müstem tedbirler, kapitalizm ancak olgunluk safhasına geldikten sonra sistem üzerine konmaya başlamıştır. Bu suale verilecek cevap çok basit olduğu halde çok defa gözden kaçmaktadır. Garp âlemi liberal - kapitalizm içersinde ancak yüz senelik bir devrede yavaş yavaş ve büyük ıstıraplar pahasına kalkınabilmiştir. Bugünün az gelişmiş bir memleketi, böyle bir sistem içersinde kalkınabilmek için yüz sene bekleyebilir mi? Ayrıca, liberal - kapitalizmin 100 yıllık yavaş kalkınma devresinde Amerika ve Avustralya gibi yeni kıt'aların açılmasının ve müstemleke topraklarının istismarının dıştan yardımcı etkileri olmuştur. Bugün, geçmişte kendisi bir müstemleke olan geri kalmış bir memleketi böyle imkânlardan faydalanmayı tabii ki bekleyemez. Yeter ki kendisi yeniden bir istismarın eline düşmesin.

Teknik değimeler

Diğer taraftan teknolojinin bugünkü gelişmesi ve vâsil olduğu seviyede, geri kalmış ekonomilerin liberal - kapitalizm yolu ile kalkınmasını teknik bakımdan hemen hemen imkânsız hale getirmiştir. Gerçekten 100-150 yıl evvel teknolojinin o günkü seviyesine göre fabrika birkaç buhar kazanı ve motorundan ibaret, birkaç yüz işçiyi kullanan, basit bir imalâthanenin pek üstünde olmayan bir müessese idi. Toprak kapitalizmi veya ticarî kapitalizm ile, elinde bir miktar imkân biriktiren bir sermayedar böyle bir teşebbüsü kendi anlayışı ve idrâki içersinde görebilir ve ona girişebilirdi. XIX. asrın başındaki bir müteşebbisi bir küçük tablo halinde gözler önünde canlandırmak

mümkündür. Bu zat pos bıyığı ile ve gururla fabrikasının önünde durmakta, âdeta kendi vücudü ile bütün fabrika sahasını kaplamak tadır. İhtimal fabrikanın alet ve makineleri ni kendisi dahi tamir edebilecek vaziyette dir. XX. asrın ikinci yarısında ise bu tablo tamamen değişmiştir. Bugünün fabrikaları ve teşebbüsleri 10 milyon, hattâ ancak 100 milyon liralara çıkan dev istihsal üniteleri dir. Bu ünitelerin plânlanması da yüzlerce teknisyen ve mühendisi yıllarca meşgul edecek vaziyettedir. Fıllî istihsal faaliyetleri de yüzlerce mühendis ve teknisyeni gerektirir. Binlerce ve on binlerce işçiye sahip böyle bir ünitenin bir taraftan idaresi, diğer taraftan da istihsalinin değerlendirilmesi ayrı dâvalardır. Böyle bir kompleks karşısında liberal - kapitalizmin müteşebbisi acizdir. Sermayesi de yeter değildir. Eğer bu sermaye temin edilmek istenirse belki çok uzun yıllar beklemek ve gelir dağılımında da tahammül dışı aşırı uçurumlara yer vermek kaçınılmaz olacaktır. (6)

Liberal — kapitalizmin müteşebbisi böyle bir istihsal ünitesini hem kurmakta hem de işletmekte aciz içindedir. Teknolojinin bu gelişmesi ve zaruretleridir ki, Batının gelişmiş ekonomilerinde liberal, kapitalizmin eski sermayedar — müteşebbis tipini ortadan kaldırmış ve sermayedarlarla işin irf batımı kesmiştir.

Bu zaruretle, ortaya yeni bir sınıf (Managerial Class) yani idareci zümre çıkmıştır. Az gelişmiş bir ekonomide yukarıda tahlil ettiğimiz gelişme geniş teknik bilgi ve yatırım icabettiren bütün temel teşebbüslerin toplum kanalı ile veya şahısların bir ifade ile devletçilik yoluyla hazırlanmasını zarurî kılmaktadır. Objektif ölçülerle sını, fiile, tatbiki konusunu ve geliştirilme bir kere bu zaruret anlaşılırsa ekonomik politikada az gelişmiş memleketlerin mutad dan düşmüş oldukları ve Türkiye'nin gayet açık bir şekilde düştüğü tenakuzlar kolayca anlaşılabilir ve izale edilebilir. Filhakika, 1950 — 1960 devresinde liberal sistemi getirmek, özel teşebbüsü yerleştirmek geliştirme iddialarına rağmen ve iktisadi politikanın bütün mekanizmalarının bu maksat la kullanılmış olmasına rağmen gene de temel ve geniş yatırımlarda devlet teşebbüslerine baş vurılmaktan kaçınılmamıştır. Çünkü modern tekniğe ve ölçülere uygun bir yatırım her bakımdan özel teşebbüsün anlayışı ve imkânları dışındadır. Geçen on yılın özel sektörü geliştirme gayretleri, verilen bütün imkânlarla rağmen, bir takım kolay, ilk akla gelebilecek, dünya ölçüsünde bir serbest piyasada rekabet imkânlarından mahrum, basit tesisler kurduktan ileri gidememiştir. Kurulanlarda basit yağ, plâstik, kimya veya montaj sanayiinden ibaret kalmıştır. Bu tesislerden memleketin nihaf olarak kazanç mı, yoksa enerjiyi israf ederek daha sağlam teşebbüslerin kurulmasını geciktirmek veya imkânsızlaştırmak bakımından zararı mı olduğu sorulmaya değer.

Gelecek yazı:
EĞİTİM DE
SOSYALİZM

Bugünün Türkiye'sinde servetler ve yaşayış seviyeleri arasındaki farklar ihtimal ki başka hiç bir memlekette olmayan bir keskinliğe ve açıklığa erişmiştir. Verilen bilgilere göre, Ankara, İstanbul, Bursa, Eskişehir ve İzmit gibi sanayi teşebbüslerinin toplandığı şehirlerimizde daha şimdiden nüfusun yüzde 50'ye yakın bir kısmı gecekondularda veya tek odalı meskenlerde yaşamamaktadır. Uzmanların uyarılarına göre, tek odalı mesken yüzde 75'e çıkacaktır. Nüfusun hayat seviyelerinde ve yaşayışlarında mevcut bu korkunç farklar ve göze hergün haykırır-casına batıran sefalet sahneleri karşısında bir vatanperverin endişelenip heyecanlanmaması ve vicdanın sesine uyarak bu farkların hiç olmazsa durdurulması ve düzeltilmesine doğru bir adım atılmasını istemesinden tabii ber şey olamaz. Böylece Türkiye'de, sosyalist düşüncenin devamlı bir haykırış ve çarpışma içerisinde olması beklenebilir.

- 1) Sosyalist Kültür Derneği
- 2) Bakınız: Yön, Yıl 2, Sayı 59. 10 Ocak 1963 ve Yıl 2, Sayı 60. 6 Şubat 1963.

1963 yılında iç milli gelirin çalışan nüfusun çeşitli bölümleri arasında aşağıdaki şekilde dağılıacağı hesaplanmıştır.

Gelir Grubu	Çalışan nüfus içindeki yüzde yeri	İç Milli gelirden aldığı yüzde hisse
Düşük gelirli tarım sektörü	72.21	21
Orta gelirli tarım sektörü	3.40	8
Yüksek gelirli tarım sektörü	0.65	7
Özel sektördeki, ücret ve maaş sahipleri	20.25	31
Memurlar	2.82	8
Müteşebbisler	0.67	25
	100.00	100.00

- 3) Sadece 31 milyon TL.
- 4) Bakınız: Çınar Konferansı, Ağustos 1962, Kemal Kurdaş: «Türkiye Ekonomisinde Sür'atlı bir kalkınmayı Önleyici Temel Faktörler»
- 5) Garp Ekonomilerinin ortaya çıkardığı için bu yeter bir nisbettir; hattâ yüksektir.
- 6) Ayrıca sermayeye sahip olanın bu yatırım fiilen yapmak isteyeceğinden de emlin olunamaz.

200 yıldır neden bocalıyoruz?

Niyazi BERKES

VIII - Fakir ülkelerin kurtuluş yolu olarak Devletçilik

Devletçiliğin başarı şansı

Kemalizmin üçüncü yönünün hareket noktası ekonomik kalkınma yolunda girilen devletçilik politikasının temelindeki fikirdir. Bu fikrin toplumsal değişme ve gelişme anlayışı, toplumun temel yapısında devrimsel değişimlere girmeden, çağdaş uygarlığa geçmenin ekonomik kalkınma yolu ile mümkün olduğu, bu kalkınma sonucu olarak temel yapının da değişeceği tezine dayanır. Tarihsel zorunluklarla toplum yapısında devrimsel değişimler yapmamış veya uzun süreli evrimsel gelişme ile aynı sonuca varamamış olan toplumların bulabildiği çıkar yol budur. Bu görüş, bir ideoloji olmaktan ziyade tarihsel sosyolojik bir durumun ifadesi ve çözüm yoludur.

Böyle bir görüşte ekonomik kalkınma meselesi tabiiyle çok önem kazanacak, bu meselelerin ele alınış tarzı, güdülen iki amaca ulaşıp ulaşılmıyacağını tayin edecektir. Bu görüşün muvaffak olması uygulanacak olan kalkınma politikasının, yaratılacak yeni ekonomik faktörleri toplumun yapısını değiştirme yönüne çevirebilmedeki muvaffakiyetine bağlı olacaktır. Eğer çağdaş uygarlığa engel olan mevcut yapıda çağdaş uygarlığa engel olan durumların sırf geleneksel durumlar olması şart değildir; çünkü Türkiye misalinde görülüyor gibi, Batı uygarlığının etkisi altında geleneksel yapının birçok yanları bozulmuştur. Meselâ Türkiye'nin toprak taru ruhu sistemi geleneksel şekilden çıkmış, hem bu sistem nem de gençler olarak toplumun ekonomik yapısı ve fizyolojisi, geçen yazılarda tartıştığımız tesirler altında, çağdaş uygarlıkla karşılaşan toplumu kalkındırma yerine çökme sonucuna götürmüştür. Seyri, bu engelleri tasfiye edemeyecek bir şekilde giden kalkınma siyasetinin karşılaşılabilecek tehlike, özlettiğimiz görüşün amaçlarına zıt sonuçlar vermesidir. O zaman bunun da öteki çabalar gibi başarısızlığa uğraması ve özellikle kaçınılmaz istenen toplumsal sarıntılara kendi eliyle yol açmak gibi kendine zıt sonuçlara varması mümkündür. Demek ki bu değişme ve kalkınma görüşünün de kendine öze tehlikeleri vardır.

Bunun, asıl amaç olan toplumu modernleştirme işini sağlıklı yapamamasına sebep olabilecek şu nazik yanları vardır: (1) Kalkınmayı gerçekleştirecek ekonomik siyasetin ideolojik çerçevesinin belirlenmesini zorlaştırabilir; bu işi olayların itip kakması veya çıkar zümrelerinin baskılarına bırakabilir. (2) Bu ekonomik siyaset bulunduğ ve uygulandığı zaman da onun şifalı yani ekonominin hangi alanlarına teşmil edileceği meselesinin belirlenmesi işi üzerine tesir edebilir. (3) Ekonomik siyaset uygulandığı zaman, toplumsal sakatlıkların gizli gizli devam etmesine ve kalkınma seyrini baltalamasına sebep olabilir. (4) Kalkınma tezinin, zamana göre renk değiştiren kaypak bir ideoloji haline sokulmasına veya dışarıdan gelen ideolojik baskılara uydurulmağa kalkışılmasına sebep olabilir. (5) Programın kesintisiz devamını sağlamak için alınacak zorunda kılınan hürriyet — kısıc tedbirlerin, programın demokratik denetlenmesini imkansız hale getirilmesine yol açabilir.

Bütün bunlar olduğu takdirde, ekonomik kalkınma başarı kazanamaz; asıl amacını gerçekleştiremez. O zaman, esas tez

den yürümekle beklenen kalkınmanın gerçekleşmesi için dönülüp dolaşıp kaçınılan toplumsal reform zarureti ile tekrar burun buruna gelinir. Bu köşe kapmaca oyunu tekrar edip durduğu takdirde de ya o toplum ekonomice çöker veya bir devrimin fırtınaları içine düşer.

Demek ki bu görüşe göre uygulanacak kalkınma siyaseti ile paralel gidecek toplumsal onarmalar yapılmadıkça, ekonomik kalkınma programları yürümez veya yolun açık olduğu yerlere kadar gider, en gellerle karşılandıktan bir müddet sonra işlemez hâle gelir.

Amiral Chester projesi

Kemalizmin üçüncü yönünü teşkil eden ekonomik kalkınma ve gelişme programının geçirdiği safhaları bu genel gözlemlerin ışığında incelediğimiz zaman sözünü ettiğimiz tehlikelerin etkilerini, bunların devletçilik siyasetini sınırlamada ki rolünü, devletçiliğin toplumsal yapı üzerine yaptığı etkilerin neden dar kaldığını, onun nihayet neden bozulduğunu, ve bugün neden Türk toplumun tekrar

mevcutların akibetinden bile emin değil di.

Türkiyede de emperyalist devletlerin yardımına ve sermaye yatırımlarına karşı bir kuşku vardı. Böyle olduğu halde, yabancı sermayenin, ulusal bağımsızlığın kazanan bir memlekete o memleketin kendi şartlarına riayet edilmek şartıyla geleceğine inanılıyordu. Türkiye'nin istenen hızlı modernleşmesi için böyle «Hayırisever» yabancı yardımdan başka çare olmadığına inanılanlar çoktu. Buna misâl olarak, bir ara muhayyileleri hayli işgal eden Chester projesinden bahsedeceğim.

Amiral Chester projesi harpten önce ortaya atılmıştı. Görünüşe göre amacı, Anadolu'nun doğu ve Kuzey — doğu vilâyetlerini demiryolları ile bezemektir. Irak petrol hisselerinin İngiliz, Fransız ve Alman sermayeleri arasında paylaşılma zamanlarında ortaya çıkan bu proje, geleceğin bağımsız Ermanistanını hazırlayacağı umulan Ermeni müteşebbisleri, Dr. Pasırmacıyan, Noradongıyan, nazır Halâcıyan efendiler gibi zatlar vasıtasıyla Türkiyede reklam ediliyordu. Birinci C. Harbi projesinin gerçekleşmesine mâni oldu. Lausanne müzakereleri esnasında, yani gene İngiliz

dına, hiç bir mükellefiyet yüklenmeden demiryollar ve bunlarla ilgili istasyon, liman, köprü ve sair tesisler bedavadan yapılacağı, 99 yıl sonra da bunlar Türk malı olacaktı. Ancak, bu hayırisever, projenin üstünde durulmayan küçük bir şartı vardı: hatların geçeceği yerlerin iki yanında kırk kilometrelik yerlerdeki bir cümle binaların, bilinmeyen maden kaynaklarının işletilmesi tekeli proje sahiplerine ait olacaktı ve bunun da hiç bilinmeyen yanları arasında madenin petrolün ta kendisi olduğu idi. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Ermeni meselesi suya düştüğü gibi, Osmanlı İmparatorluğunun en zengin petrol kaynakları da dışarıda kalmıştı; muazzam petrol yatırımları şimdi Türkiye dışında cereyan ediyordu. Bu yüzden, Kemalist Türkiye'nin kalkınması artık kimseyi ilgilendirmiyordu. Hele 1930 dünya buhranı gelince, Avrupa ve Amerikada kimsede Türkiye'ye karşı bir ilgi kalmamıştı. Başkalarının parasıyla cennet kurma ütopyeleri de sona erdi.

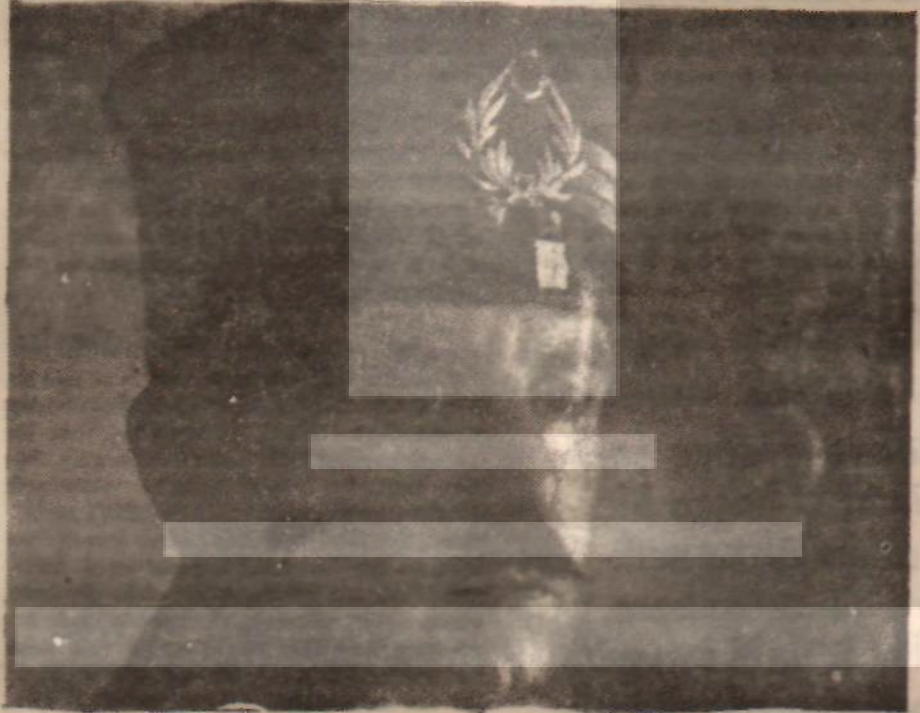
Karabekir'in

ahlâksal ekonomisi

Ekonomik kalkınma işini Türkiye'nin kendi eliyle yapması gerekiyordu. 1923 te İzmir İktisat Kongresi bu düşüncelerle toplanmıştı. Bu kongre dış yardım üzerine de hemen hemen hiç durmadı; asıl ilgi konusu yukarıda sövlediğimiz ikinci yoldu.

Kongre, bugünkü özel — teşebbüscülere «Din — ekonomi» kavması görüşünün tesiri altında başladı ve bitti. Kongreye hâkim olan simâ Mustafa Kemal değil, ona daha halk hükümeti kurulması meselesinden beri alevhtar olan Kâzım Karabekir paşa idi. Bu zat, ekonomik meseleleri din, gelenek ahlâk açısından gören acaip bir ahlâk yasası kabul ettirdi. Kongre sanki ekonomik kalkınma meseleleri için değil de ahlâki islah için toplanmıştı. Kongrede ilk defa olarak Mahmut Esat (Bozkurt) devletçilik fikrini ortaya attı; fakat fazla ilgi toplamadı. Asıl ilgi kazanan yön sanayi, ticaret, eğitimi tesvik köylü yükünü hafifletme, büyük toprak sahiplerine kolaylıklar sağlama tedbirlerine gidildi. Kongrede köylü temsil edilmiş, işçi de bazı aydınlar tarafından temsil edilmişti. Yabancı kapitalist hâkimiyeti altında zavallı denecek durumda olan özel — teşebbüs mümessilleri ve büyük toprak sahipleri «devlet bize yardım etsin, ötesini bize bırakın» diyorlardı. Özel teşebbüs bîse dayalı bir ekonominin gerçekleşmesi için şart olan, birikimi geri kalmış sermayenin yapmak istemediği veya yapamıyacağı ve fakat mutlaka birinin yapması gereken işleri devletin yapmasını istiyorlardı. Bunların istediği şey kapitalizmdir; yalnız devletin yardımını istiyorlardı ki bun da kapitalizme aykırı hiç bir şey yoktur. Batı tarihinde de kapitalist ekonomi sisteminin, özellikle İngilterede, devlet yardımı ile başlyabilmisti. Fakat bu, Mahmut Esat'ın anlatmak istediği devletçilikten farklı bir şeydi.

Yeni devrin heyecanı içinde kalkınma işi özel — teşebbüscülere kolay gözüküyor du. Ahlâk yasası işçi davasını halledecek ti. Köylü meselesinin de halli kolaydı. Hükmü köylüyü okutacak; köylü okuyunca aydınlanacak; aydınlanınca da medeni araçları kullanan modern bir çiftçi olacak ti. Hâlâ bugün de devam eden bu inanca göre, köylü geri olduğundan cahil değil, cahil olduğundan geri idi. Onun için toprak reformu fiilan gibi ihtilâlciliklere müzam yoktu. Onlara göre, asıl büyük iş Çenevre'deki Türkiye'nin dediği gibi «bir

Kâzım Karabekir Devletçiliği dejenere edenlerden

devrim veya reform zorunlukları ile karşılaşmış görüyoruz.

Ekonomik kalkınma meselesinin ele alındığı ilk zamanlardaki (1920 lerde) eğilimlerin Kemalist görüşe zıt yönde olduklarını baştan görürüz. O zamanlar, ekonomik kalkınma meselesinde geçmiş devirlerin tecrübelerinin gösterdiğine göre, akla gelebilecek üç yol vardı: (1) dış borçlanma veya yabancı sermaye yatırımı ile kalkınma; (2) yerli özel teşebbüscü teşvik ve himaye yolu ile sağlanacak özel sermaye birikimi ile kalkınma; (3) devletin ulusal ekonomiyi plânlaması ile sağlanacak ve kamusal sermaye ile finanse edilecek teşebbüslerle kalkınma.

Ulusal Kurtuluş Savaşı'ndan sonra birinci yolu düşünmek için ya çok safdill ve ya çok unutkan olmak lâzımdır. Birinci C. Savaşından sonra yenilen tarafların böyle kudreti olmadığı gibi, yenen taraflar için de Türkiyede çekici bir taraf yoktu. Geri kalmış memleketlere gidecek sermayeler hızla ve yüksek kârlar getirecek garantili şartlar ararlar; halbuki Kemalizmin zaferi karşısında yabancı sermaye

ve Fransızlar arasında Almanların hisselerini paylaşma dolayısıyla müzakereler cereyan ettiği sırada, Chester projesi tekrar diriltildi. Taraftarlarına göre, bu çok avantajlı bir işti. Memleket demiryolları, köprüler, ormanlarla, limanlarla süslenicek, karpostallarda görüldüğümüz Amerika ya benzeyecekti. Hele, projenin arkasında ki sermaye grubunun Amerikalı oluşu bütün işe idealist bir hayıriseverlik çehnesi katıyor; Türkiyede Amerikalı diye tanınan misyonerler gibi hayırisever sanılan sermayedarların sırf Türkiye kalkınması, madeni olsun diye milyonlar döküleceği sanılıyor du.

Fakat, sermaye — severliğin hayır — severlikten önce geldiği bir daha meydana çıktı. B.M. Meclisine sunulan proje kabul edildiği halde, Bay Chester'in sermaye grubu harekete geçmedi; proje başka gruplara satıldı; elden ele geçti; sonunda unutulup gitti. Sebep neydi acaba? Projenin aslında çok avantajlı görülen tarafı 99 yıllık imtiyaz istediği demiryollar için hükümet tarafından kilometre garantisi — cennet memesi idi. Bağdat hattı imtiyazının zid

Rum gibi banker, bir Ermeni gibi tüccar bir Avrupalı gibi her alanda işe girişen — Özel — teşebbüsçüyü yaratmaktı. Onlar zengin olursa, Türkiye modern uygarlığa girmiş olacaktı. Yalnız köylü dayılara okuma — yazma öğrenmek, işçi kardeşlere de uslu, ahlâklı, fedakâr ve vatan — sever olmak düşüyordu.

Böyle bir kalkınma ve gelişme teorisi ne göre, geri kalmış bir memleket hakikaten kalkınmış olsaydı bu cidden bir mucize olacak; bütün ekonomi teorilerini değiştirmek, kitapları baştan başa yeniden yazmak gerekecekti. Fakat 1930 dünya buhranının arkasından gelen bir iki yıl, yanlış ligin ekonomi teorilerinde değil Karabeğin «ahlâksal ekonomi» felsefesinde olduğunu meydana çıkardı. Sanayi Teşvik Kanunu gibi, tarım kalkınması içinde en basit ekonomik görüşten mahrum hayafî fikirlerle dayanan Köy Kanunu gibi, Maarif Vekâleti'nin ekonomik değil ya en basit aritmetik kaidelerine uymaz okul ve öğretmen siyaseti gibi, yapacak iş kalmamış gibi grev ve lokavt yasaları derdine düşen iş politikası gibi tedbirlerle desteklenen «Özel — teşebbüs — yohyla — kalkınma» metodolojisi tam bir iflâsla sonuçlandı. 1927 — 29 ulusal gelir tahminleri, devrimsel sıçramalardan bahsedilen bir devirde, ancak tozbağa hırma denk bir artış gösterir. Reel — gelir artışı 2-3 oranında olmakla beraber bu ancak bütün gelir nüfusa taksim edildiğine göredir; yani azınlığın yüksek gelirli sınıflarından şimdiki düşük gelirli köylü ve emekçilerin gelir artış hızı oranını göstermez. On yıla yakın bir süre içinde ticaret muvazenesi açığı devam etti. Esaslı bir sanayileşme, sermaye birikimi, ücretim ve yığılma artışı, yaşama seviyesinde yükseliş olmadı. İşçinin kaldırılmasına rağmen tarım ekonomisinde kalkınmayı gösterecek küçük bir ilerleme bile olmadı. Köylü eskisi kadar okuma — yazmasızdı. İç sermaye kaynakları eski dar durumunda kaldı. Gelir seviyesindeki düşüklük, kalkınmaya yarayacak büyük oranda özel sermaye birikiminin hızlanmasına yol açmadı. Özel teşebbüsün istediği çabuk, emin ve yüksek gelir sağlama imkânsızlığı, tarım alanında da kapalı gelişiminin sınırlarını çok daraltıyor du.

Özel teşebbüsün de hızlı, şumüllü ve bütünlü kalkınmayı sağlamaya doğru başarı göstermediği anlaşılınca ve dünya ekonomik buhranı tehlike çanını çalınca Kemalist görüşün kalkınma tezini başka yönden ele alma zarureti meydana çıktı; ve o zaman bu yazımın başında sıraladığımız şartların göz önünde tutulması meselesi daha önemli bir hale geldi. Dünya ekonomik buhranının tepkilerinin eseri olan Serbest Fırka'nın liberalizm çabalarına rağmen plânlı devletçilik yoluna dönülmesi zaruret haline geldi.

Kemalizmin üçüncü yönü dediğimiz devletçiliğin bir ekonomik kalkınma tezi ve programı olduğunu, yani ideolojik bir doktrin olmadığını geçen yazıda belirtmiştim. Bunun, kapitalist veya sosyalist ideolojiler yönüne çekilecek şekilde uygulanmasının birbirinden farklı ve önemli sonuçlar meydana getireceğine de bu yazımın başında işaret etmiştim. Şimdi devletçiliğin uygulanmasını ele alarak bunu biraz daha fazla açıklayabiliriz. Daha önceki devreler için yaptığımız gibi, bunun da niteliği ve sonuçları üzerine daha yakından eğilmemiz gerekir. Devletçiliği, önce bir kalkınma programı olarak, sonra da toplumsal etkileri bakımından, ve nihayet ideolojik sonuçları bakımından inceleyeceğiz.

Devletçiliğin başarıları

Devletçiliğin 1930 larda ve 1940 larda uygulanışı bize, bugünkü meseleler için önemli olan bir müsbet değeri menfi bir neler yapılabileceğini diğeri nelerin neden yapılamadığını gösteren iki ders verecek niteliktedir.

Devletçiliğin olumlu yanları ve sonuçları şunlardır: Daha önceki devirlerde gördüğümüz temelden yanlış ve çöktürücü yol lar artık sona ermiştir. Türkiye, yalnız kendi tarihinde değil, bütün geri kalmış ulusların tarihinde vepyenli bir işe girişmiş oluyor. Girişilen iş tutarsa Türk ulusu ekonomice bağımsız, toplumca modern bir ulus olacak; gericiçlik, emperyalizm ve yoksulluk çengellerinden kurtularak, her modern ulusun eriştiği normal gelişme ve

yükselme yoluna girecektir. Türk devletçiliği bu işin tâ başında ortaya çıkan ve bugün her geri kalmış ulusun karşılaştığı bir meseleyi de çözmeye muvaffak oldu: Kemalizm Batı ideolojilerini benimsiyemediği için bu işi hazır bir reçeteye göre ya pamıyacağından bu reçeteyi kendisi hazırlaması gerekti. Bu ideolojilerin Türkiye'de rumunda olan geri kalmış ulusların ekonomik kalkınma meselelerine uygulanmış teori ve plânları yoktu. Onlar yalnız Batı uygarlığı içinde anlam taşıyan ekonomik doktrinlere dayanıyorlardı. Batı iktisatçıları arasında, bugün nezaketen «gelişmiş» denen ve bizim «geri kalmış» demek te mahzur görmediğimiz memleketlerin ekonomik kalkınması ve gelişmesi meselesi diye bir mesele de yoktu. İktisatçılar arasında o zamanlar ne böyle bir şey inandır, ne de böyle bir şey istenirdi. Türkiye, Batı uygarlığına mensup olup ta az çok bir ilerleme kaydeden, bu uygarlıkta klâsikleşmiş usulleri uygulamaya gelineği olan bir memleket olmadığı için de geçmişinde hazır örnekler yoktu.

Demek ki ekonomik kalkınma ve gelişmenin yollarını, çağdaş uygarlığın kendisine kapalı kapısını karanlıklar içinde el yordamı ile bulup bu kapıyı kendi eliyle açarak içeri girecekti. Devletçilik programını ileri sürenlerin bunda ne güç ve sorumlu bir işe giriştiklerini takdir etmek lâzımdır. Onların, Batı'nın çeşitli ideolojilerinin hâkim olduğu memleketlerde, özellikle sosyalist ideolojinin uygulanmağa başlanıldığı bir memleketlerde yapılan ekonomik kalkınma ve gelişme deneylerinden faydalanma ve onları deneme işinde gösterdikleri başarıyı, bugün elde daha özül unsurlar olduğu halde faydalanmamakta gösterilen inatçılıkları düşünürsek, daha da çok övmek borcumuzdur.

Devletçilik, hem bizde hem dışarıda ve özellikle zamanımızda mümkün olmağına inanılan bazı şeylerin mümkün olduğunu isbat etti: (1) Dış borçlanma ve ya yardım olmaksızın kalkınma mümkündür! Devletçilik devrinin iki sanayileşme programı tamamiyle, mobilize edilmiş ulusal kaynaklarla sağlandı. O zamanki Türkiye, bugünkü Türkiyeden sermaye, ci haz, bilgi bakımından daha fakir olduğu halde bu iş yabancı yardıma başvurulmadan yapıldı. Bir Batılı iktisatçının dediği gibi, «Bu, özellikle tabiat kaynakları bakımından çok talihli olmayan memleketler arasında nadir görülen bir olaydır; benzerini bulmak zordur.» Gerçi iki plân süresi içinde Rusya'dan, İngiltereden, İsveç'ten borç veya kredi alındı; fakat gene aynı süre içinde Türkiye eski Osmanlı borçlarını ödemeye devam etti (yekûn 17 milyon borç alındığı halde yekûn 36 milyona yakın borç ödendi). Bu süre içinde, özel sermaye yatırımı hacmi müstesna, yalnız kamu sektöründe devlet tarafından o zamanki değerle yarım milyara yakın yatırım yapıldı. Bunun için de ne bir yabancı devlete, ne bir devletler konsorsiyomu na başvuruldu, ve ne de onlardan direktif alındı.

(2) Devletçilik hâlâ bugün bile inanılmayan bir şeyin daha mümkün olduğunu gösterdi: Geri kalmış memleketlerde ulusal gelirin %5 den fazla yatırım harcanmasının mümkün olduğunu gösterdi. Devletçilik devrinde kamusal yatırımlar, yekûn ulusal gelirin % 4.5 ilâ 5 oranında olmuş ve muhtemelen aynı oranda özel yatırım olduğunu kabul edersek ulusal gelirin % 10 kadarına yakın bir oranda yatırıma gidilebilmiştir. Dahası var: Bu hacimdeki bir yatırım modern vergi reformuna gidilmeden, enflasyona başvurulmadan sağlanmıştır. Bu finansman, iptidai bir vergi sisteminin sağladığı gelirlerle, hiç te parlak olmayan ticaret surpluslarıyla, devlet işletmelerinin kâr rezervleriyle, devlet bankalarının muameleleriyle ve iç istikrazlarla sağlandı. Demek ki geri bir memleket bile aklını başına topladığı zaman çok şeyler yapmağa kadirdir. Bugün Türkiye de daha büyük hacimde sermaye birikimi olduğu halde avuç açmadan iş yapmağına güvenle inanılmıyor.

(3) Devletçiliğin sermaye finansmanı mobilizasyonu memleketinde sermaye birikiminin temellerini hazırladı ve memleketin ekonomik kalkınmasının ilk hızını sağladı. Memleketin ekonomik ortamına yeni bir renk verdi. Halk arasında artırım ve yatırım ilgilerini yarattı; çalışma alışkanlıklarını aşıladı; dine dayanan ölçüler ve

rine ekonomik ölçülere dayanan bir hayat anlayışının önemini gösterdi.

(4) Daha önceki devirlerin sıfıra indirildiği malî ve siyasî devlet ve ulus itibarı nı yeniden kurdu ve yükseltti. Türk parasının istikrarını sağlamakla kalmadı, değerini hayli yükseltti. 1934 yılında bir dolar 1.26 lira değerinde idi. Tediye muvazenesi ri, ithalat tabdidi, döviz muamelelerinin kontrolü sayesinde altın ve döviz ihtiyacı arttı ve kendi ölçüsünde hatırı sayılır hale getirildi.

Bunlar küçümsenecek başarılar değil dir; özellikle bunların o zamanki dünya da o zamanki Türkiyede başarıldığını düşünürsek. Lausanne anlaşması sonuçlanmadığı sıralarda Lord Curzon verdiği bir nutukta Türklerin ekonomik ve malî bağımsızlığı başaramayacaklarını, Batı malî kaynaklarına muhtaç olmadan tutunamıyacaklarını söylemişti. Kemalizm devletçiliği bu iddiaya verilmiş cevaptır. Batı dünya sının onun gibi düşünenleri, başlangıçta ayla aldıkları Türk cumhuriyetini ciddiye almak zorunda kaldılar. Vaktiyle Victor Hugo «Balık kavağına çıktığında Türkiyede cumhuriyet olacak» anlamına gelen bir söz söylemiş. Çok kimseler artık böyle mağrur ve alaycı kâhinliklere inanmamız

ğa başladır.

Atatürk Türkiyesinin itibarı son 20 yıllık tarihte erişilmemiş bir seviyeye çıktı ve bu, yalnız Batı dünyasında olmadı. Bütün Doğu dünyasında kurtuluş savaşları halkların gözü Türkiyeye çevrildi. Araçlar, Hintliler, Endonezyalılar, Çinliler, hatta Japonlar Kemalizmi tammağa dillerinde de onun hakkında kitaplar yazmağa başladılar (Hindistan'da Malayalm, Tamil ve Bengali dillerinde bile Atatürk hakkında eserler yazıldı). Bu memleketlerin bazıının liderleri doğrudan doğruya Türk kalkınmasından ilham aldılar. Doğuda Türk itibarının sıfıra indiği 1958 — 59 da, gördüğüm her yerde, Kemalist Türkiyenin itibarının bakiyeleri hâlâ yaşıyordu.

Bütün bu başarılar bize Kemalizm açtığı çağda titizlikle yürüyerek hataları düzeltme ve programı genişletme yolundan ayrılmakla neler kaybedilmiş olduğunu sadece bir kısmını gösterir. O halde, bu ayrışım sebepleri üzerine eğilmemize gerekiyor.

GELECEK YAZI
CHP, Atatürkçülükten
nasıl uzaklaştı?..

GENÇLİK

Türkiye Milli Gençlik
Teşkilatı Yayın Organı

30. Sayı Çıktı

OKUYUNUZ

YON — 34

İZLEM YAYINLARI

Aslan Asker Chveik

Jaroslav Hasek - S. Hilav

250 Kuruş

★

Bir derleme - Bir oyun

Bertolt Brecht - T. Aktürel

200 Kuruş

YENİ ÇIKTI

İZLEM YAYINEVİ — P.K. 694
Balata — İstanbul YON — 33

REKLÂMLARINIZ İÇİN

BASIN İLÂN KURUMU

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi Nu. 1 İstanbul

Telefon: 22 43 84 - 22 43 85 Telgraf Adresi: BASINKURUMU

Şubeler

İstanbul
Ankara
İzmir
Adana
Bursa
Diyarbakır
Erzurum
Eskişehir
Konya
Zonguldak

Dış Muhabirler

A. B. D.
Almanya (Federal)
Almanya (Demokratik)
Avusturya
Avustralya
Belçika
Bulgaristan
Çekoslovakya
Danimarka
Fransa
Hollanda
İngiltere
İspanya
İsviçre

İsviçre
İtalya
Japonya
Lübnan
Macaristan
Norveç
Pakistan
Polonya
Portekiz
Romanya
Yugoslavya
Yunanistan

Kürt meselesi

Kürt meselesi, yeni Irak hükümetinin de başını derinleştirecek sokacağa benziyor. 5 Şubat'ta Bağdat'ta General Kasım'ın deviren ihtilalcilerin hareketini «Ateş kes» emrini vererek destekleyen ve yeni idareyi, yıllardır mücadelesini yaptığı muhtariyeti sağlayacağını sanan Barzani, «Daha fazla bekleyemem» demiştir. Bu Kuzey Irak'ta ihtilalcilerle Kürtlerin yeniden çarpışmaya başlayacakları anlamına gelirse Irakın yeni idaresinin beline, su sıkışık günlerde büyük bir gâile açılacak demektir.

Kuzey Irak'taki tamamıyla doğu bölgesinde oturan ve sayılarını bir milyonda çok fazla olduğu tahmin edilen Kürtlerin Barzani liderliğinde merkezî Irak hükümetinden istedikleri muhtariyetin içinde su unsurları veriliyor.

1 - Kürdistanın içişleri tamamıyla Kürtlerden kurulu bir idari teşkilât tarafından yürütülecektir.

2 - Polis kuvvetleri Kürtlerden müteşekkil olacak, şimdi Irak ordusuna bağlı bulunan fakat daha ziyade Basra yakınlarında mevzilendirilen Kürt birlikleri Kuzey Irak'a yerleştirilecektir.

Molla Barzani Muhtariyet istiyor

3 - Kürdistan dış politikasında merkezî hükümete bağlı olacaktır.

4 - Kürtçe gazete serbestçe yayınlanacak, mekteplerde Kürtçe okutulacak ve yayın istasyonları bulunacaktır.

5 - Irakın petrol geliri - sene 300 milyon dolara yakın Kürdistanla eşit nispetlerle paylaşılacaktır.

Bu muhtariyetle ilgili diğer esasları görüşmek üzere Mareşal Abdüsselâm Arif hükümeti ile bir Barzani heyeti temasa geçmiş, ihtilalcilerin serbest bırakılması Barzani'nin oğlunun aracılığı ile kopuk münaşebetler yeniden kurulmuştur.

Görüşmelerin aldığı istikametten anlaşıldığına göre ihtilâl hükümeti Irak'ta siyasî istikrarı sağlamak için vakte muhtaçtır. Bu karışıklık içerisinde Kürtlerle yapılacak görüşmeleri uzatmak ve Barzani'nin karşısında daha kuvvetle konuşabilmek için zaman kazanmak istemektedir. Bu sebeple Barzani'nin temsilcilerine «meseleyi daha geniş bir konferansta ele almak» teklif edilmiştir. Barzani geçen sene sonlarında konuştuğu

Barzani'nin askerleri çarpışma sırasında

BİRMANYA

Ordu Sosyalizm yapıyor

Geçen haftanın sonunda Birmanyanın başkenti Rangoon'daki bütün bankaların önünde askerî birlikler yürüdü. Tepeden turnağa silâhlanmış bu gruplar, bankaların kapılarını mühürliyorlardı. Birmanyanın 17 kişilik askerî ihtilâl idaresi bankaları millileştirmeğe karar vermişti. Karar önce radyoda ilân edildi, sonra hiç bir gerekçe gösterilmeden barakalar millileştirildi. Kısa bir süre önce de, devlet ithalât ve ihracatı tam kontrolü altına almıştı. Gelişen olaylar Birmanyanın idaresini ellerinde bulunduran subayların, kesin olarak kapitalist olmayan bir gelişme yolu nu seçtiklerini ortaya koyuyordu.

1958 senesinde Birmanya karışıklık içindeydi. Hükümet ne komünist çetecilerle, ne de binbir

iktisadî problemle başa çıkabiliyordu. Suiistimaller almış yürümüşü. Kendi menfaatlerinden başka hiç bir şey düşünmeyen politikacılar milleti ve memleketi sömürüyorlardı. İşte bu ortam içerisinde General Ne Win idareye el koydu. Ne Win temel aksaklıklar düzeltildikten sonra idarenin tekrar sivilere devredileceğini söz verdi ve gerçekten 1960'da idare sivilere devredildi. Fakat yeni hükümet de daha öncekilerden pek farklı değildi. Gene suiistimaller, beceriksizlikler, kararsızlıklar birbirini kovalamaya başladı. Ülkenin bir kısmı eyaletleri merkezî hükümeti dinlemeyi istemiyordu. Bağımsızlıklarını ilân etmeğe kadar gidecek tutumda bulunuyorlardı. General Ne Win işte bu ortam içinde bir kere daha ortaya çıktı. Idareye bir kere daha el koydu. Bu defa idarenin sivilere devredileceğini de söylemiyordu, birinci tecrübeden ağzı yanmıştı.

Askerî Sosyalizm

Ne Win'in parolası «Birmanya ekonomisi Devlet kontrolü altına girecek» oldu. General Ne Win, geri kalmış bir ülke olan Birmanya'nın sadece kapitalist olmayan yol

larla kalkınabileceğine inanıyor. Bu manca paylaşılan 17 kişilik askerî ihtilâl komitesiyle duruma hâkim oldu. Karşısında, özel teşebbüsü korumak için duran bir başka General, Aung Gyi vardı. Aung Gyi 400 milyon dolarlık Birmanya bütçesinden 66 milyon dolarlık kısmını özel teşebbüsün doğrudan doğruya desteklenmesi için tahsis ettirmişti. Zengin bir kumaş tüccarının oğluydu. Askerî idarede çok önemli bir yeri vardı. Silâhlı Kuvvetler Genel Kurmay Başkanı Yardımcısı, Ticaret ve Endüstri Bakanı, Birmanya Petrol Şirketi Başkanıydı. Bütün gayesi Birmanya'yı ileri devletçi bir yönetim ile kalkındırma olan General Ne Win karşısında iktidar mücadelesine girişmişti. Fakat bu mücadeleyi kaybetti. Kaybedince de Çin - Hırvat hududunda küçük bir kasabaya çekilerek sürgün hayatı yaşamak zorunda kaldı. General Aung Gyi'nin önemli mevkilere yerleştirdiği adamları birer birer duruma hâkim olan junta tarafından temizlendiler.

İleri devletçiliğin Birmanya'yı kurtaracağına inanan junta, şimdi bütün temel endüstrinin millileştirilmesinin, çok küçük parçalara bölünmüş ekilebilir arazinin bir nispet dahilinde kolektif işletilmesini, Birmanya ekonomisinin kaynakları dışarda olan tüccarların elinden kurtarılmasını istemektedir. Artık karşısında General Aung Gyi gibi Japonyadan becerikliliği sayesinde harp tazminatı olarak 170 milyon dolar sağlayan, ordu içerisinde kurduğu PX benzeri mağazalarla iyi bir işletmeciyi gösteren ve yakın adamları sayesinde kendisine sağlam bir yer düzenleyen bir özel teşebbüs koruyucusundan kurtulmuşlardır.

Junta ilk iş olarak, ithalât ve ihracat ile pirinç ticaretine el koydu. Mamul maddelerin Birmanya içerisinde tevziyatını yapan bütün müesseselere kesin direktifler verdi. Bir kısım özel sektöre ait endüstrinin millileştirilmesine koyuldu.

Şimdi Birmanya ihtilâl komitesinde bir başka kuvvetli adamın, General Tin Pe'nin tesiri görülmeğe başladı. Tin Pe, Marksist olarak tanınıyor, sosyalizme geçişin süratlendirilmesi tezinin öncülüğünü yapıyor.

UĞUR K.

İNSAN TALİHİNİ KENDİ YARATIR

SERVETE KAVUŞMAK İÇİN TASARRUFLARINIZI ZİRAAT BANKASINDA TOPLAMALISINIZ

T. C. ZİRAAT BANKASI

DOĞU - BATI

Silâhsızlanmada
güçlükler

Rusyada geçen Pazar günü yapılan seçimler hakkında da Sovyet Başbakanı Nikita Kruşçev Çarşamba günü konuştu. Küba, Komünist Çin, Kuzey Vietnam veya başka bir komünist ülke Batının saldırısına uğradığı takdirde Sovyetler Birliği'nin hemen müdahalede bulunacağını, bunun ise bir nükleer harp demek olduğunu söyledi. Önceki hafta Cuma günü ise Mareşal Malinovski kir konuşmasında Birleşik Amerika Kübaya saldırdığı takdirde Rusyanın kesinlikle müdahalede bulunacağını açıklamıştı. Kruşçev'in daha geniş bir sahaya içine alan beyanı, Malinovski'nin tamamlayıcısı oldu.

Küba buhranı patlak verip Kruşçev Rus füzelelerinin çekilmesine karar verince Komünist Çin şiddetle hücumlarda bulunarak Rusyayı dostu Kübaya tehlike karşısında yalnız bırakmakla itham etmişti. Oysa Kruşçev Amerika'nın Kübaya saldırmama hususunda garanti verdiğini ileri sürüyor. «Sosyalist Küba»nın yalnız bura kalmasının bahis konusu olmadığını iddia ediyordu. O günlerden bu yana aradan geçen zaman içinde komünist âlem içerisinde Rusyanın sağlamış olduğu liderlik mevkiini korumak için Kruşçev Komünist Çin'in ithamlarının yer yer ve dayanaksız olduğunu ispat lamaya çalıştı. Kremlindeki konuşmasından sezilen hava da daha ziyade buydu. Yoksa başta Birleşik Amerika olmak üzere bütün dünya Sovyet Rusyanın kuvvetler dengesinde bozukluk yaratacak bir saldırı karşısında, sesini çıkarmadan seyirci kalmasına uzak bir ihtimal olduğunu biliyor du.

Başbakan Kruşçev Batılı çevrelerin «yeni unsur» bulmadıkları uzun konuşmasında, günün çeşitli meseleleri arasında «sulh için de birlikte yaşama» tezine de temas etti. Ancak bu noktada Rus Başbakanı gene Pekinden gelecek ta'izleri dikkate alarak, Batıyı ikiz eder mahiyette şunları söyledi: «Eğer emperyalistler iş kların serbestçe sosyal - poli-

tik idare sistemlerini seçmelerine engel olmaya kalkarlarsa, eğer kendi iradelerini bu halklar üzerine zorla kabul ettirmeye niyet ederlerse, bu yolun sonu nükleer bir dünya harbine gider.»

Kruşçev'in Doğu blokuna bir saldırı yukuundaki Rus müdahaleleriyle ilgili açık tehditleri, yavaş yavaş gene Kübaya karşı şartleşme havasının uyandırdığı Birleşik Amerikada, bir süre önce Mali novski'nin konuşmasından sonra olduğu gibi, biraz şaşkınlık yarattı. Buna rağmen Amerikan Savunma Bakanlığı yayınladığı bildiri rinde Küba üzerinde keşif uçuşlarının yapılmasına devam edildiği ni açıklıyor, Amerikan gemilerine Küba uçaklarının tecavüzleri ve kubulduğunda bunların hemen kuvvetle mukabele görecekları bildiriliyor, Rusya Adada hâlâ tahkimat yapmakla itham ediliyor du.

Kruşçev'in Kremlin konuşmasında üzerinde dikkatle durduğu noktalardan biri de nükleer denemelerin durdurulmasıyla ilgili olarak Rus toprakları üzerinde senede ancak 3 yerinde kontrola izin verileceğini açıklaması oldu. Birleşik Amerika kontrolden vazgeçmeyeceğini açıkladıktan hemen sonra yapılan bu konuşma Cenevre'de yılan hikâyesine dönen silan sızlanma görüşmelerinden yakın bir gelecekte gene müsbet bir نتیجه beklemenin imkânsız olduğu nu ortaya koyuyordu .

ORTAK PAZAR

Afrika
devletleri
santajı

Ortak Pazar, İngilterenin Pazara katılmasını, Fransa'nın veto etmesiyle düştüğü çıkmazdan kurtulma çabaları içerisinde. Geçen hafta Basında Brükselde yapılan Bakanlar Konseyi toplantısı, çıkmazdan kurtulmanın çok güç olduğunu ortaya koydu. İkisi hariç, 18 eski Fransız sömürgesi Afrika ülkesinin pazarla imzalayacağı anlaşmanın belli olmayan bir tarihte bırakılması, bu konudaki Fransa, Belçika ve Lüksemburg görüşünün reddedil-

mesi güçlükleri yenilerini kattı. Anlaşılan öbür üyeler, Fransaya bu yoldan mukabil bir darbe indirmek istiyorlardı.

Görüşmelerde, bir süre önce Strasburg'daki Avrupa parlamentosunun, Ortak Pazar İcra Komisyonunun İngiltere ile temasların muhafaza etmesi ve İngiltere ile yapılan müzakerelerin bilâcoşunu hazırlaması hakkında yapılmış olduğu müracaat üzerinde duruldu. Fransa, İngilterenin Pazara kabul edilmesinin 6 ların kararı ile olduğunu ileri sürüp Avrupa parlamentosunun böyle isteklerde bulunmaya yetkisi olmadığını ileri sürerken, Hollanda, İtalya ve Almanya aksi görüşü savunuyorlardı. Neticede Fransanın görüşü reddedildi. Anlaşmazlık bununla bitmedi. Fransanın 19 Martta imzalanmasını istediği 18 Afrika devleti ile yapılacak anlaşma, Couve de Murville'in bütün ısrarlarına rağmen belli olmayan bir tarihte bırakılırken, o vakte kadar İngilizce konuşan Afrika ülkelerinin de pazara alınmaları ile ilgili temasların yapılmasına karar verildi.

Tek müsbet kararını Türkiye ile yapılacak müzakereler konusunda alan Ortak Pazar Bakanlar Konseyinde, İtalyanın Hollanda ile birlikte sert tutumu dik katı geçti. Nisan sonunda yapılacak İtalya genel seçimlerini ileri süren İtalyan delegasyonu her hangi bir anlaşmayı imzalamaya çağını belirtirken Fransanın İngiltere tereye karşı takındığı tavır hiç bir surette tasvip etmediğini de böylece ortaya koymuş oluyordu. Konferans salonuna gelmeyip İngilterenin Pazara katılması için kulliste faaliyet gösteren Batı Almanya İktisat Bakanı Erhard'dan başka Mac Millan Romaya yaptığı ziyaretle İtalyan hükümetini de kazanmıştı.

Konseyin toplantılarında Türkiye ile görüşmelerde bulunan komisyonun raporu incelendi. Ortak Pazara ortak üye olmadan Türkiye'nin ekonomisini düzenleyebilmesi için asgari beş yıllık bir hazırlık devresinin tatbiki ve bu devre içinde de belli başlı Türk ihracat maddelerine Pazarcı ticaret kolaylıklar tanınması şeklindeki Türk görüşü daha önceden müsbet karşılanmıştı, fakat Türk ihracat maddelerinden tındık ile kuru incirin de diğer imtiyazlı maddeler arasında katılmasına, bu maddelerin ihracatçıları durumunda bulunan İtalya pek yan-

ıyordu. Bu defa İtalyanın hal edilmiş olan diğer hususlardan sonra bu nokta üzerinde, eskisi kadar ısrar etmek niyetinde olmadığı görüldü. İtalyan Tarım Bakanlığını ikna etmekte büyük güçlüklerle uğrayan İtalyan Hari-

ciyesi bu iki maddeyi de Türk görüşüne uygun bir şekilde düzenleyebileceğine inandığından, Türkiye ile temaslara 11 Martta yeniden başlayacak olan komisyona bu istikamette talimatı verildi.

Füruzan Hürev
TÖKİN
BASIN
ANSİKLOPEDİSİ

Fiatı: 10 T.L.

Umumi Dağıtım:

DOĞAN KİTABEVİ

Sahafflar Çarşısı No: 6

Beyazıt - İstanbul

Ödemeli gönderilir, kitap
gılara indirim yapılır.

YÖN/42

Ignazio Silone

DİKTATÖRLÜK
DERSLERİ

Çeviren

Ali SEDEN

Fiatı: 2 Lira

OKAT YAYINEVİ

Ankara Caddesi No 45

P.K. 10

İSTANBUL YÖN - 40

OKAT YAYINEVİ
İBRET

Yazan: Asaf TUGAY

(Emekli Suvari Binbaşı)

Abdülhamide verilen jurnaller ve
jurnalçiler - jurnalçilerin tam listesi

Fiatı: 10 Lira

TÜRKÇE ve EDEBİYAT SÖZLÜĞÜ

Hazırlayan: Seyit Kemal KARAAUOĞLU

Fiatı: 75 Lira (CİHİ)

Satış Yeri: Okat Yayınevi - Ankara Caddesi No45 - P.K. 1017
İSTANBUL YÖN - 41TÜRKİYE
KREDİ BANKASI

SERMAYESİ 10.000.000 TL

MERKEZİ İSTANBUL

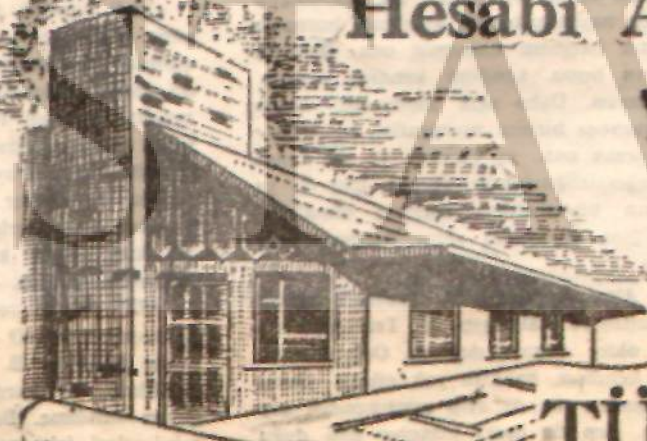
Subeleri:

İZMİR
BEYOĞLU
ADANA
GALATA
KADIKÖY
OSMANBEY
ANKARA
BEYAZIT
EDİRNESAMSUN
HASKÖY
ÇAPA
KONYA
YENİŞEHİR
İSKENDERUN
BURSA
MERSİN
BAKIRKÖY

ANAFARTALAR

Her türlü bankacılık muameleleri
Zengin ikramiyeli
küçük cari hesaplar.

Her Aile Ancak

Bir YAPI TASARRUFU
Hesabı AçtırmaklaYuva Sahibi
Olabilir...TÜRKİYE
EMLÂK KREDİ
BANKASI

B. TRAVEN

B O M B A

Çeviren: Adalet Cimcoz

Üç güzel kıızı vardı kızları Elvira'nın... Üçü de evlenme çağındaydı. En küçüğü on üç, en büyüğü on altıydı. Günün birinde genç Salvatorres çıkagelir. Birkaç hafta fundahka marşal kömüründe çalışmış eli peşos biriktirmiş, kendine yeni bir nistan, bir pantolon bir de sarıka almıştı. Yatıp kalktığı yerin parasını da ödeyince, elinde pek bir şey kalmamıştı, ama geçen pazar sabaha değin süren dansa Elvira'nın üç kızını görünce aklından gitmişti. Punduna getirip bir türlü dansa kaldıramamıştı kızları. Öteki delikanlılar daha hızlı çıkmış, atlatmışlardı Salvatorres'i.

Pazar günü akşama bir şey gelmişti. pazartes, sah, çarşamba benimsenirdi aklına gelen; cuma olunca kendi de inandı, cumartesi günü de kalktı gitti kızların babasını «Hangisini istiyorsun?» dedi. Babası «Nah, işte seni» dedi. «Nah» daha on dördü devdi. «Nah» en güzel olanıydı. «Ba» «Ba» ağzının tadını biliyordun kerata... Adın ne senin? Bütün adlarını saydı Salvatorres, yazamazdı ama bir solukta söyleyebilirdi adını. Kızların babası «Peki kaç paran var?» dedi «18 pesosum var...» Oysa dokuz pesosu kalmıştı cebince «Olmaz» dedi adam «Biancayı vermem bu parava. Bana yeni bir pantolon gerekiyor, bizim kaşık düşmanına da yeni kundura ister. Bianca'yı isteyecek kadar gözünü rükseklerdeyse, namusu babasını hurpanı gezdiremezsin! Bana yeni bir pantolonla karıma bir çift kundura alamazsan, bizim aileye girmeve kalkışma... Ver bakalım tabakam.»

Sigaralar sarılıp tüttürüldükten sonra Salvatorres dayanamadı «Peki, öteki alırsam?» Elvira'yı göstermişti... Elvira en yaşlılarıydı, on altısında olan, «Bak hele» dedi adam gene, «göründüğün kadar aklı değilse, için gövün var mı? Çalışıyor musun?»

«Bir eşeğim var!»
«Atın yok mu?»
Bu sorular Salvatorres'i sıkıyordu. Birkaç kez tükürdükten sonra «Bir dayım var.» dedi. «Zacatecas'ta oralarda madende çalışır. Ben de evlenip onun yanına gideceğim, madende çalışacağım. Gün de üç pesos veriyorlarmış.» «Güzel para» dedi adam, «ama cebindeki on sekiz pesosla düğünü yapamaz oğlum.» «Ne gider ki, düğün?» Papazdan vazgeçeriz, evlenme cüzdanı da istemez» dedi Salvatorres. «O vazgeçirden zaten vazgeçtik» dedi adam, «para mı dayanır o işlere? Ama hiç değilse iki çalgıcı istemez mi? Dans olmasını mı? İki şişe Tequila da mı içmeyeceğiz? Ne derler sonra? Elvira'yı babası metres verdi, nikâhları kıyıladı, demezler mi? Olmaz olmaz, kızlarımızı düğünsüz derneksiz evlendiremem... Başka kediye oğlum.»

Pazarlığa oturdular, bey aşak beş yukarı şu sonuca vardılar: Salvatorres daha bir kaç hafta fundahka çalışacak; hiç değilse iki şişe içki, bir kilo kahve, üç kilo seket bir çift kundura (kaynanaya) bir de pantolon (kaynaya) alacak kadar para biriktirecek, bir de çalgıcıların parasını ödeyecek.

Düğün oluncaya kadar bosuna

çiftliğinden iki inek yok oluverdi o sıralarda!

Düğün günü geldi çattı... Baba Elvira'nın yeni sarı keten pantolonu, kaynananın da gece-gece kunduraları vardı. Çalgıcılar, dans, içki her şey yolundaydı; Elvira da Salvatorres'in karısı oluverdi. Salvatorres'i kızdırmadan, namusuna dokunmadan kim se alamazdı, kaçıramazdı Elvira'yı artık. Salvatorres iki battaniyesini, bir kahve tenceresini, Machete'sini, bir de baltaıyla Elvira'nın eşeğe yüklediği gibi tuttu madenin yolunu.

Bir hafta işsiz kaldı, sonra bir bakur ocağında buldu iş. Götürdü işi, ama vız geliyordu Salvatorres'e. Boş zamanlarında bir kü lübecik yaptı; bu kulübede Elvira sıyyla mutlu günler-geçirmeğe başladı. Elvira vemeği pişiriyor, çamaşırlarını yıkıyor, pantolonlarını, gömleğinin «küklerini» dikeyor, soğuk gecelerde - o çevrenin geceleri hep soğuktur - yatağını ısıtıyordu Salvatorres'in. Çok mutluydular, karı koca geçinip gidiyorlardı; Elvira da yakınımıyordu kocasından, sarhoş kaba bir adam değildi Salvatorres. «Bu yaşam, ölünceye dek böyle sürer bilirdi, günün birinde başka bir delikanlı çıkıp Elvira'nın gizli kalmasını denememiş olsaydı Salvatorres bir akşam eve geldiğinde boş buldu kulübesini, Elvira battaniyenin birini, tarağını, iki entarisini almış gitmişti. Bu demek ki, Elvira dönmiyecek bir daha, vazgeçmişti Salvator-

res'in karısı olmaktan. Çevrenin kulübelerinde gizli kapaklı şeyler olamazdı. Salvatorres on kulübe ye göz attıktan sonra Elvira'nın sesini duydu kulübelerin birinde... Güllüyor, konuşuyor, şakalaşyordu. Aralıktan baktı, Salvatorres Elvira yeni sevgilisinin yanındaydı atıyor kabkabalı; ne güzel de güllüyordu. Kulübede iki çift daha vardı. Hepsini sevinçli, hepsini mutlu görüyordu, oturmuş eş leniyorlardı. Adını anan yoktu Salvatorres'in, unutulmuştu, silinmişti, sanki hiç yaşamamıştı Salvatorres... Bu çok koydu ona!

Bizden olmayanların davranışlarını inceleyip, nedenlerini aramak abkhktır; hele kendi duygularımıza göre incelemeğe kalkışıp bir benzerlik bulmaya da yeltenirsek, büsbütün abkhk etmiş olur, görürüz aldandığımızı. Bu türlü davranışları araştırmak bir sonuca vurduramaz bizi... Taşa kazılmış eski yazıları çözüme uğraştığımız da aynı şey gelmiyor mu başımıza!

Diyeceğim, sözeleşti Kafkas ırkından bir yarıç başka bir ırktan birini yarılamaya kalkışınca hep haksızlık etmiş olacaktır.

Salvatorres karısını bu durumda yakalayınca nasıl davrandı? İşte ben size onu anlatacağım; niçin bu türlü davrandığını inceleyecek değilim. Niçin böyle davrandığını incelemeye kalkışsam koskoca bir kitap yazmam gerektirdi...

Elvira'yı böyle sevinçli, böylesi ne mutlu görünce Salvatorres,

kesti unudunu... Bu kadın bir daha dönmez bana, dedi, bu yeni sevgiliye daha gönül vermiş benzer diye geçil usundan. Salvatorres bu sonuca varınca rahatsızdı; yaşamın bu bölümünü kapatması gerekiyordu.

Meksikalı kız derililere has düğünü ve el çabukluğu ile, en ilkel araçlarla işe yarar bir bomba hazırladı hemen. Bomba dinamitsiz olmaz elbet, biraz dinamit aşırıldı, kapsülle fitil de uydurdu-bombasına. Elinde bomba, yaklaştı kölebeye. Konuklar dağılmamıştı daha, geceyi orada geçireceklerdi belki. Bu kulübelerin kapıları yoktu; fitilli ateşleyip bombayı içeri atmak istenmezdi. Salvatorres de öyle yaptı, fitilli ateşledi, attı bombayı, atar atmaz da kaçtı kulübelerin çevresinden... Hiç bir şey yapmamış gibiydi, kendi kulübesinin yolunu tuttu. Bombanın patlayıp patlamaması onu ilgilendirmiyordu artık... O fitiline düşeni yapmıştı ya yeter... Patlarsa ne iyi, patlamazsa gene iyi... Salvatorres namusunu temizlemek için elinden geleni tek şey yapmıştı. Sonuç ilgilendirmeydi onu artık. Ölmez de yaşarlarsa iş kapanmış sayılırdı; Salvatorres bir daha başını çevirip bakmazdı Elvira'yı, karısını kaçırın adam da umurunda olmazdı artık... Kızdığını attığı bombayla göstermiş, namusunu temizlemişti.

Gelgelelim, güllüşüp oynayan kulübekiler için iş büsbütün sıkıydı. Meksika'nın maden bölgelerinde yaşayan insanlar, bir-

HAFTANIN KİTABI

D İ N A M İ T

B. Traven - Hikâyeler. Çeviren: Adalet Cimcoz - Ataç Kitabevi, İstanbul. 1963. 104 sayfa, 3 lira

B. Traven'i Türk okuyucusuna tanıtan Adalet Cimcoz'dur. Yazarın «Ölüm Gemisi» adlı romanını çevirip 1957 de Martı Yayınları arasında yayımlanmıştır. Aşağıda okuyacağımız yazı Münich'de çıkan «Deutsche Woche» adlı dergiden alınmıştır. Yazarı Avrupada B. Traven'in kitaplarının basımı ve yayımı ile uğraşan J. Wiedler, Adalet Cimcoz bu yazıyı dilimize çevirip «Ölüm Gemisi»nin başına eklemiştir. Yukarıdaki «Bomba» başlıklı hikâye ise yazarın yeni yayımlanan «Dinamit» adlı kitabından.

«Ölüm Gemisi» Almanvada 1926 yılında yayımlandıca büyük tepkiler yaratmıştı. Kitabı basanlar, o zamana dek adı duyulmamış yazarı tanıtmak için bir biyografi istemişlerdi. B. Traven bunlara verdiği karşılıkta: «Bir kapıcılık için baş vursaydım, dilekçemde kim olduğumu bildirmek zorunda kâhırdım. Bir kafa içişinden kim olduğu sorulmamalıdır, nezaket kurallarına sığmaz bu, yalana zorlar kişiyi. Hele okuyarım hayal kırıklığına düşüreceği sanısına da kapılırsa. Bu bakımdan benim bir çekindiğim yok, ama hayatım benim kendime; burnunu sokmasını istemem kimsenin ona. Bençilik sanmayın bunu, kendimi kendim yargılamak isterim. Daha açık söyleyeyim: önem sizdir yaratıcı birinin biyografisi, eserleriyle tanınuyorsak onu ya eserleri ya da kendisinin değersizliğindedir. Bunun için de yarıcılarının biyografileri eserleri olmalıdır. O kişiliğini, yaşayışını serer önünüze eserlerinde.»

Bir Alman gazetesi B. Traven'i Alman diye tanıtmaya kalkmıştı. B. Traven'in tepkisi şu oldu: «Alman değilim. Onlardan sanıyam kendimi, hakkım yok çünkü. Bunun ne saygımdan, ne de ayıp saydığımdan söyliyorum. Ben de öteki insanlar gibi doğumundan, gözümün renginden nice sorum sursam, hangi uyuşturucu olduğumdan da öylece sorumsuzum. Tek kitabımı okumuş olanlar, kendimi kimlerden saydığımı bilirler. Saklamıyorum bunu. Okurların hoşlarına gitmeseyse de böyledir bu. Güneş doğunca gündüz olması gibi doğaldır. Yayınevinin beni sevimli göstermek için şu ya da bu ulusa

bağlamasını hoş görmem, istemem böyle bir şeyin olmasını. Bir ülkede rastgele doğmuş olabilirim, ama inandığım dünya görüşüme uygun gerçek yurttaşlarım tek bir ülkenin sınırları içinde yaşayanlar değildir.»

Daha sonraları kitaplarını çeviren bir kadın askadaşına şunları söylemiştir: B. Traven yirminci yüzyılın başlarında Amerikada Middle - West'de dünyaya gelmiştir. Birçok tanınmış yazar daha yetişmiştir buradan: Buzel, Hecht, Sandburg, Masters, Lindsey Anderson, Dreiser. Hangi soydara hangi soptan geldikimiz önemli değildir, önemli olan doğduktan sonra kişinin kendi kendisini yetiştirmesidir; saygıdeğer biriri mi, ya da utanılacak biri mi olmuştur. İste bundan sorumludur yalnız, der Traven. B. Traven'in ana dili İngilizcedir. Anası babası Amerikada doğmuşlarsa da, staları doğu İskandinav denizcilerine dayanır. Birkaç saati savmazsak B. Traven okula gitmemiştir.

Yedi yaşında hayata atılmıştır, hayatın onun okulu, acı sert olan hayat. Pasifikte çalışan bir Hollanda teknesinden kaçarak on yaşında Meksikaya gelmiştir. Gemici olmuştur, pamuk toplamıştır, petrol kuyularında çalışmış, fırınlarda iş görmüş, hayvan gütmüş, altın arayıcılarıyla ve timsah avcılarıyla çalışmıştır... çiftçilik, öğretmenlik yapmış, gezginlerle dolaşmış, kız derililerin kuş uçmaz kervan geçmez köylerinde hekimlik, ebelik, yarıçlık etmiştir.

1927 yılında yedi kitabı basılmış, hepsi de kapısızdır. O sıralarda şöyle bir açıklama bulundu B. Traven: Meksikalı Kız derilileri öz kardeşimden daha yakın duyarım kendime. Bunların gün ışığına kavuşturulmaları için nasıl savaşmış olduğumun hiçbir Batılı bilemez, anlayamaz. İnsanlık tarihindeki hiçbir özgürlük savaşçı ölçülemez onların savaşlarıyla. Ne yazık ki, bu savaşın korkunçluğunu batılı düşünürlerle anlatamam bugüne dek. Neden dersiniz, çünkü bu bu düzenli bir biçimde anlatılabilmek için bir yazarın, bir ozanın araçları yetmiyor daha.»

B. Traven tek başına iki yıl kız derililerin arasında yaşamıştır. Konuk ya da turisti olarak değil. Kız derililerden biri gibi. Onlarla düşüp kalkmış, onlarla oynamış, onlarla türkü çalmış, yollara düşmüş hayvan sürüçlüğü etmiş; yardımlarına koşmuş hastalarını, kadınlarını doğurtmuş, düğünlerini düzenlemiş... Geceleri kız derililerle ay ışığında oturmuş, ya da oturmamış! Yanına aldığı taş bıçağı ile diğ macunundan gayri ilintisi kalmamış uygardı dünya ile. Saçlarını kesmeği öğrenmiş, bütün bunları da bir serüven bevesiyle yapmamış, malzeme toplamak için gitmiş bu yerlere. Altı kitabında da oraları anlatır bize. Kız derililerin 1910 - 1920 avaklanma sını, kişilerin bu avaklanmadaki ödevlerini. Uyumadan önce okunacak masallar yazmaz B. Traven, gerçek olaylardır onun yazdığıları, kolay okunsun diye de roman türünde yazıyor.

Söyle der Traven: «Almanya'da küçük bir koruda geziyor balta girmemiş ormanların romanını yazanlar vardır; hayran olurum, saygı duyuyorum bu gibilerine, ozan ve sanatçıdır bunlar derim. Ama ben ne ozanım ne de sanatçı, onun için de balta girmemiş ormanların içine dalıp hasır esir olmuyorum onunla ki, nasıl yaşadığını, nasıl sevdiğini, insanı nasıl öldürdüğünü görebilirim. Kalemimi kemirerek çıkaramam bir şey, başkaları böyle yapabilirler belki, ben yapamam. Anlattığım kişilerle tanınmam gerektir, onlar ya dostum ya vol arkadaşım, ya karşımda olmalıydılar ki, anlatabilirdim onları.»

«Dağları, bayırları, ovaları, kişileri eşyaları göremeden, tanımadan canlandıramam yazılarımda. Önce aklımı oynatacak kadar kendim korkuluyum ki anlatabilirim koray; üzüntüleri, yürek acılarını önce kendim çekmeden, çektiğim kitabımdaki kişilere.»

Bugün bile kim olduğunu açıklamamakta direniyor B. Traven: «Ne demek istediğimi anlatacaz artık.» diyor, «ben kimsenin gözünü batmadan önemsiz bir insan gibi yaşamak istiyorum aranızda, bu isteğimden de vaz geçmiyeceğim. Bu tutumumla kendi payıma düşeni yapıyorum ben, insanlık için herkesin önemli birdir, ne yaparsa yapsın, ne yapmış olursa olsun. Ben çöllün içinde bir kum tanesi gibiyim, o kum tanesi ki, çöl çanıyla olur... Yapıtlarımdır önemli olan, ben değil. Kitabımı düzen adam da benim kadar hizmet ediyor kültüre, ona nasıl ilgilanmıyorsanız, bana da ilgilanmayın.»

SEÇME KİTAPLAR

UY BABO. Fikret Öt-
yam. Gezi Notları. Dost Ya-
yımları, Ankara. 112 s., 3
lira.

KOCAKENT. Başaran
Silirler, P.K. 1034, Galata,
İstanbul. 1963. 64 s., 2 lira.

ZİYA GÖKALP. Türk Di-
line Emek Verenler: 5
Cevdet Kudret. Türk Dil
Kurumu, Ankara 1963. 78
sayfa, 2 lira

SEÇME OYUNLAR

ASLAN ASKER ŞVAYK
(Yılın en iyi oyunu.) -
Arena'da.

ÖBÜ - Arena'da

SEÇME FİLMLER

İTALYAN NİKAHI. Yeni
Melek'de.

ATEŞLİ DİLBER Rüya'da.

denbire kulübelerinin ortasına bir
konserve kutusunun düstürlüğü
görünce - hele bu kutunun ucun-
da bir de ip sallanıyorsa - hep-
sinde şafak atardı. Bombacı gör-
melerini kendilerini kulübenin
dışına atmaları bir olur. Başarıp
çağırmağa. Ötekilerine seslenmek
bile vakit yoktur Herkes kendi
paçasını kurtarmağa bakar. Elvi-
ra'nın kulübesinde de böyle ol-
du. Çil yavrusu gibi dağılıverdi-
ler. Elvira ile yeni sevgi ne
hiçbir şey olmadı, çok korktu
o kadar. Ötekilere de pek bir şey
olmadı. ama iki kadından biri
kulübeyle havaları boyladı. Kon-
serve kutusunun düstürlüğü duy-
mamış, görmemişti; arkası dö-
nüktü, ocağa kahve pişiriyordu.
Gönüldeşlerinin ses çıkarmadan
çil yavrusu gibi kaçışıklarını fark
etmemişti. Boyladığı bu hava yol-
culuğunda nereye incecini kestir-
mediği için. binbir parça ola-
rak düstü öteye beriye. ağaçları
dallarına takılı kaldı zavallıca.
İki gün sonra Salvatorres'in ça-
ışığı vere bir polis geldi. Salva-
torres işden başını kaldırmadan
soruları yanıtladı. Sigara sarınak
için durduğunda etrafıca bilg-
verebildi.

«Juan Guenel'in kulübesine bir
bomba atmışın?»

«Attım, ne olacak? Bu beni
ilgilendiren bir iştir. sizi değil.»

«Ama bir kadın öldü!»
«Olabilir. Ölen benim karım
değil mi? Ne istersem yapamaz
mıyım karıma. Bunca zaman ye-
dirdim içirdim. üstüne başına
yaptım. Üstelik düğünde çalgı da
tutmuştum.» Salvatorres haklıydı,
yasa dışı bir şey yapmamıştı.

«Ama ölen senin karın değildi,
Juan Guenel'in karısı öldü!»

«Öyleyse hiç ilgilendirmez bu iş
beni, tanımam bile Juan'ın karı-
sını, ben onu değil karımı öldür-
mek istemişim; yazık olsun ka-
dınca. bana hiçbir kötülüğü
dokunmamıştı. Talihine küssün
ne yapalım, kaza sayılır: kazalar
dan ötürü de beni sorumlu tutu-
mazsınız. Gözünü açsardı. gör-
seydi bombanın kulübeyle düstü-
ğünü! Kendini böylece savundu-
ktan sonra, gene baltaya sarıldı,
başladı çalışmağa.

Bir ay sonra mahkemeye ça-
ğırıldı Salvatorres'i. Başta Yar-
gıç olmak üzere, bütün mahkeme
o çevrenin iş - güc sahibi kiş-
lerinden bir araya gelmişti. Üye-
lerden ikisi maden işçisiydi. İ-
çüncü üye çevrenin fırıncısı dör-
düncü üye madenin kantinini iş-
letendi, besinci üye de gene o çev-
renin kunduracıydı; hensi işçisi
sahibi, çalısın kişilerdi. Kendileri
gibi çalısın birinin hapse girme-
si işlerine gelmezdi. disarda kalıp
para harcaması onlarca daha ö-
nemliydi: ne var ki, adalet de ye-
rini bulmalıydı, suçlusu çekme-
liydi suçunu Salvatorres'e akıl
öğrettiler. Sakın, dediler, mah-
kemede ağzını açıp tek söz et-
me. Çok sıkıysan, «Bilmiyo-
rum,» dersin çıkarsın işin için-
den. Salvatorres, verdikleri öğü-
dü dinledi. Pek aldırdığı da yok-
tu, hapse atarlarsa atınsınlar, ne
çıkardı? Birkaç yıl keyif çatarsı
içerde. Kursuna da dizseler vız-
gelivordu ona.

Mahkeme'ye girer girmez otu-
du. hemen bir sigara sardı tüt-
ürmeğe başladı, bugün nasıl ol-
sa asmıştı işi. isterse akşama dek
sürsündü mahkeme. Üyeler de
sigaralarını sardılar, yaktılar.
Mahkeme sırasında sigara içmeği
yasak etseler, bu işlere bakacak
tek üye bulamazlardı, çok önem-
lidir sigara.

«Suçlu karşı koymamış, ben
yaptım demiş. Tanık olarak bir

BATI
DÜŞÜNÇESİ

Memet FUAT

Vergilius'dan çevirdiği «Sığırtmacı Türküle-
ri» adlı kitabıyla hayli ilgi çekmiş olan İsmet
Zeki Eyuboglu, YELKEN dergisinin Şubat sayı-
sında «Batı Düşüncesi» başlıklı bir yazı yayımla-
dı. Aydınlar da bulunması istenen, özlenen so-
rumluluk duygusu üzerinde duruyor. Bu konu-
da çok yazı okuduk son zamanlarda. En acı-
sı da Fethi Naci'nin «Bekleme Odasındaki»
iydi sanırım. Bütün bu yazıların amacı aydınları
sarsmak, harekete getirmek, düşüncelerini, gö-
rüşlerini, inançlarını savunmaya çağırarak. Ay-
dınlara güvenen kişilerin yazıları. Jacques Pré-
vert gibi,

Doğru değil aydın kişileri bırakmak

Kibritle çöpleriyle oynamaya

diyenerden değil bu yazarlar. Evet, İsmet Zeki
Eyuboglu da Batılı görünümüne özenenleri, ya da
«özenen» sözcüğünü bırakalım daha iyi, Batılıca
yaşamak isteyenleri sarsmaya çalışıyor. Batıda
böyle davranıyor aydınlar, siz de Batılı sayılmak
isterseniz böyle davranın, demiye getiriyor. Gü-
zel sözler var yazısında. Var ya, ben hiçbir za-
man sevmedim, sevemedim bu peşit yazıları.
En başta, aydınlara güvenemiyorum topuca.
Aydın olmakla insan ile dürüst, namuslu, öz-
geçil olmaz ki. Aydınların da iyisi kötüsü, na-
muslusu namussuzu var, bütün insanlar gibi.
Ayrıca, onların kötülükleri bilmişlerin kötülüklerinden
çok daha kötü, ölçüştürülemez kadar kötü!
Bu sözlerini benimserlerse, şöyle diyebilirler bu
peşit yazıları yazanlar: «Biz iyi aydınları sar-
mak, harekete getirmek için yazıyoruz.» Bence
gazete ya da dergi yazılarıyla uyum birtakım
davranışları benimseyecek aydınların «iyiliği-
pek sağ bir iyiliktir. Bir gazete yazısıyla soru-
luluklarını hatırlayan bir aydın, yarın gene bir
gazete yazısıyla o sorumluluklarını unuturur.
Benim güvendiğim, güvenebileceğim aydınlar,
«Döndürmedi rüzgâr beni havada yaprağa!» di-
yebilecek aydınlardır. Gelişmeleri, davranışları,
denenimleri, yaşayışlarıyla... Onları oluşturan ise
gazete ya da dergilerin sarsıcı yazıları olmasa
gerek.

Bir de şu var: Aydın kişi denince kim akla
geliyor? Örnekte İsmet Zeki Eyuboglu kimlere
yazmış o yazıyı?

Okuyalım:

«Evet, birinin adından ötekini sorumlu
tutuyor Batı düşüncesi. Neden uyarımadın, neden
doğru yolu göstermek elindeyken boşverdin, ne-

den bana ne deyiş geçtin, sen bu toplumda, bu
yeryüzünde değil miydin bunca vurgunlar, kırıp
dökmeler, yıkımlar yapılırken? Neden sen de
ortaya atılıp kötülükle savaştın, soydaşlarını
yararlı olmadın, yalnız kendini düşündün? di-
yorlar kişiye eninde sonunda.»

Bu parçanın bir yeri çok önemli: «Doğru yo-
lu göstermek çindeyken» diyor İsmet Zeki Eyu-
boglu. Aydınlar acaba «aydın» oluşlarıyla doğ-
ru yolu, doğru yolları görebiliyorlar mı? Böyle
bir soruya «Evet» diye karşılık vermek için «ay-
dın» sözcüğünün anlamını iyice daraltmak gerek-
tir. Bence, İsmet Zeki Eyuboglu «aydın» derken
yalnız «seçkin aydınları» düşünüyor, hem de eli
kalem tutan, yazdıklarını yayımlıyacak yer bula-
bilenleri. Belki de sanatçıları. Hiç şaşmam
buna. Ülkemizde, Namık Kemal'den beri, sa-
natçıların doğru yolu gösteren, sorumluluk duy-
gusu taşıyan, yiğit kişiler olmaları hep özlenen
bir şeydir. İsmet Zeki Eyuboglu da o yazıyı ya-
zarken her halde - daha çok - sanatçıları dü-
şünmüş. Yoksa ortalamaya bir aydın (yazar de-
ğilse) sesini duyurması, sorumluluğunu bilme-
si oy vermektir, ya da - en ilerisi - politikaya
atılmaktan, yani partilere girmekten öteye ge-
mez.

Ama bir yerde de şöyle diyor İsmet Zeki
Eyuboglu:

«Gerçek bir aydın ancak sağlam, yaratıcı bir
düşüncenin ilkelere bağlanan, bütün davranış-
larında onlardan ayrılmayan yerine, çağına göre
tutum değiştirmeyen kişidir. Bu ölçülere u-
yanlardır uygarlığın yanında değil içinde bulu-
nanlar, kendilerine göre birer yer, birer göre-
alanlar.»

Demek ki politikaya atılmak, partilere gir-
mek de önerilmiyor. «Yerine, çağına göre tutum
değiştirmek» yok. Bu da İsmet Zeki Eyubo-
lu'nun sanatçıları düşünerek yazdığını gösteri-
yor. Önerdiği davranış sanatçılara yakışan on-
lardan beklenen bir davranış çünkü.

Öyleyse, yukarıda «iyi aydınlar» için söyle-
diğim sözleri burada da «sanatçılar» için söyli-
yebiliriz: Bir gazete yazısıyla sorumluluklarını
hatırlayan bir sanatçı, yarın gene bir gazete ya-
zısıyla o sorumluluklarını unuturur. Benim
güvendiğim, güvenebileceğim sanatçılar, «Dön-
dürmedi rüzgâr beni havada yaprağa!» diyebile-
cek sanatçılardır.

İsmet Zeki Eyuboglu'nun iyi niyetle yazı-
mış, doğru yargılarıyla yürütülen yazısından be-
ni uzaklaştıran düşünceleri, kaygıları açıkça an-
latabildim mi, bilmiyorum. Bir de «Batı düşün-
cesi» diye belli bir düşünce varmış gibi konuş-
masını yadırgıyor insan. Oysa bir yerde, «Baş-
kalarının çıkarına yoktan yere ölmek için ne
yapmak gerekir diye düşünüyor Batının yüreği
arı duru aydınları,» diyor ki, bu söz onun Batı-
da «yüreği arı duru» olmanın aydınlar da bulun-
duğunu çok iyi bildiğini gösteriyor.

Guillaume Apollinaire

(1880 - 1918)

Necatî Cumalı'nın Sabahattin Eyuboglu ile birlikte Guilla-
me Apollinaire'den çevirdiği ünlü «Marizibil» şiiri, çeviri edebî
yatırımın unutulmaz örneklerindedir. «Yeditebesinin 80. sayısın-
da Necatî Cumalı gene Apollinaire'den başarılı bir şiir çevirisini
yayımladı»

DÜNYAGÜL
(Rosemonde)

Uzun uzun kadının girdiği
Evin dış kısmında kaldırı da
Ardından kosmustum o gün iki
Koskoca saat tam Amsterdam'da
Elimle öpücükler yolladım

Kanal ırsızdı gelgelelim
Rihtında desen ne in var ne çı
Nerden ulasım öpücüklerim
Ovsaki ömrümün ona bir gü
İki saatten çoğunu verdim

Diledim adı olsun Dünyagül
Anıma öyle anayım diye
Ağzı Hollanda diyarında gül
Çıktım usul usul derlemeye
Ben de kendime bu Dünyada Gü.

Çeviren: Necatî Cumalı

YÖN, 6 MART 1963

polis var elimizde, ona her şeyi
anlatmış. Savcı, apaçık bir işi
savunmaktaydı. Üyelerden biri
başkanı: «Sorun bakalım,» dedi.
«Salvatorres ben yaptım diyor
mu?» Salvatorres hiç ittifakı boz-
madı. «Bilmiyorum,» dedi. Başka
bir üye, Salvatorres'in imzaladı-
ğı kağıdı görmek istedi. «Salva-
torres'in okuması yazması olma-
dığından, alman ifadeyi polis im-
zalamış,» dediler. «Hem Salvator-
res, Bombayı ben attım, demiş,
imzama önemi yok, biz memu-
rutuza inanıyoruz.» Üyelerden
biri: Neden memura inanalım da
Salvatorres'e inanmıyalım diye
şaşı. Bir başka üye de şunu ist-
tedi: Salvatorres kalksın, burada
bizim önümüzde söylesin baka-
lın, öldürmüş mü, öldürmemiş
mi? başka türlü onu suçlu çıkara-
mayız!

«Kendini suçlu sayıyor musun,
Salvatorres?» dediler. Salvator-
res boynunu büktü. «Bilmiyo-
rum,» dedi, gene bir sigara sar-
mağa başladı. Savcı son kez
oyladı, bütün tanıkları çağırdı.
Elvira, yeni sevgilisi ve ölmeyen
o üç arkadaş girdileri içeri. Bü-
tün çevrenin bildiğini onlar da
biliyordu elbet. Salvatorres'in o-
nurlu bir adam olduğunu, namu-
suna leke sürdürmeyeceğini, ko-
casını aldatan bir kadına nasıl
davramılacağını herkes gibi, on-
lar da biliyordu, ama hepsi ağız
birliği edip, bombanın kimin ta-

rafından atıldığını söylemediler.
Görmedik, bilmiyoruz, dediler.
«Salvatorres atmış olamaz mı?»
sorusuna, odur belki belki de
başkasıdır, ama bilmiyoruz. Gu-
enel'in eski sevgilisi de olabilir,
hoş o altı aydır başka bir kadınla,
başka bir yerde yaşıyor. ...a
çok kışkang biriydi. bilinmez ki,
belki de olur. Elvira üstelik şun-
ları da söyledi: «Ben Salvator-
res'i iyi tanırım,» dedi. «karıştı-
dım, ama eski kocamın tanıma-
dığı, görmediği bir kadını öldür-
mek için bomba atacağını aklım
almıyor. Böyle bir şey yapacak
adam değildir o...»

Mahkemenin yemini üyeleri
bir odaya çekildi. kafa kafaya
verdiler, on dakika sonra döndü-
ler, kararı okudular: «Oy birliği
ile Salvatorres'in serbest bırakıl-
masına...»

Salvatorres elini kolunu sallıya-
rak, tanıklarla birlikte güle oynu-
ya bir meyhaneye gitti. Elvira,
yeni kocası, öteki gönüldeşleriyle
bir şişe Tequila içildi. Bardaksız
içtiler hem de, şişe ağızdan ağ-
za dolardı. Öğleden sonra da işi-
nin başına döndü Salvatorres.

Ertesi günün akşamına dans
vardı. Salvatorres orada başka
bir kadın seçti kendine. Bu ka-
dın Elvira'dan daha güzeldi; o
gece Salvatorres'in kulübesine
geldi, ertesi günü de gidip eşya-
larını getirdi. O günün akşamı
da ikisi kulübedeyken ne görsün

kadıncağız - hem de tam Frijol-
lesleri masaya koyacağı sırada -
fıtılış vanmakta olan bir konser-
ve kutusu durmuyor mu kulübe-
nin ortasında? Dar attı kendini
dışarı. Ama Salvatorres'den tek
pantolon düşmesi bile kaınmadı
geriye. Kadıncağızın elinde bir
düşme kalsaydı hiç değilse, dul-
luğuna sağlıyabilirdi.

NERMİ UYGUR

DÜNYAGÖRÜŞÜ

deneme

1,5 lira

ELİF KİTABEVİ

Sahafılar Çarşısı, Beyazıt

YÖN/43

Memet Fuat'ın Seçtikleri

TÜRK
EDEBİYATI

1963

yılın antolojisi

7,5 lira

DE YAYINEVİ

Nuruosmaniye Cad. 92

İstanbul YÖN/44

Kendilerine devlet adamı

denen kişilere: III

Kapalı rejimde grev ve toplu sözleşme

İdris Küçükömer

Gerçek bir toplu sözleşme ve grev hakkı verilmesi neden istenmiyor? Bu sorunun nedenleri, gerçekten alınmış (verilmiş değil) toplu sözleşme ve grev hakkı ile başlayacak olan kontrol mekanizmasındadır. Öyle bir kontrol ki bu yolla, vergi ve döviz kaçakçısı, karaborsacı, istismarcı ve nihayet insana maki-ne, alet şeklindeki eşya kadar değer vermeyen işverenlerin tutumu ortaya konacaktır. Ve onlar üstünde, hükümetlerinin yanlış iktisadi politikası, oldukça disiplinli yeni bir grup veya sınıf tarafından izlenecek «Sosyal Kuvvetle» hissesine göre kamu oyuna açıklanacaktır; kamu oyu kazanılıncaya da politikaya yön verilecektir.

Dikkat edilirse yukarıda verilmiş yerine, alınmış haktan söz ettim. Verilen hak verilen çıkar demektir; yeni kuvvetler karşısında daha fazla kaybetmemek için, yeni kuvvete hak verilir. İşte bu verme değil, almadır. 1946 dan beri demokrasi verilmemiş; 1950 den sonra bizzat İsmet İnönü kendine göre bir çeşit demokrasiyi getirme mücadelesini yapmak istemiştir! Yakın tarihimiz bazı demokratik hakların alma mücadelesi şeklinde gözükmektedir. Bunların sonucu, yeni bir Anayasada kâğıda geçirilmiştir. Fakat, açıkça anlaşıldığı üzere, Anayasada yazılı hakların büyük kısmı alma mücadelesi ile sağlanacaktır; örneğin Toplu Sözleşme ve grev hakkı.

Araç - haklar

Bahis konusu haklar yoluyla işletilecek çok taraflı demokratik kontrol mekanizmasını anlayabilmek için, önce hakların sosyal denge veya sosyal adalet aracı olarak yerini tayin edelim:

Okurlar hatırlayabilsinler, geçen yazımda halk içinde gruplar veya sınıflar arasında meydana gelen çatışmaları politikamın ham maddesi olarak almıştım; bu çatışmaların halli için alınan genel kararlar politik kararlardı. Sosyal veya politik kuvvet almak karar etki yapabilme gücü ile ölçülür. Toplumda değişiklik getiren kuvvet sosyal politikaya yön verebilen kuvvettir. Grup veya sınıflar, karar verme fonksiyonunu kontrol edebildikleri ölçüde kuvvetlidirler. Şu halde grup veya sınıflar arasındaki çatışma, mücadele, H. Blumer'in gösterdiği gibi, «kuvvet ilişkilerinin neticesidir». Çatışmalar, mevcut sosyal gidişten bir dengesizliğe geçiş olduğundan bir zümre tarafından arzu edilmeyebilirlerse de, bu bir oluşturmaya; kabul edilmesi zorunludur, gerçektir.

Toplu sözleşme ve grev, işçi sınıfının kendi amaç ve çıkarları bakımından elde etmek istediği haklardır. Aslında araç anlamında birer haklardır. Bu hakların alınması, sosyal - politik sistemde değişim getirecek kararlara alınması demektir. Çalışanların sosyal-politik kuvvet sağlamada ulaşılabilecek amaç, çalışanlar olarak yurt niteliklerini laydalanmada daha büyük bir azamiye yönelmektir. Onun için yukarıda dedim ki, bu haklar araç anlamında birer haklardır. Bu araç haklar elde edilince, yeni kurumlar kurulmuştur. Ve bu kurumlar, çalışanlar adına sendikalar tarafından kullanılacaktır. Toplu sözleşme ilk bakışta, sendikalarla işverenler arasındaki çatışmaların, kuvvet münasebetlerine göre uzlaştırılması için yapılacaktır.

Çatışma gerçek, devamlı ve temele ait sosyal bir olumdur. (Çatışmayı aşağıda daha somut kılacağım). Mesele, çatışmayı ekonomik ve sosyal hayatı devamlı kalkantılar içinde tutmaktan, üretimde ve istihdamda devamlılık ve artış, ve elde edilen ürünün bölüşümünde adalet sağlayabilmektir. Kısaca toplu sözleşme iki taraf arasında nisbi sosyal sulh için yapılması adeta zorunlu bir uzlaşmadır. Bu uzlaşmanın gerçekte iki taraflı bir anlaşma olabilmesi, sendikaların gerçek grev alibi ile donatılmasına bağlıdır. Yani işçi sınıfı, hakkını alabilme veya koşullarını toplu sözleşmede kabul ettirebilmek için son çare olarak greve gidebilmelidir.

Genel olarak çatışmada iki taraf vardır: 1 - İşçiler adına sendikalar, 2 - İşverenler. Taraflar mücadelelerini ni kuvvetlerine göre iki alanda yürütürler: a) Çok defa sunulmuş bir görünüşle alt-iki grup arasında kendi iş kesimi alanında; ki, Toplu Sözleşme işte bu alt veya münferit iş yerleri içinde yapılır. Fakat bütün endüstri ve endüstriler arasında, toplum içindeki bağlılık veya kardeşlik etki iki tarafı daha büyük grup veya sınıflar olarak karşı karşıya getirir; b) Taraflar veya gruplar uzlaşamadıkları hallerde, özellikle sosyal-politik karar almaya kadar götürülmek istenen durumlarda, halka ve hükümete hitap edecek şekilde, çok defa millî alanda ve daha toplu olarak mücadelelerini yürütürler. Böylece, çatışmaya, üçüncü bir taraf olarak halk ve hü-

kümet de karışır. Halk olarak, iki ana grup dışında sadece yanlarında kimseyi çalıştırmayan, serbest meslek sahiplerini, aile işletmesi şeklindeki tarım ve zanaat mensuplarını, ve işverene yakın seviyede olan müstahdemleri (beyaz yakalılar) görürüz.

Şimdi bu üç tarafın çıkarları ve kuvvetleri açısından ilişkilerini ortaya koyarak toplu sözleşme ve onun bir silâhi olan grev'in nasıl bir demokratik kontrol mekanizması getireceğini gösterelim:

1) Sendikalar işçiyi işveren karşısında yalnız bırakmayan organizmalar olarak, işçilerin refahını artırmak için savaşacaklardır. Bunun en basit söyleyişi şöyle olur: İşçilerin ücret haddini yükseltmek, iş saatlerini azaltmak; iş yerinde güvenliği sağlamak ve sosyal-politik alanda genel seviyede (makro) alınacak kararlarla veya yeni kurumlarla işçilerin genel sosyal güvenliğini sağlamak. Bu sonuncu yolla sadece kendi iş yerinden yaratılan gelirden hakkını almak yanında, özellikle millî gelirden sosyal denge için pay alma şeklinde tekrar bölüşüm mekanizması bahis konusudur (sosyal sığortalar). Neticede bütün bunlarla işçi, refah dengesine toplu bir grup olarak yönelir.

a) Prof. Harbison'un (Princeton Üniversitesi) dediği gibi, sendikalar ilgili organlarıyla, iş sahasını ve işi yürütülmesini «bekçi gibi» gözlerler.

b) Sendika grevlerini yapabilmek için gerekince bütün halka hitabederek çatışmaya üçüncü tarafı da katarak daha kuvvetli bir organik kuvvet haline gelmeye çalışır. Harvardlı Prof. B. M. Selekman'ın dediği gibi sendikalar nitelikleri icabı «mullaka meydan okuyucu olmalıdırlar.»

2 - İşverenler ise, karlılığını esas alarak, üretimi yürütmek ister. Bu amaçla mevcut gücünü, kendi iş yerinde ve halk içinde ve hükümet nezdinde çıkarına kullanacaktır. (İşveren olarak sadece özel işveren önce ele alınmaktadır. İktisadi devlet teşekkülleri bakımından konuya, aşağıda yer gelince değineceğim.)

3 - Halk ise normal olarak yoğalttığı (istihlak ettiği) mal ve hizmetlerin devamlı arzını ister. İşçiler ve işverenler arasındaki çatışma şiddetine göre ülkedeki bütün sosyal-ekonomik gidişi etkileyebilir. Bu sebeplerle kamu oyu ve nihayet kamu otoriteleri üçüncü taraf gibi çatışmaya katılırlar. Fakat bu katılış aşağıda göstereceğim gibi hükümetin iktisadi-sosyal politikasını kontrola da kapı açar.

Özet olarak diyeceğiz ki, işçi çıkarı işveren çıkarı ile çatışır. Birinin çıkarımı mutlak veya nisbi olarak arttırmak diğerininkini eksiltilmektedir. Yani işçiyi sağlananlar, genel olarak işverenin kârını azaltan veya maliyetini yükselten faktörler olacaktır; ve nihayet onların çıkar savaşta kendileri dışındakileri de zararlı kılabilir. Öyle ise, sosyal ve endüstriyel sulh için meseleleri mümkün olan ölçülerde öznel (sübjektif) sabahtan nesnel (objektif) sabahtan aktararak, gerçeklere dayanan anlaşmalara gitmeye zorunludurlar. Bunun modern aracı ise, gerçek toplu sözleşme yoludur; elbette gerçek grev ile desteklenen toplu sözleşme yolu!

Toplu Sözleşme ve Grev açık rejim ister

Toplu sözleşmede sendikalar ve işverenlerin sosyal sulh için kendi amaçlarını gerçekleştirmek üzere kullanacakları araçlar bakımından iki hususta tartışılır.

1 - Usul üzerine tartışma, 2 - Kuvvet strüktürü; daha doğrusu iş yerinde karar almaya katılmada tartışma. (Prof. R. Dubin). Bunları bir örnekle biraz açıklayalım:

Diyeelim ki, bir iş alanında ücret haddi üzerinde anlaşma yapılacaktır. Bunun için iki tarafın, o iş alanında üretimin ölçülme metodu üzerinde anlaşmaları gerekli olsun. Modern toplu sözleşmede, aşağıdaki hususlar dikkate alınır: diğer benzer endüstrilerdeki veya firmalardaki ücret hadleri, o iş alanındaki istihlal, stokların, satışların, cari yılın kazançlarının, gelecek sene olabilecek temayülün (sermaye ihtiyacı hesaba dahil edilerek) gerçek rakamları ortaya konulur. Bunlara geçim indeksleri de ilâve edilebilir. (Prof. C. A. Myers, Harvard, Massachusetts Institute of Technology) İşte bu hususlar gerçek olarak ölçülecek veya ortaya

konacak mıdır? Bunlar yapılmadan işçinin o işyerindeki payını veya hakkını hesaplamak kabli olur mu? Bu konularda, bir usul anlaşmasına ihtiyaç vardır.

İş yerinde karar almaya katılmayı veya kuvvet strüktürüne dahil olmayı ise, şöyle anlatabiliriz: Ücret yükseltilmesi istendiğinde, maliyetlerin, fiyatların yükselmesi, satışların eksilmesi ve nihayet üretim azaltılmasıyla iki tarafın da zararlı çıkıp çıkmayacağı hususlarını tartışmak ve üretim miktarı üzerinde işverenle birlikte karara katılmaktır. Böylece sendikalar firmasının asıl kararlarında rol sahibi olacaklardır.

Gerek usul, gerekse karara katılma hususunda tartışmalar, ücret haddi problemi dışında kalan (örneğin: iş saatleri, iş emniyeti, sosyal güvenlik gibi) hususlarda da olacaktır.

Gelelim Türkiye'ye

Şimdi toplu sözleşmenin sadece ücret haddi ile ilgili (usul ve karar almaya katılma) kısmını üzerinden yürüterek konuyu Türkiye'ye getirelim.

A - Firmaların Kontrolü

Türkiyede hangi firma, yukarıda söylenen usul ve karar alma bakımından modern anlamda bir toplu sözleşme yapmak iktidarında olabilir dersiniz? Enflasyonla veya nüfuz ticaretiyle kurulmuş, ve yahut da fiilen yürüttüğü tekelci tutum ile hangi firmalar, satışların, stokların, istihsal miktarlarını gerçek olarak hesaplayıp, o hesaplama sendikayı karıştırmak ister? Düşününüz, tekelci bir imtiyaz ile Türkiyede bir hangarda montaj ameliyesi yapan ithalatçı, yarı mamullerin geldiği memleketteki gerçek toptan ve komisyonuz fiyatın, sendikalar tarafından bilinerek döviz kaçakçılığının anlaşılmasını ister mi? Ücret yükseltilmesine mani olmak üzere, açık hesaplamada vergi kaçakçılığı ortaya çıkacak firmalar, masa başında sendika temsilcisi ile nasıl konuşabilir veya hesaplaşabilir? Bugüne kadar bilerek veya bilmeyerek yağma Hasanın büreği diyenler, gerçek bir toplu sözleşme hakkı hususunda acaba parlamento «yağma yok!» demezler mi dersiniz?

B - Hükümetin İktisadi ve Sosyal Politikasının Kontrolü

Diyeelim ki, firmalar dürist çalışmaktadır ve sendikalarla işverenler arasında Toplu Sözleşme yapılmıştır. Fakat Hükümet enflasyonist bir politika takip ettiğinde, bunların etki bütün iş kollarında görüleceğinden, bütün sendikalar, toplu olarak (ücret haddi ile ilgili olduğundan) bir sınıf halinde hükümetin karşısına çıkacaklardır. Bizim hükümet, acaba işçi sınıfını karşısına böylece alabilir mi dersiniz?

C) İktisadi Devlet Teşekküllerinin Kontrolü ve Reorganizasyon Konusu

Bu kurumlarda sendika, toplu sözleşme yapar ve karar almaya katılırsa kurumlarda reorganizasyon konusu ortaya çıkacaktır. Halbuki, bir önemli bahane atfedilen söz şöyledir: «Bu kurumlar reorganize edilirse, özel teşebbüs batır». Fakat bir taraftan da Çalışma Bakanı, işçinin kararlara katılmasında Batıda hem özel ve hem de kamu sektöründe mevcuttur derken, Türkiyede bunu sadece kamu kesiminde uygulamak ister! Galiba sayın bakan getireceği mekanizmanın neticelerini hükümet politikası açısından almamaktadır. Almamaktadır amma, işletmede karara katılma hususunda hâçlık bir özel firmayı da aynı yola sürüklemeli değil mi idi? İşçiyi hoş görünmek için rahatça kamu sektörü neden seçilir? Bütün bu soruların karşılığını okuyucuya bırakıyorum.

D - Halkın Kontrolü

Çatışmalar uzlaşmaya varmayınca, durum kamu oyuyla açıklanacaktır, yani bir iş yerindeki ücret hadleri, iş yerinin emniyet şartları, fiili çalışma saatleri, işverenin kazancı ilâh. Bunların açıklanması ve mevcut kamu oyunun tepkisi kontrol mekanizmasını çok taraflı ve demokratik hâle getirir. Ne dersiniz, bunlar açıklanabilir mi Türkiyede!.. Unutmayalım ki, açıklama araçlarının başında gelen basın da türlü işletmelerden kurulmuştur!

Yukarıda anlattığım karşılıklı kontrol kanaatince işletilmeyecektir, hüküm grupların yaptığı veya yaptırıldığı karar ve kararlar anayasaya gerçekte aykırı olsa da, daha uzun süre işletilecektir. Böylece hukuk ve hukuk adamları büyük bir sorumsuzlukla alet olarak kullanılacaklardır.